

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «КОНОТОПСЬКА МІСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ
НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ КОНОТОПСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ»
КЛАСИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ШКОЛА МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ» КФК СУМДУ

III ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ, СТУДЕНТІВ, УЧНІВ

“Перший крок у науку:
Конотопські наукові студії – 2024”

ТЕЗИ
ДОПОВІДЕЙ

20 травня | Конотоп 2024

УДК 001(477.52)(06)"2024"

П26

Рекомендовано до друку Педагогічною радою КФК СумДУ
(протокол №21 від 27.06.2024 р.)

Перший крок у науку: Конотопські наукові студії – 2024: тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, аспірантів, студентів, учнів (20 травня 2024 р., м. Конотоп) / за заг. ред. Г. А. Коломоєць, Г. В. Буянової, Т. В. Гребеник, Т. В. Шульги, М. М. Івашенко. Конотоп, 2024. 198 с.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Самойленко Олексій Олександрович, д-р. пед. наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України.

Тугай Наталія Олександрівна, канд. філос. наук, старший викладач кафедри, директор Шосткинського інституту Сумського державного університету.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Коломоєць Галина Анатоліївна, канд. пед. наук, начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Буянова Галина Володимирівна, методист вищої категорії відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Гребеник Тетяна Вікторівна, канд. пед. наук, доцент, директор Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

Шульга Тетяна Вікторівна, канд. пед. наук, викладач Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

Івашенко Марина Миколаївна, директор Центру професійного розвитку, викладач за суміщенням Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Удалова Олена Юрївна, завідувач сектору наукового забезпечення освітнього процесу відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Івлєва Євгенія Юрївна, директор Конотопської міської Малої академії наук учнівської молоді.

Горшеніна Світлана Павлівна, учитель-методист, учитель географії Конотопського ліцею № 10, керівник гуртків Конотопської міської Малої академії наук учнівської молоді.

Криницька Ганна Олександрівна, секретар Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

Тараба Тетяна Іванівна, викладач Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

Нечай Алла Миколаївна, викладач Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

Білинський Віктор Анатолійович, викладач Класичного фахового коледжу Сумського державного університету.

Малечко Тетяна Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач сектору забезпечення корекційно-розвиткової роботи відділу науково-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Автори вміщених матеріалів висловлюють власну думку, що не обов'язково збігається з поглядами членів редколегії, і несуть відповідальність за дотримання наукової етики та достовірність наведених фактів.

ВАГОМІ НАУКОВІ ЗДОБУТКИ ПОЧИНАЮТЬСЯ З МАЛОГО

20 травня було проведено вже Третю Всеукраїнську науково-практичну інтернет-конференцію молодих учених, аспірантів, студентів, учнів «Перший крок у науку: Конотопські наукові студії». Регулярна організація цього заходу та публікація збірників тез є результатом великої праці студентів і викладачів. Пріоритетним завданням конференції, як і попередніх років, є формування інтересу в молоді до наукових досліджень. Для кожного з учасників це можливість доторкнутися до світу науки, поринути в нове для себе й захопливе дослідницьке середовище, розвинути свої аналітичні та критичні навички, розширити горизонти розуміння, а ще – отримати необхідний досвід апробації наукових робіт.

Сьогодні Україна продовжує боротьбу за свою незалежність, національну ідентичність та територіальну цілісність. І в таких надскладних умовах наука й освіта є надзвичайно важливими факторами, що допомагають нам зберегти духовні цінності та розвиватися, знаходити важливі рішення й відповіді на найскладніші питання. Попри всі труднощі, вчені продовжують свої дослідження, досягаючи значних результатів міжнародного рівня та сприяючи зміцненню оборони та безпеки нашої держави.

Важливо, що вітчизняна наука поповнюється представниками молодішої генерації учених, адже молодь – невід’ємна складова сучасного наукового простору, ключовий ресурс розвитку нашої країни, потенціал її відновлення. Варто зазначити, що саме ця категорія науковців найбільше сповнена амбіцій та прагнень, нових ідей, планів, є джерелом новаторських рішень у науковому середовищі. Молодь – важлива сила, що активно формує та вдосконалює не лише майбутнє науки, а і її сьогодення, підтримує докорінні зміни в науці, сприяючи її поступу.

Цього року до збірника тез конференції включено наукові розвідки молодих учених, аспірантів, студентів, учнів, які представляють різні інституції, зокрема заклади освіти, академічну установу та ін. Важливо, що розширилася і географія заходу. Зокрема, крім Конотопа та району, представлені інші міста, а саме: Київ, Полтава, Пирятин, Гадяч, Первомайськ, Хмельницький, Львів, Вінниця, Коростишів, Городня, Біла Церква, Охтирка, Ромни. Цікаво, що найповніше представлений напрям «Історія та філософія». Матеріали видання згруповані за відповідними напрямками, проблематика – багатомірною та актуальною, що дає можливість концентровано репрезентувати широкий спектр обраних дослідниками тем.

Вагомим здобутком Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, аспірантів, студентів, учнів

«Перший крок у науку: Конотопські наукові студії» є створення значущої відкритої платформи для обміну думками, ідеями та новими науковими дослідженнями, обговорення шляхів відновлення й відбудови України в післявоєнний період та налагодження співпраці між молодими вченими. Робота конференції засвідчила готовність молодих науковців аналізувати звичні концепції, які варто переосмислювати, ділитися власними дослідницькими ідеями та підходами.

Маємо надію, що матеріали збірника будуть затребуваними й стануть у пригоді не лише тим, хто робить перші кроки в науку, але й фахівцям відповідного профілю та всім, хто цікавиться актуальними проблемами сучасної науки.

Безумовно, майбутнє є в тій країні, в якій активно розвивається наука, освіта, інновації.

Великі наукові здобутки завжди народжуються з малих досліджень та спостережень. Важливо усвідомити, що кожен, навіть найменший крок у науковому процесі має значення і може стати основою для майбутніх значущих звершень.

Дякуємо молодим вченим за участь, цікаві матеріали та плідні дискусії. Висловлюємо вдячність Збройним силам України та всім тим, хто веде запеклу боротьбу за нашу з вами незалежність, свободу та майбутнє!

Редакційна колегія

ЗМІСТ

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЗЕМЛЯНОГО ПОЛОТНА АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ <i>Братусь О. В., Тарасенко Т. М., Тетера В. С.</i>	14
ПРИНЦИПИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ <i>Бездетко К. Д., Ситник Я. В., Сахнюк Ю. В.</i>	17
ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТРІЩИНОУТВОРЕННЯ ТА ЗМІНИ ЛІНІЙНИХ РОЗМІРІВ МАГНЕЗИТОВИХ ПЛИТ <i>Данченко В. В., Крикуха А. П., Грано Н. В.</i>	18
ПОТЯГ НА МАГНІТНОМУ ПІДВІСІ – ТРАНСПОРТ МАЙБУТНЬОГО <i>Рачок Д. О., Дубова Г. В.</i>	21
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ З ЕЛЕКТРОНІКИ <i>Григорєць І. В., Бойко Л. К.</i>	24
ТРАНСФОРМАТОР ТЕСЛИ, ВИГОТОВЛЕНИЙ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «ЕКСПЕРИМЕНТАРІУМ З ХІМІЇ І ФІЗИКИ» <i>Семенко В. В., Мирук Ю. О., Коросташівець Т. М.</i>	25
АНАЛІЗ НОВІТНІХ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ НА ОСНОВІ ЦИНКУ <i>Пось А. П., Рязанцева О. В., Шуляк М. С.</i>	27
СПОСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНЕРЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НАВІГАЦІЇ <i>Сичов Є. О., Васильєв В. І., Грибан П. М.</i>	29
ВПЛИВ ДЕФЕКТІВ ВІДЛИВОК НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА <i>Мороз Д. П., Білоножко О. В., Богдан І. Ю.</i>	32
СТРУКТУРА ТА СПІН-ПОЛЯРИЗАЦІЙНІ ЕФЕКТИ В ПЛІВКОВИХ МАТЕРІАЛАХ НА ОСНОВІ ВОЛЬФРАМУ <i>Федченко Є. В., Матяш І. С., Бурик І. П., Рашковецький Л. В., Борденюк І. В.</i>	34
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ <i>Бойко Н. Д., Бойко Ю. А.</i>	37

ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ (IoT) ТА ПРОГРАМУВАННЯ ВБУДОВАНИХ СИСТЕМ <i>Бесараб І.С.</i>	39
СУБД FIREBIRD – КРОСПЛАТФОРМЕНЕ РІШЕННЯ КЕРУВАННЯ ДАНИМИ <i>Бойко Ю. О., Митрофаненков О. В., Печенко С. М.</i>	41
ПРИХОВАНІ СТОРОНИ JAVASCRIPT: ПОШИРЕНІ ВРАЗЛИВОСТІ У БЕЗПЕЦІ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ <i>Вовкотруб В. Ю., Котенко Н. О.</i>	43
АРХІТЕКТУРА КОМП'ЮТЕРІВ <i>Двіянніков Н. В., Легкоступ А. Ю., Бойко В. М.</i>	45
ОНЛАЙН-СЕРВІСИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ТЕКСТІВ НА ПЛАГІАТ <i>Іващук О. О., Беседовська І. В.</i>	46
ВИКОРИСТАННЯ ЗНАНЬ З МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ ТА ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТІ В РОЗРОБЦІ ІГОР <i>Вовкотруб В. Ю., Ружицький І. С.</i>	50
НЕБЕЗПЕКА З КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ <i>Маленко А. В., Коломієць Ю. Б.</i>	52
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АСТРОНОМІЧНИХ ВІДКРИТТІВ І ТЕХНОЛОГІЙ <i>Балабан Є. Г., Павленко Г. В.</i>	54
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИСКОРЕННЯ ВІЛЬНОГО ПАДІННЯ ПЛАНЕТ СОНЯЧНОЇ СИСТЕМИ, ЗІРОК І АСТЕРОЇДІВ <i>Чабала О. А., Вольвач Я. С.</i>	56
СОНЯЧНІ БАТАРЕЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕНЕРГІЇ. МЕТОДИ ЇХ УТИЛІЗАЦІЇ <i>Черняк Є. Л., Олексенко І. О.</i>	58
ЗАХИСТ СТАЛЕВИХ ВИРОБІВ ВІД КОРОЗІЇ <i>Карабін Х. Я.</i>	60
ВАЖЛИВІСТЬ АСЕПТИКИ ТА АНТИСЕПТИКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ <i>Мотієнко Д. Г., Єфименко Н. Р.</i>	61
ТОВАРИ УЖИТКОВОЇ ХІМІЇ, ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «ЕКСПЕРИМЕНТАРІУМ З ХІМІЇ І ФІЗИКИ» <i>Лагошина А. Ю., Коростаївець Т. М., Мирук Ю. О.</i>	63

РАНОВІ ІНФЕКЦІЇ ЯК БУДЕННІСТЬ ВІЙНИ <i>Мригіна В. Є., Єфименко Н. Р.</i>	65
ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ <i>Глушко Л. М., Кузько Р. В.</i>	67
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Шуміліна Ю. П., Заболотня Т. М., Резвушкин Ю. Б.</i>	69
ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЗМІНИ ПЛОЩІ СТАВКІВ СЕЛА ПІДЛИПНЕ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ <i>Тяглова М. П., Гостєв О. С.</i>	71
МАЛОВІДОМІ ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПІСУ МАРІЇ СТЕПАНЕНКО <i>Криницький М. В., Глибченко В. Г.</i>	73
СИМВОЛІКА ОРНАМЕНТІВ ДАВНЬОЇ ЛИШТВИ (НА ПРИКЛАДІ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА КОНОТОП) <i>Косенко В. О., Шешеня А. О., Євтушенко О. В.</i>	77
АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – ДІАЛОГ МІЖ РЕЛІГІЄЮ ТА ПОЛІТИКОЮ: ВЗАЄМОДІЯ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ТА АДОЛЬФА ГІТЛЕРА В КОНТЕКСТІ ЦЕРКОВНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН <i>Савченко Є. О., Шульга Ю. Г.</i>	79
ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕСИВНИХ ЗАХОДІВ НА ТЕРИТОРІЇ РОМЕНЩИНИ у 20–50-ті рр. ХХ ст. <i>Божко І. М., Шульга Ю. Г.</i>	81
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО <i>Євдоченко В. М., Белевицук І. М.</i>	84
ТОПОНІМИ КОНОТОПА ХVІІ–ХІХ ст. <i>Жилкіна В. В., Гличбенко В. Г., Євтушенко О. В.</i>	85
ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ <i>Іванова О. Є., Шульга Ю. Г.</i>	89
ДОГОВІР УПОВНОВАЖЕННЯ ЗА «ЗІБРАННЯМ МАЛОРОСІЙСЬКИХ ПРАВ» 1807 РОКУ	92

<i>Куць Д. О., Козаченко А. І.</i>	
РОЗВИТОК ТЮТЮНОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ РОМЕНЩИНИ XVII – ПОЧАТКУ XX СТ. <i>Святишченко Л. О., Шульга Ю. Г.</i>	94
ФЕМІНІСТИЧНИЙ РУХ В УКРАЇНІ В МІЖВОЄННИЙ ЧАС НА ПРИКЛАДІ ГАЛИЦЬКИХ ФЕМІНІСТОК <i>Теліга С. Ю., Белевицук І. М.</i>	96
ІДЕЯ НАДЛЮДИНИ ФРІДРІХА НІЦШЕ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ <i>Ярощук В. О., Ювсечко Я. В.</i>	98
БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМЕНСЬКОЇ ЖІНОЧОЇ ГІМНАЗІЇ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ <i>Штирбу П. І., Шульга Ю. Г.</i>	100
ПУТІНІЗМ ТА ГІТЛЕРИЗМ: ПОДІБНОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ <i>Янченко С. В., Белевицук І. М.</i>	102
АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ: ЮРИДИЧНА КОЛІЗІЯ <i>Щиголь О. С., Величко М. Г.</i>	105
САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ, МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ <i>Штирбу П. І., Шульга Ю. Г.</i>	106
СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ <i>Юва К. О., Зубко К. Ю.</i>	108
ОСНОВНІ ЗАСАДИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ <i>Івашко В. В., Самусь Г. І.</i>	110
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ <i>Назаренко А. В., Олех А. П.</i>	112
АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Сауляк Н. М.</i>	113
БЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ КІБЕРПРОСТОРУ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДЦЮ МІСТА КОНОТОП	115

<i>Солошенко М. П., Сосненко О. В., Соловійова Т. М.</i>	
РОЛЬ ТА МІСЦЕ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Калиш І. Ю., Гербич Л. А.</i>	117
КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ <i>Сидоренко К. В., Єзерська Н. С., Весперіс С. З.</i>	119
ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ КОРПОРАЦІЇ <i>Тараба В. С., Любка О. В.</i>	121
БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ <i>Титаренко А.М., Хижняк І.М.</i>	124
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ <i>Філюрський Д. Ю., Бартельова А. А.</i>	126
ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ <i>Щербак Д. А.</i>	128
ЮНАЦЬКО-МОЛОДІЖНИЙ КЛУБ ЯК СПОСІБ ВЗАЄМОДІЇ З МОЛОДЦЮ <i>Шуляк А. Х., Шуляк П. С., Шуляк М. С.</i>	131
РОЛЬ НЕЙРОВПРАВ У ПОКРАЩЕННІ УВАГИ ТА КОНЦЕНТРАЦІЇ УЧНІВ <i>Куліш М. О.</i>	132
ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ <i>Савченко Д. О., Пугач О. М.</i>	134
ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ <i>Зубко Д. Р., Левченко О. Л., Данилова А. А.</i>	138
АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ <i>Любивий Б. О., Гребеник Т. В., Шульга Т. В.</i>	140

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ГОЛОВНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА <i>Потієнко А. В., Сальченков А. С., Туманова Ю. В.</i>	142
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «РІВНИЙ–РІВНОМУ» В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ <i>Лобурцова О. О.</i>	144
ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПОБУДОВУ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КЛІЄНТОМ ТА СОЦІАЛЬНИМ ПРАЦІВНИКОМ <i>Скобенко А. С., Лобурцова О. О.</i>	146
ПРОТИПРАВНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА <i>Заярна В. О., Дайлідьонюк К. Д., Ветрова О. Д.</i>	149
АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ СИНДРОМІ ТРИВАЛОГО СТИСНЕННЯ: ЖЕРТВА, РЯТІВНИК, ФЕЛЬДШЕР В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ <i>Сфименко А. Р., Сфименко Н. Р., Яланська С. П.</i>	151
«ПОШУК СПІЛЬНОГО ЗНАМЕННИКА»: ДОСЛІДЖЕННЯ ОЧІКУВАНЬ ТА ЦІННОСТЕЙ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ <i>Бібік Ю. В., Зубко Д. Р.</i>	153
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА МАСОВИЙ СПОРТ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ <i>Артюх Н. С., Бурла О. М., Паламарчук Т. М.</i>	155
СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ <i>Харченко Є. О., Мозгова Н. І., Гончаренко В. І.</i>	157
ЕКОЛОГІЯ У ФІЗИЦІ <i>Кожадуб В. В., Гаркун І. В.</i>	159
ДЕРЕВНІ ПНІ ЯК ПОТЕНЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ШКОДИ ДЛЯ ПРИРОДИ Й ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ <i>Сурай А. А., Дорошенко Ю. А.</i>	161
ПАТРІОТИЧНА НОМІНАЦІЯ ТОВАРІВ ШИРОКОГО ВЖИТКУ <i>Куценко А. А., Баранова В. М.</i>	163
УПРОВАДЖЕННЯ НОРМ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ НА ЗАНЯТТЯХ	165

УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ <i>Деняк Д. О., Нечай А. М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО КЛАПТИКОВОГО РУКОДІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ПЕЧВОРКУ <i>Назаренко А. М., Олех А. П.</i>	167
ВІЙСЬКОВІ ФЕМІНІТИВИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗМІ) <i>Бібік А. В., Івлева Є. Ю.</i>	169
ЗВЕРТАННЯ В ДИСКУРСІ ПЕРШОЇ ЛЕДІ УКРАЇНИ ОЛЕНИ ЗЕЛЕНСЬКОЇ <i>Бондар А. А., Івлева Є. Ю.</i>	171
РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ІЛЮСТРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ <i>Діброва А. Є., Шульга Ю. Г.</i>	174
СЛОВА-ПАРАЗИТИ В СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СПІЛКУВАННІ <i>Поляченко А. В., Резнік Н. О.</i>	176
МИСТЕЦТВО І ДИЗАЙН У ХХ СТ.: КОНВЕРГЕНЦІЯ ФОРМ І СЕНСИ <i>Гагенко П. А., Самоха Д. І., Швидка А. І.</i>	178
ВІДЛУННЯ ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ <i>Шшикіна А. Є., Шульга Ю. Г.</i>	181
ПОРІВНЯННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ <i>Варава В. Ю., Шкаревська Н. Г.</i>	183
PORTRAYAL OF THE UKRAINIAN NATIONAL CHARACTER IN BORIS JOHNSON AND RISHI SUNAK'S SPEECHES ON THE RUSSIA-UKRAINE WAR <i>Козій А. О., Харченко А. А.</i>	185
СВОЄРІДНІСТЬ ТРАКТУВАННЯ ОБРАЗУ ЖЕРТВИ ГОЛОКОСТУ В РОМАНІ ДЖОНА БОЙНА «ХЛОПЧИК У СМУГАСТІЙ ПІЖАМІ»	187

<i>Лубенська Д. Р., Суютінова З. В.</i>	
JOSEPH BIDEN'S SPEECHES ON THE TOPIC OF THE RUSSIA-UKRAINIAN WAR: ANALYSIS OF THE MEANS OF COMMUNICATIVE SUPPORT AND STRATEGIES	191
<i>Овсієнко К. С., Харченко А. А.</i>	

НАПРЯМ «БУДІВНИЦТВО ТА ДИЗАЙН»

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЗЕМЛЯНОГО ПОЛОТНА АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ

Братусь О. В.¹, Тарасенко Т. М.², Тетера В. С.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

З часом під впливом дії експлуатаційних навантажень, атмосферних факторів та інших чинників стан земляного полотна може погіршуватися. Як наслідок – це призводить до виникнення деформацій, тріщин, колійності та інших дефектів на дорожньому одязі автомобільної дороги та в цілому негативно впливає на її експлуатаційні характеристики. Головною задачею є підбір придатного (оптимального) методу для дослідження земляного полотна автомобільної дороги, щоб уникнути його руйнування. Основні методи дослідження [1] земляного полотна наведені в таблиці 1.

Земляне полотно – це основа автомобільної дороги, яка забезпечує її стійкість та несучу здатність. Від стану земляного полотна залежить безпека дорожнього руху, комфортність пересування та довговічність дорожньої конструкції [2, с. 60–61].

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз методів дослідження

Метод дослідження	Переваги	Недоліки
Візуальний огляд	Простий, дешевий	Неінформативний
Профілювання	Дозволяє виміряти профіль земляного полотна	Не дозволяє дослідити структуру ґрунту
Геодезичні вимірювання	Дозволяють виміряти осадки та деформації	Вимагають спеціального обладнання та кваліфікованого персоналу
Динамометричні дослідження	Дозволяють визначити міцнісні характеристики ґрунту	Вимагають руйнування ґрунту

Продовження таблиці 1

Лабораторні дослідження	Дозволяють дослідити фізико-механічні властивості ґрунту	Трудомісткі та дороговартісні
Електророзвідка	Дозволяє дослідити структуру ґрунту на глибині	Не завжди дає точні результати
Сейморозвідка	Дозволяє визначити товщину та залягання ґрунтових шарів	Вимагає використання спеціального обладнання
Радіометричні методи	Дозволяють дослідити щільність та вологість ґрунту	Не завжди дають точні результати
Методи дистанційного зондування	Дозволяють дослідити стан земляного полотна безконтактно	Не завжди дають точні результати

Однак вибір оптимального методу [3] дослідження стану земляного полотна автомобільної дороги залежить від цілого ряду факторів:

- вид та категорія дороги. Для магістральних доріг, як правило, використовуються складніші та дорожчі методи дослідження, зокрема сейморозвідка та динамометричні дослідження. Для доріг місцевого значення можуть бути достатніми простіші методи: візуальний огляд та профілювання.

- вік та стан дороги. Для нових доріг, як правило, використовуються візуальний огляд та профілювання. Для старих доріг, які мають видимі дефекти, можуть знадобитися більш складні методи дослідження, як-от: електророзвідка та геодезичні вимірювання.

- наявність бюджету та часу. Деякі методи дослідження є більш дороговартісними та трудомісткими у порівнянні з іншими. При виборі методу дослідження необхідно враховувати наявний бюджет та час.

Висновок. Існує багато методів для дослідження стану земляного полотна автомобільних доріг. Кожен метод має свої переваги та недоліки. Вибір ефективного та прийняттого методу для дослідження добирається індивідуально, залежить від цілого ряду факторів: вид та категорія дороги, вік та стан дороги, наявність бюджету та часу, а також мета дослідження.

Список використаних джерел

1. Абрамович В. А., Скрипник В. В. Методи дослідження стану земляного полотна автомобільних доріг. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». 2017. № 80. С. 101–105.
2. ДБН В.2.3-4:2015 Автомобільні дороги. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво. Київ : Мінрегіон України, 2015. 112 с.
3. Петрунь М. В., Іванов О. Г. Вибір оптимального методу дослідження стану земляного полотна автомобільних доріг. Наукові та науково-методичні проблеми сучасного будівництва. 2019. № 18. С. 123–129.

ПРИНЦИПИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Бездетко К. Д.¹, Ситник Я. В.², Сахнюк Ю. В.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² АТ «Українська залізниця», начальник виробничого структурного підрозділу «Конотопське територіальне управління»

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Поштовхом для розвитку концепції універсального дизайну було започаткування «руху за безбар'єрність», який розгорнувся у 1950-х рр. у США як відповідь на вимоги ветеранів війни та активістів з інвалідністю щодо створення доступного середовища у сфері освіти, зайнятості, охорони здоров'я, послуг. У 1970 р. американський архітектор Майкл Біднер висунув ідею, що функціональний потенціал кожної людини посилюється, коли знімаються довколишні бар'єри – фізичні та ментальні. А вже в 1997 р. його колега, професор архітектури Школи дизайну Рон Мейс почав використовувати термін «універсальний дизайн» та в 1989 р. заснував Центр універсального дизайну при державному університеті штату Північної Кароліни. В Україні ж увага до концепції універсального дизайну почала посилюватися після підписання та ратифікації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [1].

У широкому розумінні універсальний дизайн (UNIVERSAL DESIGN) є основою для розробки (проектування) навколишнього середовища, громадських будинків і споруд, транспортних засобів загального користування, технологій, будь-яких інформаційних видань

чи подачі інформації та комунікацій у такий спосіб, щоб ними могли користуватися найширші верстви населення, попри наявні в них чи можливі функціональні обмеження. Можна вважати універсальний дизайн стратегією, яка спрямована на те, щоб проектування та наповнення різних типів середовищ, виробів, комунікацій, інформаційних технологій і послуг були доступні та зрозумілі всім і прийнятні для загального використання у якомога незалежний і природний спосіб, бажано без необхідності в адаптації чи спеціалізованих рішеннях. Принципи універсального дизайну сьогодні покладені в основу створення «універсального дизайну для навчання» [2] і використовуються закладами освіти багатьох країн.

Відповідно до Центру універсального дизайну «намір універсального дизайну для навчання є в полегшенні життя кожного, через те що продукти, комунікації та навколишні будівлі стають більш придатними для використання великою кількістю людей, і це коштує небагато, або навіть нічого. Універсальний дизайн для навчання приносить користь людям будь-якого віку та можливостей» [2]. Це функціональне визначення створює основу всіх вимірів універсального дизайну для навчання: середовище та продукти створюються із самого початку з наданням доступу широкому колу користувачів, попри те, чи вони мають інвалідність, чи ні.

Універсальний дизайн є економічно ефективним підходом, адже задовольняє потреби всіх користувачів вже на початковому етапі розробки та проектування і виключає майбутні нераціональні витрати.

Безумовно, важливою умовою інклюзивної освіти є безбар'єрне освітнє середовище, зокрема архітектурна доступність закладу освіти повинна забезпечуватися:

- фізичною можливістю і зручністю потрапляння до закладів освіти;
- фізичною безпекою під час пересування закладом освіти, прилеглою територією, під час отримання освітніх послуг;
- можливістю вільного отримання інформації про заклад освіти й освітні послуги, що надаються;
- вільною навігацією (орієнтуванням) у закладі освіти та прилеглий території.

Вимоги щодо доступності визначаються ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» [3], які є обов'язковими для закладів освіти.

Відповідно до пункту 4 «Порядку організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти» організація освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в закладах освіти передбачає:

- створення інклюзивного освітнього середовища;
- застосування принципів універсального дизайну в освітньому процесі;
- приведення території закладу освіти, будівель, споруд та приміщень відповідно до вимог державних будівельних норм, стандартів та правил.

Якщо наявні будівлі, споруди та приміщення закладів освіти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 22.04.2024).
2. Centre for Excellence in Universal Design : website. URL: <https://universaldesign.ie/about-universal-design> (Last accessed: 22.04.2024).
3. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Із Зміною № 1. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=79740 (дата звернення: 22.04.2024).

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТРИЩИНОУТВОРЕННЯ ТА ЗМІНИ ЛІНІЙНИХ РОЗМІРІВ МАГНЕЗИТОВИХ ПЛИТ

Данченко В. В.¹, Крикуха А. П.², Грано Н. В.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ТОВ «Євробуд ОД», головний інженер

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, канд. техн. наук, викладач

За останнє десятиліття магnezитові плити більш активно здобувають визнання в будівельній галузі. У різних виробників можна зустріти згадки про цей матеріал під назвами: MgO board, Magnesium Oxide Board, скламагнієвий лист, скламагnezит, СМЛ, скламагnezитовий лист, кsilолітовий лист, кsilоліто-волокнистий лист-КВЛ, магнезіально-цементний лист-МЦЛ, магнезієва плита (українською – магнезитові плити).

Виробники позиціонують цей матеріал як екологічно чистий, високоміцний зі стабільними розмірами при температурних та вологісних коливаннях, що широко застосовується для внутрішніх і зовнішніх оздоблювальних робіт. Магnezитові матеріали набувають широкого розповсюдження, витісняючи під час будівництва та ремонту житлових будинків, офісних приміщень, промислових споруд більшість популярних будівельно-оздоблювальних матеріалів.

Найбільші виробники магnezитових плит в Україні підтверджують вказані властивості магnezитових виробів сертифікатами відповідності [1; 2].

Метою цього дослідження було визначення причин тріщиноутворення та деформації магnezитових плит, які використовувалися для облицювання елементів фасаду (рис. 1, рис. 2).

Дані, використані для цього дослідження, були зібрані під час будівництва житлового двоповерхового будинку в м. Києві. Роботи з облицювання магnezитовими плитами проводилися в жовтні 2023 р. Початок утворення тріщин та лінійні деформації почали спостерігати з квітня 2024 р.

Рис. 1 – Загальний вид оздоблення фасаду магnezитовими панелями з подальшим облицюванням плиткою з полівінілхлориду

Рис. 2 – Тріщини та деформації облицювання з магnezитових плит

З метою вивчення причин деформації на першому етапі було вивчено склад магnezитових плит [1; 2; 3, с. 248, 532].

Основні компоненти:

- сполуки магнію ($MgO+MgCl_2$) – до 70 %. Взаємна реакція хлориду й оксиду магнію створює дуже міцну кристалічну решітку, яка служить контейнером для наповнювачів;

- армуюче скловолокно – 1–2 %. Служить для двостороннього армування магnezитової плити. Цей компонент надає магnezитовій плиті міцність та еластичність;

- мінеральні та органічні наповнювачі – до 25 %. Додавання мінеральних компонентів у вигляді різного роду глин, перліту дозволяє знизити коефіцієнт теплопровідності магnezитової плити, а також її ваги, при цьому сприяє збільшенню показників звукоізоляції. Тирса дрібної фракції додає матеріалу об'єму та легкості. Загалом магnezитова плита має таку структуру:

- поверхневий лицьовий шар;
- армуючий шар склотканини;
- внутрішній шар на основі органічного (тирса) та мінерального (перліт) наповнювачів;
- другий армуючий шар скловолокнистої сітки (можливий у комбінації з нетканим полотном);
- захисний шар, який формує зворотний бік СМЛ.

Аналізуючи склад матеріалу, можна зробити висновки, що магnezитові вироби мають високу вогнетривкість і температуру початку деформації під навантаженням. Якість магnezитових виробів різко

погіршується, якщо на їх поверхню потрапляє волога. Під час нагрівання магnezитові вироби значно розширюються.

На другому етапі досліджень вивчалася технологія, за якою виконували монтаж магnezитових плит на даному об'єкті. Було встановлено, що перед виконанням монтажних робіт плити склалися на відкритому повітрі, до початку монтажу плити мали підвищену вологість.

Не дотримано вимогу щодо влаштування зазорів між магnezитовими плитами. Нормативні зазори повинні бути 5–6 мм [2], фактичні зазори склали 2–3 мм.

Перед заповненням швів і нанесенням вирівнювального шару шпаклівки вся поверхня плити й торці не були оброблені розчином ґрунту (наприклад, Ceresit СТ-17) за 2 рази, це призвело до порушення технології виконання подальших облицювальних робіт.

Висновок: у результаті проведених досліджень щодо встановлення причин тріщиноутворення було встановлено порушення технології виконання робіт. Результатом цих порушень є виникнення дефектів, руйнування та тріщиноутворення магnezіальних плит.

Результати цього дослідження чітко показують пряму залежність якості готової будівельної продукції від дотримання технології виконання робіт.

Список використаних джерел

1. Магnezитова плита СМЛ. ТОВ «УКРЕНЕРГОВЕКТОР» : вебсайт. URL: <https://mgo.kiev.ua/ua/> (дата звернення: 14.05.2024).

2. Магnezитова плита СМЛ або скломагnezитовий лист. ТОВ «НВП «Укрмагnezит» : вебсайт. URL: <https://magnesit.com.ua/products-uk/certificates/> (дата звернення: 14.05.2024).

3. Дворкін Л. Й. Теоретичні основи будівельного матеріалознавства : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2022. 799 с.

НАПРЯМ «ЕЛЕКТРОНІКА, ПРИКЛАДНА ФІЗИКА ТА НАНОМАТЕРІАЛИ»

ПОТЯГ НА МАГНІТНОМУ ПІДВІСІ – ТРАНСПОРТ МАЙБУТНЬОГО

Рачок Д. О.¹, Дубова Г. В.²

¹ Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, здобувач освіти

² Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, науковий керівник, викладач

Maglev, або інколи магнітоплан (від англ. *Magnetic levitation*) – потяг на магнітному підвісі, що приводиться в рух та керується магнітними силами. Він, на відміну від традиційних поїздів, у процесі руху не торкається поверхні рейки.

Факт про те, що однойменні полюси магніту відштовхуються, відомий із середньовіччя. З того ж часу у вчених з'явилася ідея, щоб за допомогою магнітів досягти левітації. Цей простий принцип закладений у потягах Magleva, які «летять» у повітрі на незначній відстані над шляховим полотном.

В основі технології магнітного підвісу лежать три основні підсистеми: левітації, стабілізації та прискорення.

Потяги, побудовані на базі технології електромагнітного підвісу (EMS), для левітації використовують регульовані електромагніти постійного струму. Принцип роботи такої системи схожий на роботу звичайного залізничного транспорту, але замість колісних пар використовується система електромагнітів – опорних і напрямних. Опорні та напрямні магніти при цьому взаємодіють з магнітопроводами, розміщеними на краях Т-подібного шляху [1, с. 6].

Потяги на базі технології EMS приводяться в рух і здійснюють гальмування за допомогою лінійного двигуна, який являє собою звичайний статор (нерухома частина лінійного електродвигуна), розгорнутий уздовж нижньої частини полотна, а опорні електромагніти, своєю чергою, працюють як ротор цього електродвигуна. Таким чином, замість отримання крутного моменту змінний струм у котушках генерує біжуче електромагнітне поле, яке забезпечує переміщення потяга безконтактно. Швидкість та силу тяги потяга можна регулювати зміною сили й частоти змінного струму.

У разі застосування технології електродинамічного підвісу (EDS) левітація здійснюється під час взаємодії магнітного поля, створюваного надпровідними магнітами на борту потяга з електропровідним полотном. На базі технології EDS побудовані японські потяги JR-Maglev. На відміну від технології EMS, в якій застосовані звичайні електромагніти з джерелом неперервного живлення, надпровідні електромагніти проводять струм навіть після того, як джерело живлення вимкнене [2].

Головною перевагою системи EDS є висока стабільність – за умови скорочення відстані між полотном і магнітами виникає сила

відштовхування, яка повертає магніти в початкове положення, разом з тим збільшення відстані знижує силу відштовхування, що веде до стабілізації системи. Водночас сила, достатня для відштовхування, виникає тільки на великих швидкостях. Це є одним з недоліків такої системи, тому поїзд на системі EDS повинен бути оснащений колесами, які забезпечують рух при низьких швидкостях (до 100 км/год) [1, с. 7].

Потяг такого типу у своїй конструкції повинен містити установки магнітного захисту. Без екранування подорож у такому вагоні для пасажирів з електронним стимулятором серця або магнітними носіями інформації (HDD і кредитні картки) протипоказана.

Третьою, близькою до реалізації технологією, яка існує поки тільки на папері, є варіант EDS з постійними магнітами Inductrack, для активації яких не потрібна енергія. Раніше вчені вважали, що постійні магніти не мають достатньої для левітації потяга сили. Однак цю проблему вдалося розв'язати шляхом розміщення магнітів у так званій «масив Хальбаха». Магніти при цьому розташовані таким чином, що магнітне поле виникає над масивом, а не під ним, і здатні підтримувати левітацію потяга на дуже низьких швидкостях – близько 5 км/год [2].

Потяги на магнітних подушках не є новою концепцією і вже використовуються в Китаї, Південній Кореї та Японії. Китай та Японія змагаються за лідерство в розробці до 2040 р. першої у світі залізниці далекого прямування для надшвидкого потяга, що левітує, на магнітному підвісі. Китайці та японці створюють нові види потягів, прагнучи продемонструвати свою перевагу, і той, хто перемаже в цій гонитві, отримає величезний прибуток від експорту технології високошвидкісного залізничного транспорту наступного покоління.

Список використаних джерел

1. Ліберт Н., Теряєв В. Монорейки КП: історія магнітного польоту. *Київський політехнік*. 1 лютого 2018 р. № 3 (3219). С. 6–7. URL: <https://kpi.ua/files/2018-kp3.pdf> (дата звернення: 11.05.2024).

2. Потяги на магнітних підвісах – транспорт майбутнього. Купівля радіодеталей та РЕК : вебсайт. URL: <https://radio-detaly.com/potyagi-na-magnitnix-pidvisax> (дата звернення: 11.05.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ З ЕЛЕКТРОНІКИ

Григорєць І. В.¹, Бойко Л. К.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
викладач

Штучний інтелект (далі – ШІ) дедалі більше використовується в різних галузях, тому електроніка не є винятком. Це потужний інструмент як для викладача, так і для здобувача освіти.

ШІ може використовуватися для проектування та моделювання електронних схем, автоматизації завдань. Це допоможе молодим фахівцям швидше й ефективніше створювати кращі та більш масштабні проекти. Засоби ШІ широко застосовують для аналізу й діагностики електронних пристроїв та засобів автоматизації. Можливості ШІ використовуються для аналізу даних з датчиків та інших джерел з метою виявлення несправностей та інших проблем в електронних системах. Оптимізація роботи електронних систем та керування ними в режимі реального часу за допомогою ШІ значно покращує продуктивність та ефективність систем [1].

У сфері вивчення електроніки здобувачами освіти ШІ може використовуватися для покращення навчання в багатьох аспектах:

1. *Інтерактивні симуляції та візуалізації.* ШІ може використовуватися для створення інтерактивних симуляцій та візуалізацій електронних схем, компонентів та фізичних явищ. Це допоможе студентам краще зрозуміти складні концепції та зробити навчання більш захопливим [2, с. 182].

2. *Автоматизація оцінювання.* ШІ може автоматизувати деякі завдання з оцінювання, зокрема перевірку тестів, звільняючи час викладачів для більш змістовної взаємодії зі здобувачами освіти.

3. *Створення віртуальних лабораторій.* ШІ може використовуватися для створення віртуальних лабораторій, де студенти проводитимуть експерименти з електронними схемами та компонентами без необхідності фізично бути присутніми в лабораторії, що є доволі актуальним під час дистанційного навчання.

4. *Допомога у розв'язанні задач.* ШІ-системи можуть допомагати студентам у розв'язанні задач з електроніки, надаючи поради та пояснення.

5. *Розробка електронних пристроїв.* ШІ може використовуватися для автоматизації деяких етапів розробки

електронних пристроїв: генерації схем, оптимізації параметрів та тестування.

Використання ШІ в електроніці має певні виклики. Слід звернути увагу, що ефективна робота ШІ-систем залежить від наявності якісних та релевантних даних. З етичних міркувань важливо використовувати ШІ відповідально, уникаючи упередженості та дискримінації. Також важливим аспектом залишається необхідність підготовки викладачів. Вони повинні мати відповідні знання та навички для використання ШІ в освітньому процесі.

Висновки. Попри такі виклики, використання ШІ має значний потенціал для покращення вивчення електроніки та підготовки кваліфікованих фахівців у цій галузі. ШІ може використовуватися для створення інклюзивного освітнього середовища для студентів з різними потребами. Також важливо зазначити, що дослідження та розробка ШІ-інструментів для вивчення електроніки постійно розвиваються. Важливим завданням є використання ШІ в поєднанні з традиційними методами навчання, щоб забезпечити всебічну та якісну освіту.

Список використаних джерел

1. Saravanan Ganesan, J. Ajay Daniel, Hemanth Hrithik Y., Sateesh V. S. Wind turbine condition monitoring & classifying system using virtual SCADA and IOT: A machine learning approach. Eighth international conference *New trends in the applications of differential equations in sciences* (NTADES2021) AIP Conference Proceedings. 2022. Volume 2405. Issue 1. <https://doi.org/10.1063/5.0072894>

2. Chen Ao. Artificial intelligence in analogue circuit design. *Applied and Computational Engineering*. 2024. № 48 (1). P. 181–185.

ТРАНСФОРМАТОР ТЕСЛИ, ВИГОТОВЛЕНИЙ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «ЕКСПЕРИМЕНТАРІУМ З ХІМІЇ І ФІЗИКИ»

Семенко В. В.¹, Мирук Ю. О.², Коросташівець Т. М.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

У 1896 р. був запатентований трансформатор Тесли. Призначення пристрою – створення електричного струму високої частоти. Робота трансформатора Тесли полягає у використанні стоячих резонансних електромагнітних хвиль [1].

Пристрій являє собою два коливальні контури без феромагнітного осердя, що повинні бути налаштовані на одну резонансну частоту. Явище резонансу полягає в зростанні амплітуди вимушених коливань шляхом синхронізації частот коливальної системи та зовнішньої періодичної сили. Котушка індуктивності має дві обмотки – первинну та вторинну – між ними існує повітряний простір. Для намотування первинної обмотки використовують невелику кількість витків дроту великого діаметра. Вторинна обмотка повинна мати більшу кількість витків з меншою площею поперечного перерізу дроту. Відношення кількості витків коливального контуру первинної обмотки до кількості витків вторинної обмотки є коефіцієнтом трансформації – характеристикою трансформатора [2, с. 118]. Якщо частота коливань коливального контуру первинної обмотки збігається з частотою власних коливань вторинної обмотки, виникає явище резонансу, у вторинній обмотці з'являється стояча електромагнітна хвиля і між кінцями котушки виникає велика змінна напруга. В якості періодичної зовнішньої сили виступає генератор [3, с. 3, 8]

Трансформатор Тесли працює в імпульсному режимі. Спершу йде зарядка конденсатора до необхідної напруги пробною розрядника. Другий етап – це генерування коливань в контурі первинної обмотки. У схемі трансформатора Тесли необхідно до джерела живлення паралельно під'єднувати розрядник, інакше джерело живлення спричинятиме втрати в коливальному контурі первинної обмотки, як результат – зменшення довжини розряду [1].

Пристрій може створювати різні види газових розрядів: іскровий, коронний, дуговий розряди.

Для створення конструкції були використані наступні елементи:

- резистор на 130 Ом;
- резистор на 150 Ом;
- конденсатор на 0, 05 мФ, 160 В (2 шт.);
- польовий транзистор IRF 530 N.

Для забезпечення якісної роботи пристрою, використовують конденсатори, що акумулюють енергію, щоб у потрібний момент її віддати, тобто виконують роль амортизатора. Транзистор у схемі виконує важливу роль – задає частоту на первинну обмотку, необхідну для «пробудження» вторинної [1].

Фото 1 – Трансформатор Тесли, виготовлений на заняттях гуртка «Експериментаріум з хімії і фізики»

На сьогодні трансформатор Тесли не має широкого використання. Певні варіації цієї конструкції використовують у радіотехніці.

Список використаних джерел

1. Схема котушки Тесла на 220 В: як своїми руками зібрати трансформатор, принцип роботи. siteMasters.com.ua : вебсайт. URL: <https://sitemasters.com.ua/elektroobladnannja/shema-kotushki-tesla-na-220-v-jak-svoimi-rukami/> (дата звернення: 29.04.2024).

2. Фізика (рівень стандарту, за навчальною програмою авторського колективу під керівництвом Локтева В. М.) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти / Бар'яхтар В. Г., Довгий С. О., Божинова Ф. Я., Кірюхіна О. О.; за ред. Бар'яхтара В. Г., Довгого С. О. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 272 с.

3. Джерела електричної енергії на основі резонансних контурів : монографія / С. О. Шиндерук. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 124 с.

АНАЛІЗ НОВІТНІХ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ НА ОСНОВІ ЦИНКУ

Пось А. П.¹, Рязанцева О. В.², Шуляк М. С.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

У сучасному світі виготовлення сонячних батарей (далі – СБ) посідає чільне місце серед екологічних та енергоощадних технологій.

Ученими Лабораторії органічної електроніки Лінчепінгського університету було розроблено СБ на основі цинку. Вона має невелику вартість та може тривалий час зберігати сонячну енергію в темряві. Така батарея виготовляється з двох дешевих та екологічно чистих матеріалів: цинку та лігніну. З погляду збереження енергії, вона схожа на свинцево-кислотні акумулятори, але не містить токсичного свинцю [1].

Зазначимо, що нову батарею можна заряджати й використовувати понад 8 тис. разів, зберігаючи при цьому близько 80 % її початкової продуктивності (звичайні ж батареї витримують 300–1000 циклів). Вона також тримає заряд до семи діб, що значно триваліше, ніж інші цинкові батареї, які розряджаються всього за кілька годин і не можуть перезаряджатися.

Дослідники вважають, що акумуляторна цинк-лігнінова батарея може з часом замінити деякі літій-іонні акумулятори. Адже батареї на основі літію є небезпечними, якщо з ними неправильно поводитися, оскільки вони іноді вибухають і їх важко переробляти. Також літій-іонні акумулятори мають екологічні недоліки, пов'язані з видобутком певних елементів, зокрема кобальту.

Однією з головних проблем цинкових батарей є недовговічність. Цинк вступає в реакцію з водою в розчині електроліту батареї, утворюючи водень, який сприяє вирощуванню цинком дендритів, що руйнують батарею. Тому команда Лінчепінга запропонувала використовувати речовину під назвою водно-полімерний сольовий електроліт на основі поліакрилату калію (WiPSE). Вона стабілізує цинк і значно підвищує довговічність батареї.

Зіяуддін Хан, дослідник з Лінчепінгського університету, підкреслює, що і цинк, і лігнін є дуже дешевими та легко переробляються. Вартість цієї цинкової батареї набагато нижча, ніж у літій-іонних акумуляторів [1].

Список використаних джерел

1. Учені розробили нову екологічно чисту батарею. Newsyou.info : вебсайт. URL: <https://newsyou.info/2024/05/ucheni-rozrobili-novu-ekologichno-chistu-batareyu/> (дата доступу: 12.05.2024).

НАПРЯМ «МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ»

СПОСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНЕРЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НАВІГАЦІЇ

Сичов Є. О.¹, Васильєв В. І.², Грибан П. М.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
канд. техн. наук, викладач

³ ТОВ «Мотордеталь-Конотоп», інженер-конструктор цеху
виготовлення гільз

Високоточні, швидкодіючі та робастні системи керування становлять основу технічного прогресу, зокрема в сучасних авіаційних та ракетних технологіях. Розробляються технічні рішення автоматизованого пошуку мети, її захоплення, супроводу, математичної обробки результатів використання коштів ППО. При цьому вже наявні системи РЛС та РЕБ недостатньо ефективні в роботі з новими типами літального та високоманеврового озброєння. З'являються публікації про сучасні розробки високотехнологічних РЕБ, РЕР, лазерних та електромагнітних систем із швидкодією та точністю на кілька порядків вище, ніж у відомих систем, які також постійно вдосконалюються.

Зокрема одна з касетних модифікацій керованої ракети АТАСМС Block I (до 165 км) при всіх своїх перевагах за дальністю та бойовими характеристиками має в різних умовах точність від кількох метрів до сотні. При цьому в ній використовується інерційна система наведення, заснована на кільцевому лазерному гіроскопі, що забезпечує точність попадання в ціль з відхиленням до 225–250 м [1].

Ракета Storm Shadow [2] використовує також інерційну систему наведення, але в комплексі з GPS-навігацією, що покращує її тактико-технічні характеристики. Крім цього, проблеми точності та швидкодії змушують шукати технічні рішення для радарів із швидким скануванням, зокрема використовувати системи регулювання з астагізмом, щоб звести до мінімуму вплив помилок динамічного автоналаштування самокомпенсуючого випромінювання, що заважає (АКМ) [3]. Проблеми швидкодії та точності виникають під час створення сучасних високоточних пристроїв для позиціонування системами лазерного наведення та стеження в ППО для високошвидкісних та високоманеврових об'єктів, що рухаються в інших галузях сучасної техніки.

Найбільш ефективним способом вирішення поставлених завдань для замкнених з керування систем є збільшення порядку астагізму

регулятора системи. При цьому нульовий астатизм системи надає їй статичні властивості – деяку помилку регулювання, величина якої визначається обернено пропорційно коефіцієнту посилення регулятора і прямо пропорційно навантаженню. Причиною помилки є зовнішні збурення (зміна навантаження, напруги мережі, тертя тощо). Величину статичної помилки можна контролювати та регулювати. При цьому величина коефіцієнта посилення може впливати на якість регулювання величини астатизму регулятора, що має значення більше нуля, та забезпечувати регулювання функції інтеграла зміни відхилення. При цьому негативний зворотний зв'язок прагне до нуля в сталому режимі. Однак астатизм високого порядку істотно погіршує якісні властивості системи, що демпфують, швидкодію і керованість [4]. Водночас точність і якість системи в динаміці визначає порядок астатизму як щодо функції керування, так і щодо зовнішніх перешкод і впливів.

Пропоновані тут технічні рішення [4] є результатом досліджень руху складних систем сучасними методами комп'ютерного моделювання, зокрема елементів інерційної навігаційної системи з астатизмом високого порядку. Проблемою таких систем є наявність у будь-якої частоти від інтегруючих ланок фіксованих фазових зсувів – $\pi/2$, що за наявності більш ніж одної в системі перетворює негативний зворотний зв'язок у позитивний. Такі системи є структурно не стійкими за критерієм Найквіста. І тому астатизм більш ніж першого порядку застосовують рідко. Водночас високий ступінь астатизму впливає на точність у динаміці.

Сутність способу полягає в компенсації фазових зсувів шляхом синтезу оптимальних за динамічними й частотними властивостями системи керуючих впливів не тільки на основну координату руху, але і приведені до неї найближчі її похідні. Багатокоординатний вплив на систему вдосконалить дію другого закону Ньютона в динамічних режимах та погодить його із досягненнями сучасної технічної кібернетики [5]. При цьому керування враховує власні частотні й динамічні властивості системи та здійснюється через спеціальний нелінійний фільтр. Також як для ідентифікації параметрів точки у просторі не обійтися без алгебраїчних координат тривимірного простору, якісне керування точності та швидкодії неможливе без контролю всіх функцій руху.

Алгоритм керування враховує частотні властивості системи, динамічні параметри приводу та здійснюється через нелінійний фільтр, наприклад, 2-го порядку, який синтезує 3-координатне керування системами з астатизмом 2-го та 3-го порядку. Приклад блок-схеми пристрою для оптимального керування динамічними системами з 2-м і

3-м порядком астатизму представлений на рисунку 1, а результати комп'ютерного моделювання – на рисунку 2.

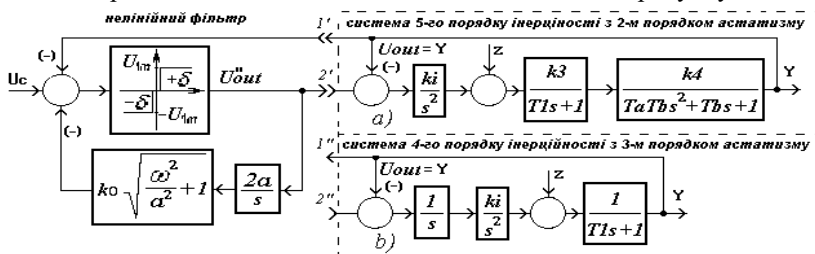

Рис. 1 – Структурна схема моделі пристрою багатокординатного керування для систем із астатизмом 2-го, 3-го порядку, де ω , α , s – частота, коефіцієнт загасання, оператор Лапласа.

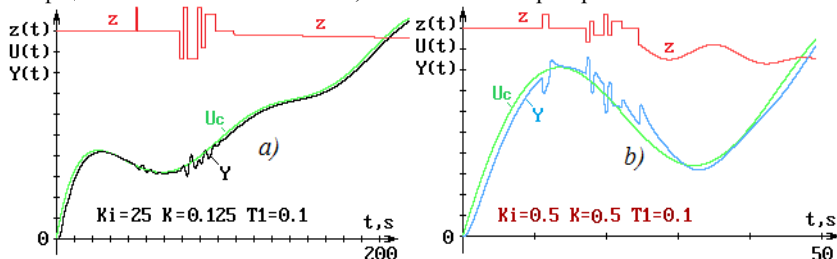

Рис. 2 – Перехідні характеристики систем із астатизмом: а) 2-го порядку; б) 3-го порядку. U_c – сигнал керування рухом; z – зовнішні впливи на систему; Y – контрольована координата руху.

Коректно налаштоване багатокординатне керування за будь-якої керуючої функції забезпечує жорсткий контроль системи, запобігає виникненню в ній реактивних явищ, забезпечує відсутність динамічних перевантажень у процесі руху системи за найкоротшою траєкторією та високу астатичну точність.

Висновки. Керування астатичною системою забезпечують такі технічні рішення:

1. Узгодження функції керування з власними частотними властивостями системи.
2. Контроль апроксимованих параметрів руху, зокрема власної частоти коливань системи (наприклад, акселерометром, основна частота коливань).
3. Визначення обмежень по кожній координаті й забезпечення порядку їх дії в процесі руху. Починаючи з високої похідної до досягнення нею обмеження, керування передається наступній координаті, яка, досягнувши свого обмеження, передає керування

основній координаті руху. За умови зміни керуючої функції все перемикавання повторюється в тому ж порядку.

Координати обмежені фізичними властивостями системи, і початок зміни кожної координати відповідає досягненню межі за попередньою координатою. Це забезпечує сталість знака першої похідної та монотонний перехід основної координати руху в заданий стан (обмеження) [4; 5].

4. Стійкість та її запас (демпфування) забезпечує нелінійний фільтр, який синтезує функції управління за координатами, що мають компенсуючий позитивний фазовий зсув $+\pi/2$. Тим самим здійснюється компенсація інерційності системи у вигляді фазових зрушень до функцій управління.

Список використаних джерел

1. Мележик Т. АТАСМС: що відомо про ракети, які потрібні ЗСУ. ТСН : вебсайт. URL: <https://tsn.ua/ato/atacms-scho-vidomopro-raketi-yaki-potribni-zsu-2227801.html> (дата звернення: 06.05.2024).

2. Storm Shadow. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Storm_Shadow (дата звернення: 04.05.2024).

3. Vasylyev V. I., Vasylyev E. V. The optimal control method of high precision quick scanning system. *Зб. праць Міжнародної науково-технічної конференції «Радіотехнічні поля, сигнали, апарати та системи (теорія, практика, історія, освіта)»* (м. Київ, 18–24 листопада 2019 р.). Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» РТФ, 2019. С. 147–149.

4. Васильев В. И., Васильев Е. В. Оптимальное управление сложными динамическими системами. *East European Scientific Journal*. 2019. № 5(45). Р. 32–44.

5. Васильев В. И., Васильев Е. В. Патент UA117229 С2 України на винахід, МПК (G05B13/00). Спосіб оптимального керування астатичними системами (Method for optimal control of astatic systems). Заявл. № a201503914, 24.04.15., опубл. 10.07.2018, бюл. № 13.

ВПЛИВ ДЕФЕКТІВ ВІДЛИВОК НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Мороз Д. П.¹, Білоножка О. В.², Богдан І. Ю.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
канд. техн. наук, викладач

³ ТОВ «Мотордеталь-Контоп», інженер-конструктор

Сучасне машинобудівне виробництво розглядається як система, ефективність якої залежить не лише від кооперації та продуктивності окремих виробничих процесів, але й від відсутності збоїв у всій системі та ефективності виробничих ланцюжків у всій мережі економіки організації.

Відповідно до системного підходу заготівельне виробництво (і ливарне виробництво зокрема) є складовою частиною (підсистемою) надзвичайно складної єдиної виробничої системи підприємства. Рациональна організація цього виробництва, безумовно, визначає і ефективність роботи всієї системи підприємства. Водночас відомо, що ливарне виробництво, через низку специфічних умов, характеризується великою (у відносних одиницях) кількістю бракованих виробів [1].

Наприклад, аналіз браку, пов'язаного з невідповідністю технічним вимогам структури і твердості металу під час виготовлення гільз циліндрів на ТОВ «Мотордеталь-Контоп», показав, що в його структурі переважає брак, виявлений на заготівельній фазі під час виготовлення відливки. Це свідчить про те, що основа забезпечення технічних вимог до якості гільз циліндрів задається саме на стадії виготовлення заготовки.

Формування відливки в ливарній формі відбувається під час фазових перетворень сплаву в процесі його охолодження, що супроводжується усадковими явищами, перекристалізацією, ліквідацією, виникненням внутрішніх напружень, газовиділенням [2].

Причиною цього є те, що під час виготовлення відливки і формування її властивостей відбувається низка взаємопов'язаних процесів різної фізичної природи, основними з яких є:

- металургійні процеси, пов'язані з плавкою та позапічною обробкою рідкого металу;
- відведення тепла перегріву, кристалізація і затвердіння рідкого металу;
- теплові, усадкові, масообмінні та фільтраційні процеси у двофазній зоні відливки, що охолоджується;
- формування мікро- і макроструктури відливки, її геометричних розмірів і внутрішніх напружень в умовах ускладненої усадки.

Ці явища сприяють утворенню різних ливарних дефектів, які значною мірою знижують властивості відливки і, відповідно, литої деталі [3].

Результати проведеного дослідження показали, що, крім параметрів технології та факторів, які визначаються на стадії конструювання відливки та проектування технології її виготовлення, значний вплив на процес формування якості відливок мають системно-виробничі фактори: перебої в роботі технологічного обладнання, ступінь синхронізації роботи структурних підрозділів ливарного цеху, якість системи управління і діагностики, кваліфікація персоналу.

Якість продукції ливарного виробництва істотно впливає на втрати від браку механообробних цехів підприємств машинобудівного й автомобільного комплексів.

Порушення геометрії відливок, підвищена твердість, прилив на базах обробки та ін. призводять до механічного браку. Приховані дефекти деталей (тріщини, рихлоти, раковини), виявлені в процесі експлуатації машин, призводять до численних відмов техніки, зниження її надійності.

Список використаних джерел

1. Перспективні технології, матеріали й обладнання в ливарному виробництві : матеріали VIII міжнародної науково-технічної конференції, 21–24 вересня 2021 р. / під заг. ред. А. М. Фесенка, М. А. Турчаніна. Краматорськ : ДДМА, 2021. 162 с.

2. Хричиков В. Е., Меняйло О. В. Ливарне виробництво чорних і кольорових металів : Навч. посібник. Видання друге, доопрацьоване. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2020. 89 с.

3. 11 дефектів лиття під тиском та способи їх уникнути. Квота : вебсайт. URL: <https://www.kvota.com.ua/statti/11-defekty-lyttya-pid-tyskom-ta-sposoby-yikh-unyknuty/> (дата звернення: 18.05.2024).

4. Кравченко О. В., Савченко Є. А. Інформаційна технологія індуктивного моделювання моніторингу процесів ливарного виробництва. Індуктивне моделювання складних систем. Збірник наукових праць. К. : МННЦ ІТС, 2015. Вип.7. С. 140–146.

СТРУКТУРА ТА СПІН-ПОЛЯРИЗАЦІЙНІ ЕФЕКТИ В ПЛІВКОВИХ МАТЕРІАЛАХ НА ОСНОВІ ВОЛЬФРАМУ

Федченко Є. В.¹, Матяш І. С.², Бурик І. П.³, Рашковецький Л. В.⁴,
Борденюк І. В.⁵

^{1,2} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
канд. фіз.-мат. наук, доцент

^{4,5} Інститут фізики НАН України, наукові співробітники

Спінтроніка почала активно розвиватися після відкриття гігантського магнітоопору в магнітних багатшарових структурах. Походження цього ефекту пов'язане з частковим перешкоджанням потоку електронів з певним спіном залежно від відносної орієнтації намагніченості магнітного шару. Спін-поляризований електричний струм, що проходить через магнітний елемент, може також впливати на його намагніченість і може бути використаний для її збудження. Залежно від інтенсивності електричного струму, він може змінити напрямок намагніченості елемента і може бути використаний для запису інформації на магнітних носіях за допомогою ефекту передачі спінового моменту.

Спін-орбітальна взаємодія між зарядом, спіном та орбітальним кутовим моментом є центральною в спінтроніці. У магнітних системах, що не мають просторової інверсійної симетрії, це явище може викликати неколінеарні та складні магнітні структури основного стану. Спін-орбітальна взаємодія також відповідальна за спінові ефекти Холла (SH), зворотний спіновий ефект Холла (ISH) та їхні аналоги, суть яких у тому, що електричний струм, який протікає через матеріал з відносно великою спін-орбітальною взаємодією, може генерувати поперечний чистий спіновий струм і навпаки. Ефекти SH та ISH успішно використовувалися для генерації та виявлення чистих спінових струмів [1–3]. У поєднанні з ефектами передачі спінового моменту вони також дозволяють збуджувати феромагнітні та антиферомагнітні системи як постійними, так і змінними полями.

У роботі [3] було вивчено температурну залежність струму перемикавання для перпендикулярно намагніченої плівки CoFeB, нанесеної на нанокристалічну плівку вольфраму з високим вмістом кисню (nc-W(O)). Виявлено, що спіновий кут Холла $|\Theta_{SH}| \approx 0,22$ не залежить від температури, тоді як струм перемикавання значно зростає при низьких температурах. Найвищі значення для металу спостерігалися для β -W зі структурою A15; оптимізація умов росту плівки дозволила досягти значень $|\Theta_{SH}|$ від 0,33 до 0,4. Автори показали, що nc-W(O) нечутливий до відпалу, що робить його хорошим вибором для інтеграції запису інформації, спінового кута Холла, у магнітну пам'ять або логічні пристрої, які потребують високотемпературного відпалу під час виробництва.

Як приклад розглянемо результати електронно-мікроскопічних

досліджень плівкових матеріалів на основі вольфраму. При швидкостях конденсації менше ніж 0,1 нм/с та температурі підкладки нижче 400 К в умовах технологічного вакууму $\sim 10^{-4}$ Па утворювалися лише аморфні плівки a-W. Після їхнього подальшого термічного відпалювання до 750 К у вакуумі було зафіксовано формування a-W+W₃O (рис. 1а,б). Це підтверджено формуваннями іншого контрасту в аморфній матриці, які відповідають кубічній β -фазі W₃O. Відповідно до [4] подібні аномальні фази (рис. 1в) стають стабільними завдяки дії розмірних домішкових ефектів і вони є фазами проникнення залишкових атмосферних газів у металеву решітку.

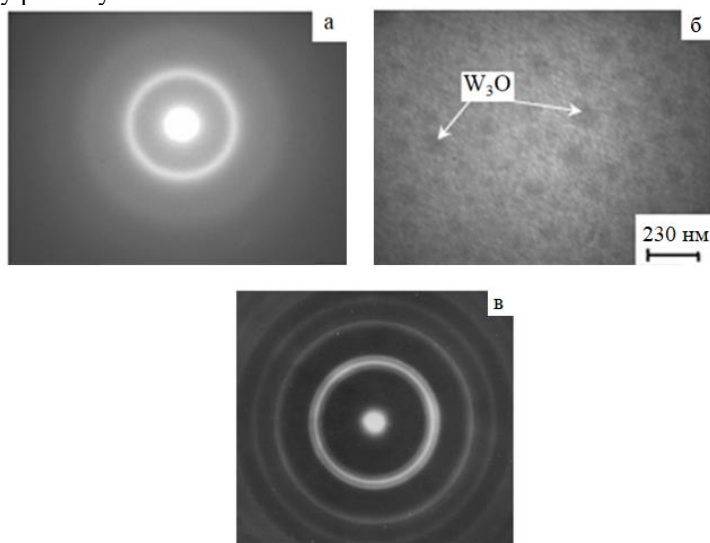

Рис. 1 – Електронограма (а), мікроструктура відпалених плівок вольфраму (б) та дифрактограма від кристалографічних площин аномальної фази з ґраткою А-15 типу W₃O (в). Фазовий склад: a-W+W₃O (внутрішнє розмите кільце і темні точки на мікрознімку)

Подальше збільшення температури підкладки до 450 К та швидкості конденсації до 1,5 нм/с призводить до формування нанокристалічних плівок ОЦК-W з розміром зерен від 5 нм до 10 нм.

Вольфрам і його оксиди, відомі своєю високою теплопровідністю та стійкістю до високих температур, стають дедалі привабливішими для використання в спінтронних пристроях і спінових транзисторах. Спінова поляризація в тонких плівках вольфраму пов'язана з магнітною анізотропією і може впливати на спіновий транспорт. Наприклад, у роботі [5] виявлено, що адсорбція водню на поверхні пластин W(110) збільшує провідність через поверхнєве розсіювання електронів.

Взаємозв'язок адсорбційних та магнітних характеристик нанокристалічних плівок вольфраму обумовлює їх значний потенціал щодо розвитку нових технологій у сучасній електроніці.

Список використаних джерел

1. Costa M., Costa A.T., Hu J. et al. β -tungsten: a promising metal for spintronics // *J. Phys.: Condens. Matter*. 2018. 30. 305802.
2. Chattaraj, A., Balal, M., Yadav, A.K. et al. Unravelling oxygen driven α to β phase transformation in tungsten // *Sci Rep*. 2020. 10. 14718.
3. Neumann L., Meier D., Schmalhorst J., Rott K., Reiss G., Meinert M. Temperature dependence of the spin Hall angle and switching current in the nc-W(O)/CoFeB/MgO system with perpendicular magnetic anisotropy // *Appl. Phys. Lett*. 2016. 109. 142405.
4. Odnodvoretz L.V., Shumakova N.I., Tkach O.P., Protsenko I.Yu. Dimensional impurity effects in a crystal structure of thin metal films // *Journal of Nano- and Electronic Physics*. Sumy State University, 2009. 1(1). 25.
5. Sologub S.V., Bordenyu I.V., Kanash O.V. et al. Increasing the specularity of surface scattering of conduction electrons caused by adsorption of a hydrogen monolayer on the W(110) surface // *Semiconductor Physics, Quantum Electronics & Optoelectronics*. 2016. 19,1. 52.

НАПРЯМ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Бойко Н. Д.¹, Бойко Ю. А.²

¹ ВСП «Первомайський фаховий коледж Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова», здобувач освіти

² ВСП «Первомайський фаховий коледж Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова», науковий керівник, викладач

Сучасна цивілізація використовує науковий світогляд як основу свого існування. Але сучасна наука зустрічається із широким спектром проблем, серед яких важливими є такі:

1. Фінансування та ресурси – багато досліджень потребують значних інвестицій, і не завжди є достатні ресурси для підтримки широкого спектра наукових проєктів.

2. Політичний тиск – деякі галузі науки можуть піддаватися політичному тиску, що може впливати на вільний обмін ідеями та об'єктивність досліджень.

3. Реплікація та надійність результатів – останні роки було виявлено проблеми з реплікацією багатьох досліджень, а також з надійністю деяких результатів.

4. Етичні питання – розвиток нових технологій часто породжує етичні дилеми, особливо в галузях біотехнологій, штучного інтелекту та генетики.

5. Доступність та рівність – нерівномірний доступ до наукових ресурсів та можливостей для здійснення досліджень може призвести до поглиблення ступенів нерівності як у межах країн, так і між ними.

6. Комерціалізація науки –, хоча комерціалізація може стимулювати інновації та розвиток, вона також може призвести до конфлікту інтересів і втрати об'єктивності в деяких дослідницьких сферах.

7. Колаборація та комунікація – наука стає все більш інтердисциплінарною, що ставить нові вимоги до співпраці між дослідниками з різних галузей.

Існує багато шляхів для розв'язання вищезгаданих проблем, один з яких – використання штучного інтелекту (далі – ШІ). Це допомагає зменшити вартість досліджень, розв'язати проблему реплікації досліджень, колаборації та комунікації.

Ось кілька ключових аспектів, які демонструють напрямки використання ШІ в сучасній науці:

1. Автоматизація досліджень. ШІ може використовуватися для автоматизації багатьох аспектів наукового процесу, включаючи збір і аналіз даних, формулювання гіпотез, виконання експериментів та оцінку результатів. Це допомагає дослідникам швидше і ефективніше відкривати нові знання.

2. Обробка та аналіз великих обсягів даних. Сучасні наукові дослідження часто вимагають обробки великих обсягів даних. ШІ може забезпечити потужні інструменти для аналізу цих даних, виявлення патернів та залежностей, що допомагають отримати нові знання та зробити висновки.

3. Моделювання складних систем. ШІ може допомогти в моделюванні та розумінні складних систем: кліматичні зміни, екосистеми, соціальні мережі тощо. ШІ дозволяє розробляти точніші моделі та прогнози, що сприяє розвитку науки.

4. Розвиток нових методів та алгоритмів. Для досягнення нових наукових відкриттів часто потрібні інноваційні методи та алгоритми. ІІІ допомагає в розвитку таких інструментів, які можуть мати застосування в різних галузях науки.

5. Робота в інтердисциплінарних командах. ІІІ сприяє взаємодії між дослідниками з різних галузей, що може призвести до виникнення нових інтердисциплінарних дослідницьких напрямків.

Таким чином, використання ІІІ сприяє розв'язанню проблем сучасної науки, однак існують і виклики у використанні ІІІ в науці, такі, як етичні питання, надійність моделей та алгоритмів, а також доступність та інтерпретованість результатів.

Список використаних джерел

1. Kuhn T. S. The Structure of Scientific Revolutions. Chicago : University of Chicago Press, 1962. 264 p.

2. Ділан Райлі. Класова теорія Бурдє: вчений як революціонер. Журнал соціальної критики «Спільне» : вебсайт. URL: <https://commons.com.ua/uk/klassovaya-teoriya-burde/> (дата звернення: 28.04.2024).

3. Ааюші Завері. Штучний інтелект у науці. Mind the Graph : вебсайт. URL: <http://surl.li/qwuui> (дата звернення: 29.04.2024).

ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ (IoT) ТА ПРОГРАМУВАННЯ ВБУДОВАНИХ СИСТЕМ

Бесараб І.С.¹

¹ ВСП «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова», викладач

«Інтернет речей» (далі – IoT) – це концепція, що описує мережу підключених до інтернету фізичних об'єктів, які можуть взаємодіяти між собою та з іншими системами без необхідності прямого людського втручання. Ці об'єкти можуть бути будь-якими пристроями, від домашніх побутових до промислового обладнання, і вони здатні збирати, обробляти та обмінюватися даними, щоб виконувати різні функції.

«Програмування вбудованих систем» – це процес створення програмного забезпечення для спеціалізованих обчислювальних пристроїв, які вбудовані безпосередньо в інші пристрої або системи. Ці вбудовані системи можуть бути знайдені в промисловому обладнанні, автомобілях, медичних пристроях, смартпристроях та ін.

Програмування вбудованих систем вимагає спеціалізованих навичок та знань, оскільки ці системи часто мають обмежені ресурси та вимоги щодо продуктивності.

Ці концепції є важливими для сучасного світу з кількох причин:

1. *Підвищення продуктивності та зручності:* IoT дозволяє автоматизувати багато процесів та оптимізувати використання ресурсів. Програмування вбудованих систем дозволяє створювати пристрої зі зменшеним розміром та вартістю, але з більшим функціоналом та ефективністю.

2. *Покращення якості життя:* пристрої IoT можуть сприяти зручності та безпеці в домашньому оточенні, моніторингу стану здоров'я, енергоефективності тощо.

3. *Розвиток промисловості та галузевих рішень:* IoT та вбудовані системи відіграють ключову роль у розвитку промисловості 4.0, де автоматизація та взаємопов'язаність систем є надзвичайно важливими.

4. *Створення нових бізнес-моделей:* за допомогою IoT та вбудованих систем можна створювати нові послуги та бізнес-моделі, що базуються на зборі та аналізі даних з підключених пристроїв.

Головна проблематика цієї теми полягає в безпеці та конфіденційності даних у сфері «Інтернет речей» (IoT) та програмуванні вбудованих систем. Ця проблема стає більш серйозною через зростання кількості підключених пристроїв та обсягів зібраних даних. Основні аспекти проблеми:

1. *Хакерські атаки:* з підвищенням кількості підключених пристроїв зростає інтерес зловмисників до їхніх слабкостей. Хакери можуть використовувати різноманітні методи атак: витягнення паролів, вразливості в програмному забезпеченні, атаки «людського фактора» тощо для отримання несанкціонованого доступу до пристроїв та даних.

2. *Витік конфіденційної інформації:* продукти IoT можуть збирати широкий спектр особистих даних користувачів, включаючи дані про місцеперебування, медичну інформацію, відеозаписи тощо. Витік таких конфіденційних даних може мати серйозні наслідки для приватності та безпеки користувачів.

3. *Порушення приватності:* використання даних IoT може порушувати приватність користувачів, коли їхні особисті дані використовуються без їхнього дозволу або знання. Це може включати недопущені моніторинги або навіть втручання в особисте життя.

4. *Вразливості в програмному забезпеченні:* багато пристроїв IoT мають вразливості у вбудованому програмному забезпеченні через недостатню безпеку коду, використання застарілих

версій програм тощо. Ці вразливості можуть бути використані зловмисниками для виконання різних видів атак.

5. *Безпека мережі:* в IoT девайсів можуть бути недостатньо захищені мережеві протоколи, що створює ризики для їх безпеки. Це може призвести до перехоплення комунікацій та несанкціонованого доступу до пристроїв.

Для розв'язання проблем безпеки та конфіденційності у сфері «Інтернет речей» (IoT) та програмування вбудованих систем можна вжити кілька ключових заходів:

1. *Посилення захисту пристроїв:* розробники повинні використовувати найсучасніші методи шифрування та аутентифікації для захисту даних на пристроях IoT. Важливо виправляти вразливості та підвищувати стійкість до різних видів атак.

2. *Забезпечення безпеки мережі:* належно захищені мережеві з'єднання між пристроями IoT можуть запобігти несанкціонованому доступу та перехопленню даних. Важливо використовувати надійні протоколи зв'язку та мережеві заходи безпеки.

3. *Створення правильної політики безпеки:* компанії та організації повинні розробляти та впроваджувати стратегії безпеки, що охоплюють всі аспекти використання пристроїв IoT, включаючи збір та збереження даних, доступ до систем та відповідальність за безпеку.

4. *Навчання користувачів:* важливо проводити навчання користувачів щодо безпечного використання пристроїв IoT, включаючи створення міцних паролів, оновлення програмного забезпечення та усвідомлення потенційних загроз.

5. *Моніторинг та виявлення вторгнень:* застосування систем моніторингу та виявлення вторгнень дозволить вчасно виявляти та реагувати на потенційні загрози безпеці.

Ці заходи разом сприятимуть забезпеченню високого рівня безпеки та конфіденційності даних у сфері IoT та вбудованих систем.

СУБД FIREBIRD – КРОСПЛАТФОРМЕНЕ РІШЕННЯ КЕРУВАННЯ ДАНИМИ

Бойко Ю. О.¹, Митрофаненков О. В.², Печенко С. М.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Сьогодні, у час панування глобальної мережі Internet, особливе значення має кросплатформене програмне забезпечення. До такого

програмного забезпечення належить і система управління базами даних (далі – СУБД) Firebird.

СУБД Firebird підтримує роботу з операційними системами Unix, Linux, Mac OS, Windows і дозволяє реалізовувати різні проєкти – від незначних до великих корпоративних.

СУБД Firebird має відкритий вихідний код і є продовженням СУБД InterBase, яка свого часу була написана фірмою Borland. Розміри бази даних не обмежуються – вони залежать тільки від операційної системи, а розмір таблиці бази даних може сягати 32 ТБ. Кількість індексів, що створюються до однієї таблиці даних, може дорівнювати 850.

Залежно від задач, що розв’язуються, СУБД Firebird може працювати з чотирма варіантами мови SQL:

- динамічний SQL (DSQL, Dynamic SQL);
- процедурний SQL (PSQL, Procedural SQL);
- вбудований SQL (ESQL, Embedded SQL);
- інтерактивний SQL (ISQL, Interactive SQL).

Динамічний SQL є основною частиною мови. Це конструкції, які передаються клієнтським застосуванням і опрацьовуються сервером баз даних.

Процедурний SQL є розширенням динамічного SQL, у якому присутні складові оператори, оператори присвоєння, циклічні оператори та інші процедурні конструкції. Початково розширення PSQL було доступне в постійно збережених процедурах і тригерах, але згодом воно стало доступним і в Dynamic SQL.

Вбудований SQL є підмножиною DSQL, який підтримується засобом GPRE. GPRE – це застосування-препроцесор, яке дозволяє впроваджувати SQL-конструкції у мову програмування, що використовує програміст (C, C++, Pascal, Cobol тощо), і виконувати опрацювання цих конструкцій у відповідні виклики Firebird API.

Інтерактивний SQL – це мова, яку можна використовувати із застосуванням командного рядка Firebird ISQL для інтерактивного доступу до баз даних. ISQL є звичайним клієнтським застосуванням. Для неї звичайною мовою є мова DSQL. Однак застосування підтримує декілька додаткових команд.

Отже, популярність СУБД Firebird зростає через її кросплатформену реалізацію та універсальність мови SQL для опрацювання реляційних баз даних.

Список використаних джерел

1. Відео «Power Up Your Database with Firebird Server & LibreOffice Base». URL: https://www.youtube.com/watch?v=XVf6_188JOs (Last accessed: 21.04.2024).

ПРИХОВАНІ СТОРОНИ JAVASCRIPT: ПОШИРЕНІ ВРАЗЛИВОСТІ У БЕЗПЕЦІ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ

Вовкотруб В. Ю.¹, Котенко Н. О.²

¹ Державний торговельно-економічний університет, здобувач освіти

² Державний торговельно-економічний університет, науковий керівник, викладач

Зі швидким розвитком вебтехнологій та онлайн-сервісів питання безпеки набуває все більшої актуальності. Сучасні вебдодатки та вебсайти, зокрема ті, що базуються на JavaScript, стають привабливими цілями для хакерів. А нові загрози у вигляді атак на міжсайтове виконання скриптів (XSS) та міжсайтове підроблення запитів (CSRF) стрімко поширюються на теренах інтернет-ресурсів. У цій роботі досліджено методи атак та захисту даних під час використання сервісів, що були розроблені на основі JavaScript.

XSS-атаки полягають у впровадженні та виконанні шкідливого JavaScript-коду на сторінках. Використовуючи ці типи атак, злочинці можуть упроваджувати шкідливий скрипт у параметри запиту або ж змусити користувача перейти за спеціальним посиланням і відправити дані через форму. В результаті чого можливі крадіжки сесійних cookie-користувачів. Ще одним прикладом атаки є додавання шкідливого JavaScript-коду до коментарів на вебсайтах або повідомлень у блогах, де скрипт може бути збережений і виконаний для всіх відвідувачів сторінки. Коли такий скрипт виконується, можливе викрадення сесійних даних або перенаправлення на сайт хакера [1].

XSS-атаки можуть мати різні наслідки, серед них: викрадення аутентифікаційних даних, фішингові атаки або навіть розповсюдження шкідливого ПЗ. Проте існує декілька методів захисту, які допоможуть уникнути подібних атак. До них належать: валідація введення та очищення виводу, що дозволяє перевірити вхідні дані на відповідність очікуваним форматам і видалення потенційно небезпечних символів та скриптів. Крім того, можна використовувати Content Security Policy, яка дає змогу контролювати, які ресурси можна завантажити та виконати на вебсторінках, обмежуючи джерела скриптів і стилів. Також розробники

повинні використовувати безпечні API, уникати динамічного виконання коду та захищати його від CSRF. Щоб виявити XSS-атаки, можна використовувати різні автоматичні або ручні інструменти та методи. До безкоштовних інструментів для автоматичного виявлення вразливостей належать OWASP ZAP, Nikto та Arachni. Ручне тестування може включати введення даних із небезпечними символами, тестування API та параметрів запитів, а також дослідження внутрішнього коду для виявлення потенційно вразливих ділянок [2].

CSRF є типом атаки, коли зловмисник видає себе за довіреного користувача та надсилає вебсайту небажані команди. У такому випадку зловмисник може змінити електронну адресу або пароль в обліковому записі, переказати кошти або отримати повний контроль над обліковим записом користувача. Існує багато способів використати вразливість CSRF. Один з найпоширеніших – відправка підробленого посилання через електронну пошту, форуми або соціальні мережі. Якщо користувач, зайшовши на шкідливий сайт або клікнувши на підроблене посилання, вже аутентифікований у системі, його браузер надішле запит з власними аутентифікаційними даними, які зловмисник може використати для здійснення підробленого запиту. Інший спосіб – це використання підробленої вебсторінки або скрипта, які можуть бути розміщені на сайті, якому користувач довіряє [3]. Для захисту від атак CSRF можуть бути використані різні заходи безпеки, такі як маркери CSRF, файли cookie SameSite і перевірка реферера. Маркери CSRF використовують унікальні значення для перевірки правильності запитів, файли cookie SameSite контролюють, коли файли cookie включаються в запити з інших вебсайтів, а перевірка реферера контролює, чи запити надійшли з власного домену програми. Ці заходи сприяють ускладненню атак і забезпечують певний рівень захисту від CSRF [4].

Отже, проблема безпеки вебсайтів та додатків стає особливо актуальною в наш час. Атаки типу XSS та CSRF становлять серйозну загрозу, оскільки можуть призвести до крадіжок особистих даних та розповсюдження шкідливого ПЗ. Враховуючи той факт, що вебсервіси стають все більш складними та широко використовуються в різних сферах, необхідно підвищити рівень свідомості про потенційні загрози серед розробників, адміністраторів та користувачів.

Список використаних джерел

1. Що таке XSS атака і які є методи захисту? URL: <https://foxminded.ua/xss-ataka/> (дата звернення: 02.05.2024).

2. Криптографічні методи та захист даних. URL: <https://blog-it.com.ua/kryptografichni-metody-ta-zahyst-danyh/>_____ (дата звернення: 02.05.2024).

3. The 10 most common web and software application vulnerabilities. URL: <https://www.synopsys.com/glossary/what-is-csrf.html> (Last accessed: 02.05.2024).

4. Cross-site request forgery (CSRF). URL: <https://portswigger.net/web-security/csrf/> (Last accessed: 02.05.2024).

АРХІТЕКТУРА КОМП'ЮТЕРІВ

Двінянников Н. В.¹, Легкоступ А. Ю.², Бойко В. М.³

^{1,2} ВСП «Технологічно-економічний фаховий коледж БНАУ», здобувач освіти

³ ВСП «Технологічно-економічний фаховий коледж БНАУ», науковий керівник, викладач

У сучасному світі комп'ютери відіграють ключову роль у багатьох сферах людської діяльності. Розуміння архітектури комп'ютерів є основою для розвитку програмного забезпечення, апаратних засобів та системних рішень. Архітектура комп'ютерів визначає принципи функціонування та взаємодії основних компонентів комп'ютера, що дозволяє ефективно розв'язувати задачі з обробки інформації. Проблема полягає в необхідності розуміння основних концепцій архітектури комп'ютерів для оптимального проектування та використання комп'ютерних систем.

Архітектура комп'ютерів включає кілька ключових компонентів: центральний процесор (далі – ЦП), оперативну пам'ять (далі – ОЗП), системну шину, пристрої вводу/виводу та зберігання даних.

ЦП є «мозком» комп'ютера, який виконує інструкції програм. Він складається з арифметико-логічного блоку, який виконує арифметичні та логічні операції, та блоку керування, що інтерпретує команди та керує іншими компонентами. Сучасні ЦП мають багатоядерну архітектуру, що дозволяє одночасно виконувати кілька процесів, підвищуючи продуктивність системи [1, с. 105].

ОЗП слугує для тимчасового зберігання даних та інструкцій, які необхідні процесору для виконання поточних завдань. Вона є набагато швидшою, ніж постійні носії інформації, але водночас енергозалежною, тобто дані не зберігаються після вимкнення комп'ютера [2, с. 78].

Системна шина забезпечує зв'язок між ЦП, ОЗП та іншими компонентами комп'ютера. Вона містить адресну шину, яка передає адреси пам'яті, та шину даних, яка передає самі дані [3, с. 45].

Пристрої вводу/виводу забезпечують взаємодію комп'ютера із зовнішнім світом. До них належать клавіатура, миша, монітор, принтери та інші периферійні пристрої. Пристрої зберігання даних, зокрема жорсткі диски, твердотільні накопичувачі (SSD) та оптичні диски, використовуються для довготривалого зберігання інформації [4, с. 120].

Архітектура комп'ютерів також включає концепцію системи команд, що є набором інструкцій, які процесор може виконувати. Система команд може бути орієнтована на складні команди (CISC) або на прості та швидкі команди (RISC) [5, с. 203].

Розуміння архітектури комп'ютерів є фундаментальним для ефективного проектування й використання комп'ютерних систем. Знання принципів роботи основних компонентів комп'ютера дозволяє оптимізувати програмне забезпечення, поліпшувати продуктивність і знижувати енергоспоживання. Майбутній розвиток комп'ютерної архітектури обіцяє ще більше покращень у сфері обчислювальних потужностей, зберігання даних та енергоефективності, що сприятиме подальшому прогресу в інформаційних технологіях.

Список використаних джерел

1. Patterson, D. A., & Hennessy, J. L. *Computer Organization and Design: The Hardware/Software Interface* (5th ed.). Morgan Kaufmann Publishers, 2013. 1024 p.
2. Stallings, W. *Computer Organization and Architecture: Designing for Performance* (10th ed.). Pearson, 2015. 864 p.
3. Tanenbaum, A. S., & Austin, T. *Structured Computer Organization* (6th ed.). Pearson, 2013. 801 p.
4. Hamacher, V. C., Vranesic, Z. G., Zaky, S. G. & Naraig Manjikian. *Computer Organization and Embedded Systems* (6th ed.). McGraw-Hill Publishing, 2011. 732 p.
5. Hennessy, J. L., & Patterson, D. A. *Computer Architecture: A Quantitative Approach* (6th ed.). Morgan Kaufmann Publishers, 2017. 1527 p.

ОНЛАЙН-СЕРВІСИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ТЕКСТІВ НА ПЛАГІАТ

Іващук О. О.¹, Беседовська І. В.²

¹Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка, здобувач освіти

²Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка, науковий керівник, викладач

У сучасному світі, де доступ до інформації є безмежним, питання плагіату в академічному середовищі стає все більш актуальним, оскільки оригінальність контенту та академічна доброчесність мають велике значення. На унікальність перевіряють наукові статті, реферати, курсові та дипломні роботи. Онлайн-сервіси для перевірки текстів на унікальність є незамінним інструментом для вчителів, студентів, науковців та інших користувачів, які хочуть переконатися в оригінальності написаного.

Згідно зі ст. 42 Закону України «Про освіту» академічним плагіатом визначається оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами як результатів власного дослідження (творчості) і/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [1].

Сервіси для перевірки текстів на плагіат – це онлайн-інструменти, які дають можливість виявити наявність некоректного використання інформації, копіювання чи бездумного використання чужих матеріалів у написаному тексті [2]. Їх головне призначення – запобігання недобросовісному використанню інтелектуальної власності та забезпечення дотримання авторських прав. Платформи для перевірки текстів на унікальність використовують з метою забезпечення оригінальності контенту, підтримки академічної доброчесності та захисту прав на інтелектуальну власність.

Наразі немає чіткої класифікації сервісів для виявлення плагіату за алгоритмом дій, тому умовно можна виділити три основні види за технологією пошуку збігів:

1. *Антиплагіатні сервіси, що працюють за принципом пошуку в мережі Інтернет.* Вони сканують текст та порівнюють його з великою кількістю вебсторінок, щоб знайти схожі або ідентичні частини тексту. Прикладом таких сервісів є *Content-Watch*.

2. *Сервіси для перевірки текстів на плагіат, які використовують бази даних наукових статей або інших джерел.* Ці платформи порівнюють текст з інформацією, яка міститься в базах даних, щоб виявити схожість з іншими джерелами. За такою системою працюють сервіси *Advego Plagiatius* та *Plagiarism Detector*.

3. *Максимальну точність перевірки забезпечують платформи, що використовують комбінацію пошуку в Інтернеті та баз даних.* Вони сканують текст і порівнюють його з різними джерелами. Прикладом такого сервісу є *Edu-Birdie* [3].

Розглянемо на прикладі найпоширеніші безкоштовні інструменти для виявлення плагіату.

Одним із найпопулярніших є *Advego Plagiatus*. Онлайн-версія надає можливість безкоштовної перевірки тексту до 3 000 символів користувачам, які пройшли реєстрацію. Онлайн-сервіс популярний завдяки тому, що містить декілька алгоритмів перевірки: пошук збігів цілих фраз; перевірка схожості термінів, значущих слів; виявлення заміни символів. Сервіс надає докладний звіт з результатами перевірки, що включає виявлені схожості та покликання на джерела, які можуть бути використані для подальшої перевірки. Антиплагіатна система також надає можливість налаштувати такі параметри перевірки, як рівень чутливості до схожості та виключення певних джерел. Недоліком є те, що стійкі фрази визначає як неоригінальні. На сайті також доступні такі функції, як семантичний аналіз тексту та перевірка орфографії.

Сервіс *Duplichecker* має ряд переваг для користувачів. Він надійний та швидкий, здатен перевірити текст на плагіат за кілька хвилин. Інтерфейс простий і зрозумілий, що дозволяє користувачам легко завантажувати свої тексти та отримувати результати без реєстрації. Крім того, сервіс надає можливість перевірки тексту на орфографічні та граматичні помилки, що покращує якість написаного матеріалу. *Duplichecker* виявляє плагіат сьoma мовами: українською, англійською, німецькою тощо, та дає змогу перевіряти тексти до 25 000 слів. Проте цей онлайн-інструмент має свій недолік: окремі слова та словосполучення, що зустрічаються в багатьох текстах, визначає як плагіат.

Edu-Birdie – це платформа, яка пропонує засоби для перевірки текстів на плагіат та визначення ступеня їх унікальності; використовує високотехнологічні алгоритми для аналізу тексту та виявлення плагіату, перевіряючи всі можливі джерела: книги, наукові статті, інформацію в мережі Інтернет. Важливим недоліком є те, що сервіс не завжди може точно визначати плагіат у випадку, якщо текст був перефразований.

Content-Watch грає важливу роль у збереженні академічної доброчесності та контролю за плагіатом. Цей антиплагіатний сервіс пропонує два варіанти перевірки: швидко та ретельну. Користувачі можуть вибирати варіанти, що найкраще відповідають їхнім потребам. Після завершення перевірки *Content-Watch* надає користувачам звіт, який включає відсоток схожості, покликання на знайдені джерела, виділені фрагменти тексту, які можуть бути плагіатом, а також інформацію про кількість символів, слів, речень та час, який знадобиться для читання тексту. Вагомим недоліком є те, що сервіс не завжди може точно виявити плагіат, особливо якщо текст був значно відредагований або переписаний.

Skandy використовує потужну технологію для знаходження схожих текстів та порівняння їх з великою кількістю вебсторінок. Після перевірки цей сервіс, як і попередній, надає докладний звіт з результатами. Окрім цього, *Skandy* має простий і зрозумілий інтерфейс, що дозволяє легко завантажувати тексти та отримувати результати перевірки. Взаємодія з програмою дуже проста: потрібно завантажити файл у відповідне поле на сайті. Онлайн-ресурс має чіткий алгоритм глибокого аналізу тексту, під час якого виявляє не лише очевидні збіги, а й переписані та перефразовані частини тексту, при цьому ігнорує загальні фрази. Кількість безкоштовних перевірок обмежена, після реєстрації доступні п'ять кредитів, їх використання залежить від обсягу тексту. Сервіс можна використовувати з особистою та професійною метою, він підходить для творців усіх видів контенту – академічного, публіцистичного, навчального тощо.

Підсумовуючи, варто зазначити, що онлайн-сервіси для перевірки текстів на унікальність стали необхідними інструментами в сучасному освітньому і науковому середовищі. Вони сприяють збереженню академічної доброчесності та допомагають у виявленні недобросовісних запозичень. Платформи *Content-Watch*, *Advego Plagiat* та інші надають зручні й надійні інструменти для виявлення плагіату та підтримують оригінальність текстових матеріалів. Ефективність та доступність інтерфейсу роблять їх корисними як для студентів, так і для викладачів та науковців. Після перевірки користувачі отримують звіти, які допомагають вдосконалити їхні навички під час написання текстових робіт та підтримують вищі стандарти академічної доброчесності.

Проте важливо пам'ятати, що ці сервіси мають свої недоліки. Їх результати можуть залежати від якості баз даних та алгоритмів, які використовуються для пошуку. Тому використання цих онлайн-ресурсів повинно доповнюватися знаннями правил цитування та етичних норм в академічному письмі. Збереження академічної чесності – це спільні зусилля, а онлайн-сервіси для перевірки плагіату – це лише один з інструментів у цій роботі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.10.2023).
2. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень [Електронний ресурс].

Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. Том 40. № 2. С. 151–169. URL: <http://surl.li/mkeku> (дата звернення: 22.10.2023).

3. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / Л. В. Савенкова, А. Р. Вергун, С. О. Чуканова, В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська / Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CDROM). 36 с.

НАПРЯМ «МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА»

ВИКОРИСТАННЯ ЗНАТЬ З МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ ТА ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТІ В РОЗРОБЦІ ІГОР

Вовкотруб В. Ю.¹, Ружицький І. С.²

¹ Державний торговельно-економічний університет, здобувач освіти

² Державний торговельно-економічний університет, науковий керівник, канд. фіз.-мат. наук, доцент

Використання знань з математичної статистики та теорії ймовірності є ефективним способом розробки комп'ютерних ігор з оптимальною генерацією випадкових подій, які забезпечують цікаву та непередбачувану динаміку геймплею. Однак доступна в цифрових джерелах інформація про практичне застосування математичних засобів не дає загального уявлення про потенціал таких можливостей. У нашому дослідженні розглянуто загальні приклади використання математичної статистики та теорії ймовірності в розробці комп'ютерних ігор.

Розробники можуть застосовувати різні розподіли ймовірності, такі, як: рівномірний, нормальний або експоненційний – для генерації випадкових подій. Ці розподіли дозволяють контролювати частоту і характер появи подій, забезпечуючи ідеальний баланс вимог до реалістичності. Теорія марковських ланцюгів дозволяє моделювати послідовність взаємопов'язаних подій, де ймовірність настання кожної наступної події залежить лише від поточного стану системи. Це дає можливість генерувати логічні та цікаві для гравця послідовності. Наприклад, теорія марковських ланцюгів може бути використана для моделювання поведінки НПС [1].

Прикладом використання біноміального розподілу в розробці ігор є моделювання успіхів та невдач у випадкових подіях, які мають два можливі результати. Припустимо, у грі є шанс дістати рідкісні предмети зі шховку. Розробники можуть використати біноміальний розподіл, щоб

моделювати кількість успіхів (рідкісних предметів, що були отримані) при заданій кількості спроб [2].

Нормальний розподіл, також відомий як розподіл Гауса, є одним з найважливіших розподілів у статистиці та широко використовується для моделювання великої кількості випадкових подій. Одним із прикладів використання може бути моделювання точності стрільби гравця. Припустимо, гравець може стріляти у ворогів на певну відстань. Точність стрільби гравця можна моделювати за допомогою нормального розподілу з певними параметрами, зокрема середнім значенням (μ) та стандартним відхиленням (σ). Наприклад, якщо середнє значення точності стрільби (μ) дорівнює 0, а стандартне відхилення (σ) становить 1, то значення точності будуть розподілені навколо нуля, де вищі значення вказують на більш точну стрільбу, а нижчі – на менш точну. Ймовірність вистрілити в ціль буде залежати від відстані від ворога до гравця та значення, отриманого з нормального розподілу. Таким чином, використовуючи розподіл Гауса, можна розраховувати різноманітні випадкові величини, такі як точність, сила атаки та здоров'я персонажів, що додає різноманітність та реалістичність до геймплею [3].

Лінійна регресія є статистичним методом, який дозволяє встановлювати залежність між змінними, що допомагає прогнозувати результати на основі інших параметрів. Це може бути корисним для прогнозування дій персонажів або реакції гри на дії гравця. Припустимо, що гравець має різні властивості персонажа, такі як рівень сили, швидкість, витривалість та здоров'я. Щоб спрогнозувати, як персонажі будуть реагувати на різні ситуації, наприклад, на зустріч з ворогом, можна скористатися цим методом, зібравши дані та використавши лінійну регресію для побудови моделі.

Крім того, лінійна регресія може бути використана для аналізу впливу різних факторів на продуктивність гравця. Наприклад, розробники можуть збирати дані про час, який гравець проводить у грі, кількість перемог та програшів, а також про інші фактори – такі, як вік чи досвід. Таким чином, можна передбачити, наскільки продуктивність гравця зміниться при зміні цих факторів і на базі цих даних розраховувати цільову аудиторію або особливості гравців для покращення користувальницького досвіду [4].

Отже, математична статистика та теорія ймовірності є важливими інструментами для розробки комп'ютерних ігор. Вони дозволяють створювати реалістичні та цікаві для гравця сценарії. Використання розглянутих методів має значний потенціал у розробці, зокрема для створення більш складних та цікавих ігрових завдань, збільшення реалістичності та інтерактивності.

Список використаних джерел

1. Марковські випадкові процеси. Ланцюги Маркова. Файловий архів студентів «Studfiles» : вебсайт. URL: <https://studfile.net/preview/5705660/page:17/> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Теоретичні розподіли випадкових величин. Сайт електронної бібліотеки «Pidru4niki.com». URL: https://pidru4niki.com/15660212/statistika/teoretichni_rozpodili_vipadkovih_velichin (дата звернення: 02.05.2024).
3. Теорія ймовірностей : навч. посіб. / Тичинська Л. М., Черепашук А. А. Вінниця : ВНТУ, 2010. Ч. 1 : Історичні екскурси та основні теоретичні відомості. С. 59–67.
4. Що таке лінійна регресія: повний гайд від robot_dreams. Robot_dreams : вебсайт. URL: <https://robotdreams.cc/uk/blog/437-shcho-take-liniyna-regresiya/> (дата звернення: 02.05.2024).

НАПРЯМ «ФІЗИКА І АСТРОНОМІЯ»

НЕБЕЗПЕКА З КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Маленко А. В.¹, Коломієць Ю. Б.²

¹ Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Актуальність теми. Великі астероїди можуть нести серйозну небезпеку для Землі, особливо якщо їх траєкторія прямує в бік нашої планети. Енергія, що виділяється при ударі астероїда діаметром 300 м, має тротиловий еквівалент 3000 мегатонн, або 200 тис. атомних бомб, подібних до тієї, що була скинута на Хіросіму. При зіткненні з астероїдом діаметром 1 км виділяється енергія з тротиловим еквівалентом 106 мегатонн, при цьому викид речовини на три порядки перевищує масу астероїда. З цієї причини зіткнення із Землею великого астероїда призведе до катастрофи глобального масштабу, наслідки якої будуть посилені руйнуваннями штучного технічного середовища.

Мета нашої роботи: ознайомитися з характеристиками та видами астероїдів і розглянути способи уникнення небезпеки від них.

Методи та способи: математичні, статистичні, наукового пояснення.

Найбільшу увагу астрономів привертають астероїди групи Аполлона, Амура й Атона, бо в перигелії вони наближаються до Землі або навіть перетинають її орбіту. Наприклад, у 1932 р. астероїд 1862 Аполлон (діаметр 3 км) пролетів повз Землю на відстані 0,028 а. о. Ще ближче від Землі у 1994 р. пролетів астероїд 1994 ХМ1 – від катастрофи нас відділяло всього 112000 км та 1 година в часі.

Ось кілька прикладів астероїдів, які вважаються потенційно небезпечними:

1. Апофіс (99942 Apophis). Це один з найвідоміших потенційно небезпечних астероїдів. Від початку розглядалось, що його траєкторія може призвести до зіткнення з Землею у 2036 р., але пізніші обчислення виключили цю можливість. Однак існує невелика ймовірність його зіткнення з нашою планетою у 2068 р.

2. Бенну (101955 Bennu). Цей астероїд, розміром близько 500 м, вважається одним з потенційно небезпечних через його можливість зіткнення з Землею в майбутньому. Він вивчається космічним апаратом OSIRIS-REx NASA, який має за мету дослідження цього астероїда та збір зразків з його поверхні.

3. Торо (2007 VK184). Цей астероїд величиною близько 130 м також відомий своєю потенційною небезпечкою. Його орбіта проходить дуже близько до орбіти Землі, і в деяких сценаріях вказується на можливість зіткнення в майбутньому.

Учені досліджують можливість зміни траєкторій руху астероїдів, щоб уникнути їх зіткнення із Землею. За спостереженням астрономів, тисячі астероїдів пролітають повз Землю. Є невелика ймовірність зіткнення деяких з них із нашою планетою. Найбільші побоювання викликає астероїд Апофіс діаметром 300 м. Ризик його зіткнення із Землею становить 1 до 45000.

За останні десятиліття вчені з різних країн запропонували десятки способів відбиття астероїдної атаки, зокрема:

– Використання ядерних вибухів. Цей метод передбачає відправку ядерних зарядів на поверхню астероїда. Вибух створює потужну хвилю енергії, яка може змінити траєкторію астероїда. Однак цей підхід може бути ризикованим і мати потенційно небезпечні наслідки.

– Лазерне випромінювання. За допомогою сонячних батарей або іншого джерела енергії можна створити потужний лазерний промінь, який буде спрямовано на астероїд. Це може викликати випаровування матеріалу з поверхні астероїда.

– Маска для відбивання світла. Розглядається можливість розміщення на астероїді великої маски, яка відбивала б сонячне світло.

Це може створити додатковий тиск, що змінюватиме траєкторію астероїда через ефект фотонного тиску.

– Астероїдний гравітаційний буксир. Принцип дії полягає в тому, що буксир може використовувати власну масу або інші об'єкти, щоб створити штучну гравітацію, яка своєю чергою може притягувати астероїд у потрібному напрямку або навпаки, відштовхувати його від певного місця.

Список використаних джерел

1. Asteroid Apophis: Will It Hit Earth? Your Questions Answered. The Planetary Society : website. URL: <https://www.planetary.org/articles/will-apophis-hit-earth> (Last accessed: 11.05.2024).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АСТРОНОМІЧНИХ ВІДКРИТТІВ І ТЕХНОЛОГІЙ

Балабан С. Г.¹, Павленко Г. В.²

¹Гадяцький фаховий коледж культури і мистецтв, здобувач освіти

²Гадяцький фаховий коледж культури і мистецтв, науковий керівник, викладач

Астрономія – одна з фундаментальних наук, у якій відбуваються відкриття, що змінюють наше уявлення про будову Всесвіту та природу його об'єктів. «Дослідження блакитних небес», тобто астрономія, рідко сприяє безпосередньо відчутним результатам на короткій часовій шкалі, потребує передових технологій і методів, які можуть на тривалому часовому масштабі знайти широке застосування.

Закони руху та закон всесвітнього тяжіння відіграли важливу роль у космічній інженерії, допомогли розраховувати траєкторії та рух об'єктів у космосі.

Технологія рентгенівських детекторів, розроблена для астрономічних цілей, використовується для обстеження багажу в аеропортах, демонструє перспективи використання астрономічних досягнень у повсякденному житті.

Система GPS використовує принципи спеціальної теорії відносності для точного визначення місцезнаходження та навігації.

Радіоастрономи, використовуючи дані радіоспостережень, зробили внесок у розвиток технологій бездротового зв'язку, зокрема в розробку Wi-Fi.

International Celestial Reference System (ICRS) використовує координати позагалактичних радіоджерел, переважно квазарів. Вони утворюють основу для створення найточніших каталогів і є ключовим елементом для орієнтації в космічних місіях [1].

Спостереження рентгенівського випромінювання стабільних пульсарів може мати практичне застосування в майбутньому, зокрема використання їх для систем навігації та визначення часу [2].

Всесвіт є найбільшою і водночас найзагадковішою лабораторією, де відбуваються унікальні й складні процеси, які не можуть бути повністю відтворені на Землі через їх надзвичайні умови та великі відстані.

Сучасні спостереження дозволяють отримувати нові дані, розвивати або спростовувати теорії. Це також спонукає до розробки унікальних технологій та обладнання, які пізніше можуть знайти численні застосування.

Нейронні мережі (convolutional neural networks, CNN) були використані для обробки 10-річних даних, зібраних за допомогою IceCube. Цей тип алгоритму машинного навчання відрізняє зображення, створені тау-нейтрино, від зображень, що виникали внаслідок різних фонових явищ [3].

Гравітаційні хвилі, передбачені загальною теорією відносності, мають важливе значення для нашого розуміння історії галактик у Всесвіті. Laser Interferometer Gravitational-Wave Observatory (LIGO) виявила, що на відміну від раптового сплеску гравітаційних хвиль, який було зареєстровано у 2015 р., період коливання наднизькочастотних гравітаційних хвиль триває роки або навіть десятиліття [4].

Сучасна астрономія та суміжні галузі знаходяться в авангарді науки та технологій, допомагають відповісти на фундаментальні питання, стимулюють інженерів до нових досягнень та сприяють інноваціям.

Список використаних джерел

1. International Celestial Reference System (ICRS). Astronomical Applications Department of the U.S. Naval Observatory : website. URL: https://aa.usno.navy.mil/faq/ICRS_doc (Last accessed: 13.05.2024).

2. Hamisevicz M. A Gamma-ray Pulsar Milestone Inspires Innovative Astrophysics and Applications. U.S. Naval Research Laboratory : website. URL: <https://www.nrl.navy.mil/Media/News/Article/3575018/a-gamma-ray-pulsar-milestone-inspires-innovative-astrophysics-and-applications/> (Last accessed: 13.05.2024).

3. Крячко І. Обсерваторія IceCube виявила сім кандидатів у астрофізичні тау-нейтрино. Український астрономічний портал : вебсайт. URL: <http://www.astrosvit.in.ua/novyny/inshinovyny/observatoriya-icecube-viyavila-sim-kandidativ-u-astrofizichni-tau-nejtrino> (дата звернення: 13.05.2024).

4. Крячко І. Виявлено фон гравітаційних хвиль! Гомін Всесвіту. Український астрономічний портал : вебсайт. URL: <http://www.astrosvit.in.ua/novyny/inshinovyny/viyavleno-fon-gravitatsijnikh-khvil-gomin-vsesvitu> (дата звернення: 13.05.2024).

5. From Medicine to Wi-Fi. Technical Applications of Astronomy to Society : booklet. IAU, 2019. URL: <https://www.iau.org/static/archives/announcements/pdf/ann19022a.pdf> (дата звернення: 13.05.2024).

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИСКОРЕННЯ ВІЛЬНОГО ПАДІННЯ ПЛАНЕТ СОНЯЧНОЇ СИСТЕМИ, ЗІРОК І АСТЕРОЇДІВ

Чабала О. А.¹, Вольвач Я. С.²

¹Філія Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області, здобувач освіти

²Пирятинський ліцей Пирятинської міської ради Полтавської області, науковий керівник, викладач

Актуальність теми обумовлена необхідністю провести дослідження прискорення вільного падіння на зірках і порівняти з прискоренням вільного падіння на планетах та астероїдах.

Мета роботи – дослідити прискорення вільного падіння зірок різних спектральних класів, планет та астероїдів, спираючись на табличні дані про їхню масу та радіус. І на кінцевому етапі провести порівняльну характеристику прискорення вільного падіння.

Об'єкт дослідження – зірки, планети та астероїди.

Предмет дослідження – прискорення вільного падіння на зірках, планетах та астероїдах.

Прискорення вільного падіння – прискорення, що отримує тіло, рухаючись під впливом сили тяжіння Землі. У нашій роботі ми досліджуємо прискорення вільного падіння для всіх планет Сонячної системи, зірок різних спектральних класів та астероїдів.

$$g = G \frac{M_1}{R_1^2}$$

Для знаходження прискорення вільного падіння був використаний закон всесвітнього тяжіння, де

g – прискорення вільного падіння, G – гравітаційна стала = $6,67 \cdot 10^{-11} \text{ Н} \cdot \text{м}^2 / \text{кг}^2$, M_3 – маса Землі, R – радіус Землі.

У роботі запропоновано знайти прискорення вільного падіння у випадку, коли будь-яке тіло знаходиться на поверхні планети, зірки чи астероїда.

Усі маси планет Сонячної системи, зірок, астероїдів, а також їхні радіуси взято з мережі «Інтернет» на сайті «Вікіпедія» та на офіційній сторінці Головної астрономічної обсерваторії України [1]. Маса планет, зірок і астероїдів розраховувалася відповідно до маси Землі і маси Сонця. Це все саме стосувалося і радіуса. В ході дослідження було взято 8 планет Сонячної системи, 85 різноманітних зірок різних спектральних класів і 100 астероїдів головної групи, що знаходяться між орбітами Марса і Юпітера. Також було визначено їх густину та першу космічну швидкість і побудовано графіки залежності прискорення вільного падіння від густини та від першої космічної швидкості. Змодельовано ситуацію, коли було розміщено Пізанську вежу, висота якої 57 метрів, з якої робив свої досліді італійський фізик, астроном Галілео Галілей на планетах Сонячної системи, різноманітних зірках різних спектральних класів і астероїдах. Усі обчислення робилися в середовищі Microsoft Excel.

На основі проведених у роботі досліджень зроблено такі висновки: було побудовано графіки залежності прискорення вільного падіння від маси, прискорення вільного падіння від радіуса та прискорення вільного падіння від густини для планет Сонячної системи, зірок і астероїдів. Інформації з цієї теми обмаль в інтернеті. Тому можна вважати це як авторські результати. Графіки залежності прискорення вільного падіння від швидкості падіння тіла для планет Сонячної системи, зірок та астероїдів мають однаковий вигляд; точки на графіках утворюють степеневу функцію, де можна вписати лінію тренду рівнянням виду $y = 0,0088x^2$. Прискорення вільного падіння для кожного небесного тіла своє. Для планет Сонячної системи це значення лежить у межах 4–26 м/с², для зірок – 0–400 м/с², для астероїдів – 0,02 – 0,25 м/с².

Список використаних джерел

1. Астрономічний календар. Головна астрономічна обсерваторія НАН України : офіційна сторінка. URL: <https://www.mao.kiev.ua/calendar/stars.htm> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Фізика : підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти / Бар'яхтар В. Г., Довгий С. О., Божинова Ф. Я., Кірюхіна О. О. Харків : вид-во «Ранок», 2022. 272 с.

3. Сиротюк В. Д. Астрономія : (рівень стандарту, за навч. програмою авт. кол. під керівництвом Яцківа Я. С.) : підруч. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти / Володимир Сиротюк, Юрій Мирошніченко. Київ : Генеза, 2019. 160 с.

4. Характеристики планет Сонячної системи. Меркатор : вебсайт. URL: <https://merkator.org.ua/dovidnyk/kharakterystyky-planet-sonachnoji-systemy/#> (дата звернення: 06.05.2024).

5. Чабала О. А. Проект «Порівняльна характеристика прискорення вільного падіння планет Сонячної системи і найяскравіших зір зоряного неба. Конкурс «Юніор» : вебсайт. URL: <http://man-junior.org.ua/?p=27317> (дата звернення: 06.05.2024).

СОНЯЧНІ БАТАРЕЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕНЕРГІЇ. МЕТОДИ ЇХ УТИЛІЗАЦІЇ

Черняк Є. Л.¹, Олексенко І. О.²

¹ Конотопський ліцей №10 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей №10, науковий керівник, викладач

Сонце є важливим елементом людського життя. Перш за все ми орієнтуємося на нього як на джерело енергії, оскільки споживання електроенергії стрімко зростає, а запаси вугілля, нафти і газу виснажуються. Агресивне використання природних ресурсів може призвести до катастрофічного погіршення стану екосистем.

Саме тому в пошуках альтернативних джерел енергії людство починає використовувати різні види енергії, зокрема й сонячну, яка доступна практично в необмежених масштабах. Не дивно, що розвиток сонячної енергетики є перспективним і привертає особливу увагу в цьому напрямку [1].

Хоча сонячні батареї є перспективним напрямком розвитку альтернативної енергетики, залишається гостре питання їх утилізації. В більшості країн, що почали розвивати сонячну енергетику чверть століття тому, термін експлуатації фотомодулів добігає кінця, тому виникає проблема, що робити з батареями зі зменшеною потужністю або ж зовсім технічно недієздатних. Усі використані панелі є брухтом, який забруднює нашу планету, тому країни світу намагаються якнайшвидше розв'язати проблему їх утилізації.

Країни зацікавлені в розвитку новітніх технологій, щоб не тільки поліпшити екологію планети й стати незалежними від невідновлюваних

енергоресурсів, а й забезпечити майбутнє лідерство в енергетичному секторі. Нині це одне з головних завдань провідних компаній. Хоча таке обладнання пов'язане зі значними витратами та нетривалим терміном експлуатації, воно цілком варте інвестицій.

Потенціал сонячної енергетики в Україні досить високий, що дозволяє широко впроваджувати фотоелектричні установки практично в усіх регіонах. Вони можуть працювати досить ефективно майже цілий рік.

Ураховуючи клімат Сумської області та те, що добове споживання електроенергії становить до 50 кВт-год, для повного покриття потреби в електроенергії необхідно встановити сонячні панелі потужністю не менше 79 кВт. Згідно з проведеним аналізом ефективності використання сонячних панелей, якщо вони будуть встановлені в нашому лісці, то окупляться за 3 роки і 6 місяців, за умови продажу надлишку електроенергії державі за «зеленим» тарифом.

Термін служби сучасних сонячних панелей у провідних країнах світу добігає кінця, а тому вони потребують заміни і утилізації. Переробка відпрацьованих чи зламаних сонячних модулів є дуже важливою [2].

Нині країни активно інвестують у дослідження та розробку технологій переробки сонячних панелей. З економічного погляду питання рентабельності переробки сонячних модулів залишається актуальним. Численні дослідження показали, що переробка є більш вигідною, ніж захоронення [3].

Зазначимо, що сьогодні відпрацьовані сонячні панелі можна не лише утилізувати, а й використовувати для декору будинку та ландшафту, для створення великих мистецьких інсталяцій, в архітектурному дизайні будівель. Тобто відпрацьовані модулі можна ввести в різні сфери, даючи їм друге життя.

Список використаних джерел

1. Оцінка техніко-економічної ефективності роботи сонячних батарей / Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук у 2018/2019 навчальному році. 2019. 33 с. URL: <https://events.pstu.edu/konkurs-energy/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/ВІДНОВЛЮВАЛЬНА-ЕНЕРГЕТИКА.pdf> (дата звернення: 15.05.2024).

2. Чи є друге життя у сонячних панелей? Avenston : вебсайт. URL: <https://avenston.com/articles/solar-second-life/> (дата звернення: 15.05.2024).

3. Утилізація фотоелектричних модулів. Проблеми та міжнародний досвід / В. О. Пундев, В. Ф. Рєзцов, Т. В. Суржик, В. І. Шевчук, І. О. Шейко. *Відновлювана енергетика*. 2020. № 3. С. 27–34.

НАПРЯМ «ХІМІЯ, БІОЛОГІЯ ТА ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я»

ЗАХИСТ СТАЛЕВИХ ВИРОБІВ ВІД КОРОЗІЇ

Карабін Х. Я.¹

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка, здобувач освіти

Унаслідок іржавіння щороку втрачається близько 20 % річного видобутку заліза.

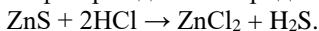
У проєкті ми досліджуємо причини корозії заліза, методи запобігання цьому процесу та ставимо за мету синтезувати сполуку $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$, яку використовують для захисту сталевих виробів.

Триамоній цинк хлорид – біла кристалічна речовина з молярною масою 296,5 г/моль і густиною 1,879 г/см³. Ця сіль добре розчинна у воді, що дозволяє використовувати її розчин як флюс при гарячому цинкуванні, дисоціює на іони NH_4^+ , Zn^{2+} , Cl^- , утворює розчин з $\text{pH} < 7$. При нагріванні розкладається: $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5 \rightarrow \text{ZnCl}_2 + 3\text{NH}_4\text{Cl}$.

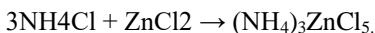
$(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$ є однією з комплексних сполук цинку. Навколо атома цинку розміщені 5 атомів хлору, до трьох з яких іонним зв'язком приєднані 3 іони амонію.

Координаційне число цинку в цьому комплексі – 5, що є достатньо рідкісним, більш поширеними є комплекси з координаційним числом 4 або 6.

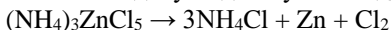
Триамоній цинк хлорид застосовується в багатьох сферах. Як згадувалось раніше, $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$ є хорошим флюсом для гарячого цинкування, адже ця сіль добре розчинна у воді, а цинк, що міститься в ній, забезпечує хороше зчеплення сталі з цинковим покриттям. Окрім цього, $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$ використовують для добування цинку. Спочатку на мінерал сфалерит діють хлоридною кислотою:

Після цього до розчину ZnCl_2 додають розчин NH_4Cl , отриманий $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$ висушують:

Після чого дану подвійну сіль піддають електролізу:

У процесі електролізу використовують $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$, а не ZnCl_2 , бо $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$ є менш гігроскопічним.

Для синтезу даної сполуки ми розчинили 8 г NH_4Cl та 8,6 г $\text{ZnCl}_2 \times 2\text{H}_2\text{O}$ у 25 мл води. Далі нагрівали отриманий розчин та випарювали його до початку кристалізації. Після початку кристалізації поставили розчин охолоджуватись. Упродовж пів години в розчині утворились білі гострі кристали, які ми відфільтрували через фільтрувальний папір та залишили висушуватись на повітрі. Маса кристалів після висушування – 5,31 г. Вихід продукту становить 35,92 %. Причиною низького виходу стало те, що ми промили кристали під час фільтрування, і частина з них розчинилась.

У наш час $(\text{NH}_4)_3\text{ZnCl}_5$ виробляється на хімічних підприємствах у великих кількостях для гарячого цинкування. Гаряче цинкування є порівняно недорогим, довговічним, тому його зараз широко застосовують у будівництві, машинобудуванні, телекомунікаціях, мобільному зв'язку, електропостачанні, військовій промисловості та багатьох інших галузях.

Список використаних джерел

1. Синтез координаційних сполук : Методичні матеріали до лабораторного практикуму з неорганічної хімії для студентів 1-го курсу хімічного факультету /Б. М. Михалічко, І. Р. Мокра, М. Г. Миськів. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 26 с.
2. Практикум з неорганічної хімії /Ф. А. Деркач. Львів : Видавництво Львівського університету, 1966. 334 с.
3. Zinc ammonium chloride. Вікіпедія. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Zinc_ammonium_chloride (Last accessed: 10.05.2024).
4. Database of Hazardous Materials. Cameo Chemicals : Web site. URL: <https://cameochemicals.noaa.gov> (дата звернення: 11.05.2024).
5. Harold P. Klug, Leroy Alexander. The Crystal Structure of Ammonium Pentachlorozincate. *Journal of American Chemical Society*. 1944. Volume 66. Issue 7. P. 1056–1064.

ВАЖЛИВІСТЬ АСЕПТИКИ ТА АНТИСЕПТИКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Мотієнко Д. Г.¹, Єфименко Н. Р.²

¹ Полтавський базовий медичний фаховий коледж, здобувач освіти

² Полтавський базовий медичний фаховий коледж, науковий керівник, викладач

Запобігання проникненню патогенних та умовно-патогенних мікроорганізмів у тіло макроорганізмів завжди було основною метою асептики та антисептики. Сьогодні, коли рівень знань у медицині доволі високий, людство винайшло безліч різних ефективних методів асептики та антисептики. Питання дотримання правил асептики та антисептики стоїть і тепер гостро, оскільки медичні працівники не можуть допустити проникнення патогенних та умовно-патогенних мікроорганізмів у тіло макроорганізму.

Метою наукової роботи є виявлення важливості асептики та антисептики в сучасному світі. У роботі визначені та вирішені такі завдання:

- дослідити сучасні методи асептики та антисептики;
- провести анкетування здобувачів освіти;
- емпірично з'ясувати ступінь забрудненості предметів;
- на основі проведеного дослідження проаналізувати наслідки недотримання правил асептики та антисептики;
- на основі досліджень надати рекомендації.

Відповідно до поставленої мети та завдань об'єктом дослідження є мікроорганізми, які, у разі потрапляння до макроорганізму, можуть викликати хвороби. Предметом дослідження є вплив асептики та антисептики на здоров'я макроорганізму.

Наукова робота базується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: науковій абстракції, аналізі, синтезі, узагальненні, емпіричному досліді (посів матеріалів, анкетування).

Гіпотеза: недотримання правил асептики та антисептики має негативний вплив на макроорганізм.

Рекомендації. Для запобігання виникненню хвороб, викликаних групою кокоподібні, дизентерійною амебою, кишкових інфекцій, рекомендується:

1. Проводити регулярне вологе прибирання.
2. Мити овочі та фрукти перед безпосереднім вживанням їх.
3. Контактувати з хворими людьми лише в одягнених засобах індивідуального захисту.
4. Підтримувати імунітет.
5. Мити руки.

6. Зберігати продукти харчування відповідно до зазначених виробником умов.

7. Не допускати вживання продуктів, термін придатності яких закінчився.

8. Вживати в їжу чисту воду.

У результаті досліджень було доведено присутність патогенних мікроорганізмів на предметах зовнішнього середовища. Під час анкетування виявлено, що здобувачі освіти ознайомлені з правилами й методами асептики та антисептики.

Спираючись на результати дослідження, можемо стверджувати, що асептика та антисептика є обов'язковими комплексами заходів, спрямованих на зниження захворюваності.

Проаналізувавши анкетування, ми впевнилися в тому, що рівень обізнаності здобувачів освіти є високим і що вони можуть протидіяти потраплянню патогенних та умовно-патогенних мікроорганізмів у їхній організм. Також на основі наших досліджень було розроблено список рекомендацій.

Отже, ми підтвердили гіпотезу, що недотримання правил асептики та антисептики має негативний вплив на макроорганізм.

Список використаних джерел

1. Загальна хірургія : підручник / С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба, І. Д. Герич та ін.; за ред. С. Д. Хіміча, М. Д. Желіби. 3-є вид., перероб. і доп. Київ : ВСВ «Медицина», 2018. 608 с.

2. Загальна хірургія : підручник / за ред. Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова, В. О. Шідловського. Вінниця : Нова Книга, 2018. 344 с.

ТОВАРИ УЖИТКОВОЇ ХІМІЇ, ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «ЕКСПЕРИМЕНТАРІУМ З ХІМІЇ І ФІЗИКИ»

Лагошна А. Ю.¹, Коросташівець Т. М.², Мирук Ю. О.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Організація роботи гуртка була запланована ще в 2022 р. Один з наших експериментів був пов'язаний з тим, що навесні в Україні починається період тепла та дощів, і це провокує активність комарів, мошок та інших комах. Наявність надмірної вологи сприяє їх стрімкому

розмноженню. Укуси цих комах можуть бути надзвичайно небезпечними, адже в окремих випадках вони викликають алергічні реакції у вигляді свербіння або почервонінь, а також можуть сприяти захворюванню на енцефаліт. Тому боротьба з комахами має бути серйозною.

Метою та основним завданням роботи гуртка було створення продукту, що зумовив би негативний вплив на комах: втрату працездатності при масовому розмноженні й поширенні [1]. Це означає, що ми повинні використати свої знання для розв'язання цієї проблеми і створити такі засоби захисту, які будуть корисними й екологічно безпечними для людей і тварин.

В основу експерименту покладено досвід медицини та народної медицини як вічного джерела знань і досвіду в галузі медичної самопомоги, джерела лікарських засобів, які добувають з рослин, а також іноді з інших простих речовин, що нас оточують [2].

У результаті отримали фітомазь для захисту від мошок і комарів «Антикомар-антимошка». Вона має однорідну кремоподібну структуру, приємний запах, легко втирається, не залишає слідів на шкірі, легка у використанні.

До складу препарату входять: жир свинячий або соняшникова олія, бджолиний віск, відвар або настоянка полину, евкالیпту, живокосту, ефірні масла лаванди, хвої, апельсина.

Спосіб використання:

1. Невелика кількість мазі поступово розподіляється на відкритих ділянках тіла.

2. Після її нанесення захист діє протягом двох годин.

3. У разі потреби нанести засіб повторно, але не більше трьох разів на добу.

4. Перед втиранням потрібно перевірити на алергічну реакцію: втирати мазь на невеликій ділянці шкіри й зачекати 10–15 хвилин. Якщо не буде почервоніння чи пухирів – можна використовувати.

Застереження щодо використання:

- Уникати потрапляння мазі в очі, рот, на слизові оболонки тіла.
- Мазь не рекомендується використовувати дітям до 10 років, вагітним, матерям, які годують грудьми, людям із захворюваннями шкіри.

- У разі потрапляння мазі в очі, рот, на пошкоджені ділянки шкіри промити їх великою кількістю води.

- Обов'язково мити руки після застосування мазі.

Деякі народні методи захисту та боротьби з комарами, мошками та іншими комахами:

1. Якщо до 30 крапель будь-якого одеколону додати 5–10 крапель гвоздикової або анісової олії або крапель валеріани, то можна отримати репелент захисної дії на 1 годину.

2. Щоб комарі та мошки не залітали в кімнату, потрібно на гарячий предмет капнути кілька крапель камфори. Її пари відлякують комарів і мошку.

3. На захисну сітку краплями нанести березовий дьоготь або рідину на основі березового дьогтю: 100 частин води, 10 частин березового дьогтю і 5 частин соди ретельно перемішати і цим складом зволожити сітку. Потім її ретельно просушити в тіні. Після цього сітка відлякує комарів, москітів, мошку 12 днів.

4. Проти ос та бджіл можна створити фітозасіб на основі одеколону: 5–10 м'ятних крапель на 40–50 мл одеколону. Захисна дія – протягом однієї години [3].

Висновки

1. Ми описали та запропонували продукт, виготовлений нашою командою з екологічно чистих матеріалів. Також навели деякі з народних методів захисту та боротьби з комарами, мошками й іншими комахами, що можуть завдавати укусів людині та тваринам.

2. Усі форми позаурочних робіт за змістом і методами пов'язані з лекційними та практичними матеріалами на уроках хімії та фізики навколишнього середовища.

3. У результаті експерименту у здобувачів освіти виникає пізнавальна потреба дізнатися про щось глибше, тому на заняттях нашого гуртка це все вирішується та впроваджується в практику.

Список використаних джерел

1. Боротьба з комарами: народні vs. сучасні методи. PROPECS : вебсайт. URL: <https://propecs.ua/borotba-z-komaramy-narodni-vs-suchasni-metody/> (дата звернення: 12.05.2024).

2. Ефективні способи захисту від комарів. Doc.ua : вебсайт. URL: <https://doc.ua/ua/news/articles/effektivnye-sposoby-zashity-ot-komarov> (дата звернення: 12.05.2024).

3. Сучасна фітотерапія : навч. посіб. / С. В. Гарна, І. М. Владимірова, Н. Б. Бурд та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 580 с.

РАНОВІ ІНФЕКЦІЇ ЯК БУДЕННІСТЬ ВІЙНИ

Мригіна В. Є.¹, Єфименко Н. Р.²

¹Полтавський базовий медичний фаховий коледж, здобувач освіти

²Полтавський базовий медичний фаховий коледж, науковий керівник, викладач

Актуальність. Рана – це тканинний дефект, що виникає внаслідок механічного ушкодження покривів і прилеглих тканин.

Ранова інфекція – захворювання, спричинене потраплянням різних патогенних мікроорганізмів до ран, що призводить до розвитку запальних і гнійних процесів. З початком повномасштабної війни на території України гостро постала проблема частих поранень: колотих, різаних, рубаних, забійних, розчавлених, рваних, вогнепальних, операційних – у польових умовах, що стало наслідком частого інфікування ран різноманітними небезпечними збудниками.

Саме тому визначення обізнаності щодо ранових інфекцій серед майбутніх медичних працівників як однієї з провідних ланок надання первинної невідкладної допомоги та населення задля підвищення загального рівня ознайомленості є надзвичайно актуальною проблемою.

Мета дослідження – визначити обізнаність щодо ранових інфекцій серед населення майбутніх медичних працівників як однієї з провідних ланок надання первинної невідкладної допомоги задля підвищення загального рівня ознайомленості у м. Полтава методом анкетування.

Завдання:

1. Визначити поняття «рана» та «ранова інфекція».
2. Провести анкетування, яке дасть змогу визначити рівень обізнаності здобувачів освіти Полтавського базового медичного фахового коледжу (далі – ПБМФК) та пересічних громадян м. Полтава щодо ранових інфекцій.
3. Проаналізувати результати анкетування.
4. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення рівня ознайомленості з рановими інфекціями.

Наукова новизна полягає у визначенні обізнаності щодо ранових інфекцій серед майбутніх медичних працівників та населення м. Полтава методом анкетування, розробці практичних рекомендацій для здобувачів освіти ПБМФК та пересічних громадян м. Полтава щодо запобігання інфікування збудниками ранових інфекцій.

Проаналізувавши результати анкетування, констатуємо такі показники: серед здобувачів освіти III та IV курсів більшість має доволі високий рівень обізнаності щодо ранових інфекцій; на відміну від майбутніх медиків I та II курсів, дорослі пересічні жителі м. Полтава мають найнижчий рівень ознайомленості щодо цих захворювань.

Проаналізувавши результати анкетування, ми розробили практичні рекомендації для здобувачів освіти ПБМФК та дорослих пересічних жителів м. Полтави:

- 1.вчасно звертатися по лікарську допомогу;
- 2.знати основні правила асептики й антисептики при роботі з ранами;
- 3.бути уважними до свого самопочуття після травмування;
- 4.проходити спеціалізовані тренінги з надання першої медичної допомоги;
- 5.уміти надавати першу медичну допомогу собі та іншим.

Висновки. Інфекції – одна з проблем сьогодення, яка потребує детального вивчення та розв’язання найближчим часом. Наслідки цього процесу можна мінімізувати, використовуючи наші практичні рекомендації. Головне завдання – чітко розуміти симптоми та прояви захворювань, щоб бути спроможним ухвалювати швидкі рішення та діяти ефективно.

Список використаних джерел

1.How to recognize and treat an infected wound. URL: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/325040#:~:text=If%20bacteria%20or%20other%20pathogens,the%20extent%20of%20the%20infection> (Last accessed: 29.03.2024).

2.Singhal Hemant. Wound Infection. URL: <https://emedicine.medscape.com/article/188988-overview> (Last accessed: 29.03.2024).

3.Williams Martha. Wound infections: an overview. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34106009/> (Last accessed: 04.04.2024).

4.Infected Wounds. URL: <https://www.woundsource.com/patientcondition/infected-wounds> (Last accessed: 09.04.2024).

НАПРЯМ «НАУКИ ПРО ЗЕМЛЮ»

ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Глушко Л. М.¹, Кузько Р. В.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
викладач

Геоінформаційні системи (далі – ГІС) – це сучасна комп’ютерна технологія для картографування та аналізу об’єктів навколишнього середовища, а також подій, що відбуваються в нашому житті та діяльності [1; 2].

Сьогодні ГІС – це багатомільйонна індустрія, яка залучає мільйони людей у всьому світі. Так, за даними *Dataquest*, загальний обсяг продажів ГІС-програмного забезпечення перевищив \$1 млрд США, а з урахуванням відповідного програмного та апаратного забезпечення ринок ГІС наближається до 10 млрд.

ГІС вивчають у всіх закладах освіти, зокрема у школах, коледжах та університетах. Ця технологія використовується практично у всіх сферах людської діяльності. Це як аналіз таких глобальних проблем, як управління земельними ресурсами, забруднення території, стихійні лиха тощо, так і вирішення приватних завдань: пошук найкращого маршруту транспортування сільськогосподарської продукції, вибір оптимального розташування об’єктів інфраструктури, прокладка трубопроводу чи лінії електропередач на місцевості, зонування території, різні муніципальні завдання щодо використання регіональних ландшафтних парків тощо.

Використання ГІС і технологій в управлінні земельними ресурсами дає змогу на новому рівні забезпечити інформаційною базою практично всі служби й на цій основі приймати виважені обґрунтовані управлінські рішення.

ГІС та технології в управлінні земельними ресурсами відіграють важливу роль у сучасному світі. Вони дозволяють збирати, зберігати, аналізувати й візуалізувати великі обсяги геопросторових даних, пов’язаних із землею.

Ось деякі з основних способів використання ГІС і технологій в управлінні земельними ресурсами [3]:

1. Картографування та інвентаризація земель: ГІС дозволяють створювати детальні картографічні дані про земельні ділянки, їх розмір, використання та інші важливі атрибути.

2. Моніторинг змін використання землі: ГІС можуть виявляти зміни використання землі з часом шляхом аналізу супутникових знімків та інших джерел даних.

3. Оцінки ризику та природних катастроф: ГІС можуть бути використані для аналізу ризику таких природних катастроф, як повені, зсуви ґрунту, лісові пожежі та ін., що допомагає в управлінні ресурсами.

4. Планування та розвиток міст: ГІС дозволяють містам і регіонам ефективно планувати використання землі для будівництва, транспорту, інфраструктури тощо.

5. Аграрне управління.

6. Управління лісовими ресурсами: ГІС можуть допомагати у веденні обліку лісорубних робіт, моніторингу лісових масивів та контролі за використанням лісових ресурсів.

Загалом ГІС і технології геоінформації стали невід'ємною частиною сучасного управління земельними ресурсами, допомагаючи в усуненні проблем, оптимізації використання ресурсів та забезпеченні сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Назаренко І. І., Польшина С. М., Нікорич В. А. Грунтознавство : Підручник. Чернівці : Книги–ХХІ, 2004. 400 с.
2. Свинко Й. М., Сивий М. Я. Геологія : Підручник. К. : Либідь, 2003. 480 с.
3. Геологія з основами мінералогії : Навч. посібник / Тихоненко Д. та ін.; за ред. Д. Г. Тихоненка. К. : Вища освіта, 2003. 287 с.
4. Сохнич А. Я. Проблеми використання і охорони земель в умовах ринкової економіки: монографія / А. Я. Сохнич. Львів : Укр. технології, 2002. 252 с.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВІЙНИ

Шуміліна Ю. П.¹, Заболотня Т. М.², Резвушкин Ю. Б.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Земля в нашій державі є найбільшою цінністю, оскільки саме вона є основним фактором виробництва та запорукою економічного розвитку країни. Воєнні дії, розпочаті 24 лютого 2022 р., назавжди змінили хід сучасної історії України. Зокрема в цих умовах регулювання земельних відносин стало відігравати значну роль, адже від цього залежить безпека не лише у сфері земельних відносин, а й усієї економіки країни в цілому.

Держава ухвалила цілу низку нормативно-правових актів, що спрямовані на адаптацію цих відносин до нової реальності. Основними серед них є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2145-ІХ) [1] та Закон

України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2211-IX) [2].

З початку дії ринку землі в липні 2021 р. до початку війни було підписано близько 100 тис. договорів купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. Зрозуміло, що під час воєнного стану такі дії звелися до нуля. Основним у цій процедурі є робота державних інформаційних систем, зокрема Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру (далі – ДЗК). З початком воєнних дій роботу всіх інформаційних систем для безпеки було припинено, але постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 480 фактично відновлено роботу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, хоча з певними обмеженнями. Ситуація щодо функціонування ДЗК поки що залишається незмінною, проте прийнятий Закон № 2211-IX [2] передбачає, що Міністерству аграрної політики та продовольства України, за погодженням із Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру, надано повноваження приймати рішення про відновлення або подальше призупинення роботи ДЗК. Поки таке рішення Міністерство аграрної політики та продовольства України не приймало. Отже, можна сказати, що ринок землі сільськогосподарського призначення поставлено на паузу.

Також було заборонено проводити земельні торги щодо набуття прав оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності. Але такі вимоги не поширюються на земельні ділянки приватної форми власності та інші категорії земель.

Головним нововведенням Закону № 2145-IX [1] стало так зване автоматичне поновлення договорів. Передбачається, що договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, сервітуту вважаються поновленими на один рік без згоди сторін таких договорів, що не потребує внесення змін до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, а сам договір вважається поновленим.

Уперше в історії України особам, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності на основі права постійного користування, надано право передавати їх в оренду. Вищезазначені ділянки передають в оренду строком до одного року та лише для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Спрощення й обмеження в регулюванні земельних відносин в умовах воєнного стану спрямоване на надання переваги громадським інтересам над приватними.

Отже, враховуючи той факт, що земля є основним національним багатством, регулювання земельних відносин під час воєнного стану є особливо важливим питанням, оскільки збереження земельних ресурсів є необхідною умовою для забезпечення життєвого рівня населення та подальшого економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-IX від 24.03.2022 р. Верховна Рада України : Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2211-IX від 21.04.2022 р. Верховна Рада України : Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 12.03.2024).

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЗМІНИ ПЛОЩІ СТАВКІВ СЕЛА ПІДЛИПНЕ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Тяглова М. П.¹, Гостев О. С.²

¹ Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Вода є важливою умовою існування будь-якого живого організму. Водні ресурси відіграють критичну роль у забезпеченні життя і здоров'я людей. Дослідження динаміки зміни площ водних об'єктів допоможе розв'язувати проблеми з водопостачанням населення, розробити стратегії раціонального використання ресурсів, збереження біорізноманіття водойм. Актуальним питанням є дослідження динаміки зміни площі ставків с. Підлипне шляхом використання геоінформаційних систем-технологій (далі – ГІС-технологій).

Мета дослідження: дослідити динаміку зміни площі ставків с. Підлипне шляхом використання геоінформаційних технологій.

Об'єкт дослідження: ставки с. Підлипне.

Предмет дослідження: зміни площі ставків с. Підлипне шляхом використання геоінформаційних технологій.

Завдання:

1. Опрацювати наукову літературу з теми дослідження.
2. Скласти коротку фізико-географічну характеристику ставків с. Підлипне.
3. Проаналізувати динаміку зміни площі ставків с. Підлипне шляхом використання ГІС та ДЗЗ-технологій.

У процесі виконання роботи використовувалися такі *методи наукового дослідження:*

- системного аналізу;
- ДЗЗ-технології, картографічний;
- статистичний;
- математичний;
- графоаналітичний;
- описовий;
- узагальнення;
- порівняльно-географічний.

Наукова новизна роботи: проведено дослідження динаміки зміни площі водної поверхні та периметру ставків с. Підлипне шляхом використання ГІС-технологій за період з 1985 по 2022 рр.

Особистий внесок автора полягає в самостійному аналізі та обробці літературних джерел; дослідженні динаміки зміни площі водної поверхні чотирьох ставків на території с. Підлипне з використанням ДДЗ та ГІС-технологій; складено 26 картосхем, на яких окреслено площі водної поверхні чотирьох ставків за період із 1985 по 2022 рр.; обраховано їх площі та периметри, побудовано 4 діаграми.

Завдяки використанню супутникових знімків у Google Earth Pro підготовлено та опрацьовано 28 космічних знімків за період 1985–2022 рр. Після отримання відповідних знімків було оцифровано межі площ водної поверхні чотирьох ставків с. Підлипне, на яких виявлені зміни площі водної поверхні за відповідний період, що відображені на картосхемах.

Площа водної поверхні ставка Липнянський зменшилася від 71 % у 2020 р. до 77 % у 2022 р. порівняно з 1985 р. Водночас периметр цього ставка збільшувався від 6 % у 2021 р. до 28 % у 2020 р. порівняно з 1985 р.

Площа водної поверхні ставка Тхореве зменшувалася від 41 % у 2014 р. до 85 % у 2021 р. Периметр ставка Тхореве зменшувався від 28 % у 2022 р. до 60 % у 2021 р. порівняно з 1985 р.

Площа водної поверхні ставка Рубанове зменшилася на 12 % у 2020 р. і збільшувалася від 14 % у 2022 р. до 81 % у 2017 р. Периметр ставка Рубанове збільшувався від 21 % у 2022 р. до 143 % у 2020 р. порівняно з 1985 р.

Площа водної поверхні ставка Костюченкове зменшувалася від 52 % у 2014 р. до 85 % у 2021 р. Периметр ставка Костюченкове зменшувався від 38 % у 2014 р. до 74 % у 2021 р. порівняно з 1985 р.

Список використаних джерел

1. Бабійчук С. М., Кучма Т. Л., Юрків Л. Я., Томченко О. В. Аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах : робочий зошит / за ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Частина 2. 224 с.

2. Бабійчук С. М., Юрків Л. Я., Томченко О. В., Кучма Т. Л. Основи дистанційного зондування Землі : робочий зошит. / 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2023. Частина 1. Історія та практичне застосування. 152 с.

НАПРЯМ «ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ»

МАЛОВІДОМІ ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПИСУ МАРІЇ СТЕПАНЕНКО

Криницький М. В.¹, Глибченко В. Г.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Обличчям будь-якої організації є особистості. Саме вони задають тон, визначають напрями діяльності, вкладають свою душу, розум, прагнення та сподівання, а головне, входять в її історію конкретними справами.

«Жіноча громада» в Києві, створена восени 1901 р., не була винятком. За її діяльністю стояли яскраві постаті: М. Чикаленко, Г. Чикаленко, Л. Драгоманова, В. Житецька, М. Грінченко, Н. Грінченко, Л. Старицька-Черняхівська, О. Романова, М. Лівницька, С. Кричевська (Щербаківська), О. Стешенко, М. Тимченко та ін.

У нашій роботі описано життєвий шлях і діяльність маловідомої членкині громади – Марії Матвіївни Степаненко, чий вклад був, дійсно, досить вагомий та про участь у громаді якої все ж таки збереглися деякі свідчення, хоч об'єднання діяло нелегально. Ось що пише у своїх спогадах одна з відомих громадівок М. Ливицька: «Збори громади відбувалися таємно-конспіративно, з чаєм і бутербродами на столі, щоб на випадок наскоку поліції все виглядало, як звичайна жіноча гутірка» [1, с. 118].

Степаненко (народжена Стешенко) Марія Матвіївна (імовірно, 1872 – невідомо) народилася в багатодітній сім'ї. Батько – родом з Диканьки, походив із кріпаків князя Кочубея, відставний унтерофіцер, а мати – з міщанського полтавського роду. У сім'ї було дев'ятеро дітей, однак батьки поставили за мету дати всім дітям якісну освіту і для цього не шкодували коштів. Один із братів Марії Матвіївни – Іван Стешенко, поет, перекладач, член літературного гуртка «Плеяда», перший міністр освіти УНР. Чоловік – Василь Пилипович Степаненко, етнограф, учитель, член «Братства тарасівців», керівник української книгарні при редакції «Киевской старины» (1899–1919).

М. Степаненко була активною учасницею кожних зборів Київської жіночої громади: «Це була молода ще тоді жінка 28 років з Полтавщини, сестра І. Стешенка. Жвава, діяльна, інтелігентна, весела, яку всі дуже любили, вона була головним організатором всіх справ» [2, с. 279]. Громада укладала недорогі (по 10–12 карбованців) бібліотечки з дозволених цензурою українських брошурок та різних книжок (так званих «метеликів») і розсилала їх по селах, наприклад, учителям, лікарям, фельдшерам чи іншим з тією метою, щоб вони знайомили з книжками решту селян. Дослідниця Л. Смоляр вважає, що ідея створення таких книгозбірок належала саме М. Степаненко, яка була досить добре ознайоmlена з друкарською справою та потребами сільського читача, оскільки допомагала своєму чоловікові [2, с. 277]. Вона повідомляла колегам, коли необхідно прийти до книгарні, щоб допомогти скласти нову бібліотеку, та постійно доповідала про результати. Жіноча громада протягом 1901–1905 рр. збрала більше сотні таких бібліотечок. Хоч у спогадах Є. Кричевської (Щербаківської) знаходимо протилежну думку щодо цього: «Думаю, що ініціатором справи з книгозбірнями для села була не Марія Степаненко, а її чоловік, завідувач книгарні «Кієвской Старіни». Пригадую одне з наших перших зібрань, що відбувалося у М. Степаненко і дало мені привід так думати. Прийшло нас небагато: троє дівчат (Галя Чикаленко, Галя Лисенко і я) та ще хтось зі старших жінок. Марія Степаненко, не маючи нікого до помочі, вкладала дітей спати, а її чоловік сів з нами до столу і почав ділову розмову. Діти, двоє маленьких хлопчиків, капризували, не хотіли

лягати, і Марія ніяк не могла дати собі раду з ними. Мала вона вигляд стомлений і якийсь ніби занедбаний» [3, с. 10]. Зауважимо, що в архівних джерелах згадано лише одного сина Богдана.

В Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського зберігаються її листи до М. Грінченко – письменниці, педагога, дружини Бориса Грінченка. Оскільки інформації про Марію Степаненко фактично немає, то з цих джерел можна довідатися про її особисте життя, внутрішній стан, переживання, про дружні стосунки з родиною Грінченків.

Коли М. Степаненко із сином вимушена була виїхати з Києва (на листах не зазначено місце відправлення, лише на одному читаємо: «Адреса: Степанцы. Каневського у Кіевской губ. Село Полствинь») [4], її життя затягнулося сірою хмарою. Вона пише: «Не знаю, чи довго видержу тут... В'являю з себе циганську коняку, яку підганяють аж поки впаде і здохне. Тепер мені гірш ніж раніше було і коли видержу зиму, то на літо втечу. ... а найтяжче те, що треба на плечах таскати воду і то так далеко, що поки донесеш, то аж душа з тіла виходить...»¹ [5, арк. 1]. У кожному її листі відчувається біль, туга, душевна втома, стомлення від життя, пустота та розчарування, самотність серед людей.

У листі від 25 травня 1915 р. М. Степаненко пише: «Не можу спати, не хочеться їсти, і во всьому тілі ніби попронизувані нитки і за їх хтось смикає. ... Я дуже жалію, що сюди поїхала. Я можу жити тільки там, де спокій, але спокою цього я ніяк не найду... І знав же В.П. [Василь Пилипович, чоловік. – *Автору*], що тут такий гвалт, а не сказав мені про це. Вчора дістала од його листа, каже, що добре почуває себе без нас, що куди краще козаком бути» [4, арк. 1–2].

Марія Матвіївна дуже любила сина, без якого її життя не мало б сенсу: «Якби не Богдан, я не знаю, що б я й робила, він же мене на світі держе. З мене ж тільки й роботи, що обід зварю та й то з гріхом пополам а то витріщу очі та й сижу по цілим дням...» [6, арк. 2]. Але при цьому вона знаходить час і на перекладання різних творів, про що пише чоловікові в м. Слущк Мінської губернії, де той працював у гімназії: «За сей увесь час я сижу, щодня дома і перекладаю с Андр. Вже чимало переклала. Але нема з ким поправляти. Так що знай: тебе чика скучна історія» [7, арк. 4].

На нашу увагу заслуговують і ті листи жінки до М. Грінченко, з яких бачимо, що відома родина поважала її, довіряла та просила про найцінніше – доглядати за могилами дочки Насті та онука Володимира. І М. Степаненко сумлінно займалася цією справою, про що постійно сповіщала в листах подружжя: «Першого ми всі гуртом ходили до

¹Тут і далі в роботі наводимо оригінальний текст архівних документів.

Настусі і Волі. Однесли ті квітки, що Ви прислали і ще купили» [8, арк. 1]; «Передала дітям Ваші листочки, а Вам посилаю їхні: троянда з Настусіного горбочка, а травичка з Воліного. Дуже гарно цвіте чайна троянда, зразу аж три квітки» [9, арк. 1]. Хвилювалася М. Степаненко і за здоров'я Б. Грінченка, хотіла якось допомогти, що видно з її листа до Італії, де письменник перебував на лікуванні: «Передайте Борису Дмитровичу моє щире привітання і скажіть, що коли б я могла замість його хворіти, я б це з великою охотою зробила» [6, арк. 1].

Аналіз персонального складу Київської жіночої громади дозволить нам створити цілісне уявлення про жінок, які були рушійною силою організації. Кожна з них – неперевершена особистість. Вивчаючи життя та діяльність деяких представниць жіночого руху, можна зрозуміти, на який крок вони наважувалися, адже поєднання особистого й громадського не завжди дається легко. Вони пройшли складний шлях свого становлення. Це були доньки, сестри, дружини з відомих українських родин, які спочатку позиціювали себе в громадській діяльності поряд з чоловіками, а з плином часу довели свою спроможність самостійно й плідно розвиватися та діяти.

Список використаних джерел

1. Лівницька М. На грані двох епох. Нью-Йорк, 1972. 335 с.
2. Смоляр Л. О. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст. Сторінки історії. Одеса: Астропринт, 1998. 408 с.
3. Щербаківська-Кричевська Є. Спогади про Київську «Жіночу громаду». *Наше життя*. 1995. Ч. 9. С. 9–12.
4. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, ф. III, оп. 1, спр. 43769. Лист М. Степаненко до М. Грінченка. 25.05.1915 р. 3 арк.
5. Там само, спр. 43781. Лист М. Степаненко до М. Грінченка, 1 арк.
6. Там само, спр. 43773. Лист М. Степаненко до М. Грінченка. Лист до Італії. 3 арк.
7. Там само, спр. 63864. Лист М. Степаненко до чоловіка (г. Слуцк Минская губ. гимназия, с Киева). 4 арк.
8. Там само, спр. 43771. Лист М. Степаненко до М. Грінченка. 17.10.1909 р. 2 арк.
9. Там само, спр. 43772. Лист М. Степаненко до М. Грінченка, 2 арк.

СИМВОЛІКА ОРНАМЕНТІВ ДАВНЬОЇ ЛИШТВИ (НА ПРИКЛАДІ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА КОНОТОП)

Косенко В. О.¹, Шешеня А. О.², Євтушенко О. В.³

^{1,2} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
викладач

Різьба на дерев'яних будинках є одним із найбільш яскравих проявів мистецтва та зразків ремесла серед стародавніх слов'ян. Вона є не лише втіленням майстерності та естетичної вишуканості, але й має велике культурне та історичне значення для розуміння життя та світосприйняття давніх часів. Різьблення на старовинних будинках сягає своїм корінням того періоду, коли дерево вважалося особливим матеріалом, здатним до спілкування з духами природи.

Перші зразки різьблення з'явилися ще в кам'яному віці, коли люди прикрашали свої житла символами й зображеннями, що мали магічне значення. Протягом століть різьблення на дереві стало не лише засобом оздоблення, але і способом передачі інформації та символів. На старовинних будинках зустрічалися стилізовані зображення богів, небесні світила, рослинні орнаменти, тварини, які відображали міфологію та традицію того часу – космогонічну картину світу. Дуже часто в різьбленні були присутні як християнські, так і язичницькі символи (мотиви) одночасно [1].

Метою нашого дослідження є спроба аналізу та публікації збереженої дерев'яної частини фасаду будинку другої половини XIX ст. в м. Конотоп (пр. Миру, 73).

До сьогодення часу весь масив різьблення на будинку не зберігся: частково втрачені різьблення у верхній частині фасаду під дахом та лиштва в нижній частині всіх чотирьох вікон, композиція оздоблення яких однакова (рис. 1).

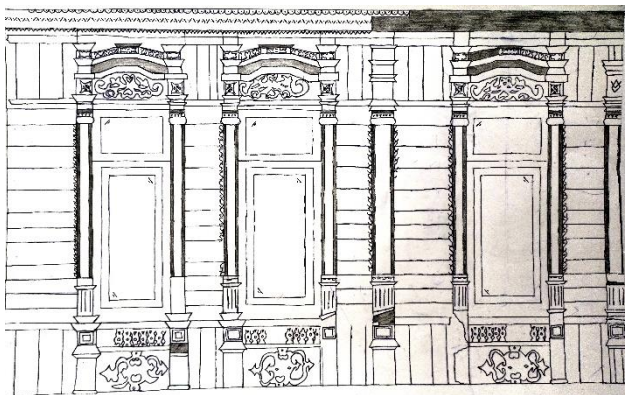

Рис. 1 – Фасад будинку другої пол. XIX ст. в м. Конотоп (пр. Миру, 73). Малюнок Косенко В. О.

Розпочнемо з віконної лиштви. Загальноприйнятим у старослов'янській традиції вважається розподіл різьблення вікон на три частини. Верхня частина лиштви – царство небесне. Все, що на небі (небесні світила, вода, наше майбутнє – наші правнуки та праправнуки) – усе відображалось у верхній частині вікна. Візерунки, як правило, завжди символізують (передають) небесні світила – Місяць, Сонце, зірки (їх рух по небу), хмари, в яких зберігається небесна вода [1].

У варіанті різьблення верхньої частини вікон будинку в м. Конотоп можна побачити стилізоване зображення сонця, представлене п'ятьма чотирьох променевими зірками: дві – на лівій прямокутній напівколоні одна над одною, дві – на правій прямокутній напівколоні одна над одною, одна – у верхній частині композиції. Скоріш за все таким розміщенням символів сонця давнім різьбярем, було передано рух небесного світила по небу. Справа та зліва від центрального (домінантного) зображення Сонця можна помітити стилізоване зображення хмар, у яких зберігається небесна вода. В нижній частині композиції вікон у вигляді рослино-геометричного орнаменту зображено стилізоване небо.

Середня частина лиштви та саме вікно – життя земне, наша сучасність, ми самі. Тут дуже часто можна побачити снопи жита, рослини, які підіймаються вгору, потоки дощу, які поливають землю.

У варіанті різьблення середньої частини вікон будинку в м. Конотоп можна побачити стилізоване зображення дощових потоків у вигляді вертикальних хвилястих ліній, розташованих ззовні по обидві сторони прямокутних напівколон і які нібито витікають (пліються) з

неба, падаючи на землю. Сама земля тут представлена невеликим потовщенням прямокутної напівколоні у вигляді паралельних ліній та прямокутників.

Нижня частина лиштви – це все те, що вже пішло, загробний світ, світ наших предків, дідів-прадідів.

На жаль, у варіанті різьблення нижньої частини вікон будинку в м. Конотоп більша частина сюжету втрачена. У нижній частині вікон фрагментарно збереглися основи прямокутних напівколон та рослинно-геометричний орнамент у вигляді знака «безкінечності» між ними, який може символізувати нескінченне продовження роду власника будинку.

Сюжет фасаду будинку в цілому передає ту ж саму космогонічну картину світу, що і сюжет оздоблення вікон, але в збільшеній площині. Під дахом фрагментарно збереглися зображення неба з хмарами, в яких зберігається небесна вода.

Список використаних джерел

1. Уманцев Ф. Мистецтво давньої України. Нарис. Київ, 2002. 324 с.

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – ДІАЛОГ МІЖ РЕЛІГІЄЮ ТА ПОЛІТИКОЮ: ВЗАЄМОДІЯ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ТА АДЛЬФА ГІТЛЕРА В КОНТЕКСТІ ЦЕРКОВНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Савченко Є. О.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Життя Андрея Шептицького, визначного церковного діяча, було нелегким. Він став свідком докорінних політичних змін, які відбувалися на території Східної Галичини. Взявши на себе величезну відповідальність за місцеве населення, митрополит змушений був шукати різні шляхи виходу із ситуації, часто навіть ризикуючи життям та переступаючи через власні цінності та принципи, що наклало певний негативний відбиток на його біографію. Однією з таких спірних сторінок навіть сьогодні залишаються його вимушені відносини з нацистською Німеччиною.

Викладення основного матеріалу. У 1865 р. в стародавній графській родині народився Роман Олександр Марія, майбутній митрополит Андрей Шептицький. Він міг займати військову чи

державну посаду або жити задля власного задоволення. Та все ж обрав складний шлях, вирішивши стати духівником греко-католицького обряду та духовним наставником українського народу. Найголовнішим для нього було єднання християнських церков [1], яке, на його думку, могло стати важливим об'єднавчим каталізатором для всього українського народу на шляху створення незалежної Української держави.

За його життя в Східній Галичині змінилася не одна влада, від якої він зазнавав переслідувань, арештів, заслань, різних перевірок. Митрополит завжди намагався балансувати між різними таборами, знаходити той правильний шлях, якого вимагали від нього обставини. Він мав величезний авторитет серед населення, через що з ним не могли так просто розправитися, його навіть боялися та намагалися прихилити на свій бік.

Радянський окупаційний період з вересня 1939 по червень 1941 рр. залишив надзвичайно важкий слід у житті українців Західної України, тому не дивно, що люди зустрічали нову окупаційну владу з надією на відновлення своєї державності. Навіть митрополит направив листа Адольфу Гітлеру, в якому підтримував усі починання останнього та закликав народ приєднуватися до фюрера. Але німіці не виправдали надій, відхилили намагання українських націоналістів до відновлення Української держави та перейшли до реалізації свого стратегічного антисемітського плану – почали масово знищувати місцеве єврейське населення. На їхній крик відгукнувся Андрей Шептицький, який не міг стояти осторонь та спостерігати за цим процесом. Митрополит почав писати листи до владної верхівки нацистської Німеччини та до Папи Римського. Разом з братом Климентієм розгорнув рятівну мережу, завдяки якій вдалося врятувати близько 400 євреїв. Він ризикував власним життям та життям свого оточення, власне церквою. Коли про все дізнався фюрер, то він спочатку оскаженів, а потім наголосив, що «графа Шептицького за це варто б повісити, але митрополит Андрей може собі таке дозволити» [2].

Гітлер у своїх поглядах не був послідовним. Для нього релігія була закладена в програмі його партії, себе він бачив месією нового одкровення. Він міг знищити Шептицького в будь-який момент, проте, попри майже остаточну відмову від християнства, Берлін проголосив політику «захисту християнської культури, віри та церкви від більшовизму» на окупованих територіях СРСР [3]. Цей «захист» зводився здебільшого до всебічного контролю новою владою церковного життя. Підтримка канонічній Церкві могла бути надана лише в перспективі подальшого знищення. Зрештою на місце християнства мала прийти нова релігія, заснована на язичницьких

принципах та повністю позбавлена цінностей, релігія, головною цінністю якої ставала «надлюдина».

У 1944 р. радянська влада повернулася на територію Східної Галичини. Після смерті митрополита греко-католицька церква була знищена, його прихильники зазнали репресій та поневірянь. На Андрея Шептицького повісили ярлики колаборанта та українського націоналіста [3, с. 5], від яких і досі ніяк не може звільнитися його ім'я. Він і досі не занесений до списку Праведників народів світу, хоча його кандидатура відповідає всім критеріям комісії «Яд Вашем».

Висновки. В умовах сьогодення життя та діяльність митрополита Андрея Шептицького потребує більш детального вивчення, перегляду тих 14 листів, відмови від перекручувань та фальсифікацій, від створення міфів та стереотипів з боку радянської, нині російської держави, вивчення свідчень та спогадів врятованих ним євреїв, протоколів Соборів тощо. Наша мета – говорити про нього як про взірць незламності духу, патріотизму та мудрості й боротися за відновлення справедливості.

Список використаних джерел

1. Филипович Л. Греко-католицька програма релігійного і національного єднання українців: митрополит Андрей (Шептицький). Київська Трьохсвятительська духовна семінарія УКГЦ : офіційний вебсайт. URL: <https://ktds.edu.ua/news/our/11760-gryeko-katolitska-programa-ryeligiynogo-i-natsionalnogo-yednannya-ukrayintsiv-mitropolit-andryey-shyepytitskiy/> (дата звернення: 04.05.2024).
2. Набитович І. Шептицький і німецька окупація. Zbruc' : українська інтернет-газета. URL: <https://zbruc.eu/node/114768> (дата звернення: 04.05.2024).
3. Сусленський Я. Ще про митрополита Шептицького. Українські вісті. Детройт, 1982. 31 січ. № 5–6 (7 лют.). С. 5.

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕСИВНИХ ЗАХОДІВ НА ТЕРИТОРІЇ РОМЕНЩИНИ у 20–50-ті рр. ХХ ст.

Божко І. М.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Репресії, які відбувалися на території Роменщини в ХХ ст., є важливою частиною історії регіону та України в

цілому. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю краще зрозуміти історичну спадщину, висвітлити нові аспекти, які допоможуть у збереженні пам'яті про жертв репресій та визначенні обсягу й наслідків репресивної політики.

Викладення основного матеріалу. Важливим джерелом стали матеріали сайту «Відкритий список» [1], на якому вміщено інформацію про людей, репресованих радянською владою за політичними мотивами у період із жовтня 1917 по 1991 рр. Нами було визначено 341 мешканця Роменщини, з них – 29 жінок (звісно, цей список може бути набагато більшим, адже не всі імена занесено на цю платформу).

Репресивну політику радянської влади умовно можна поділити на етапи: репресії за участь у денікінських загонах, проти села (розкуркулення, Голодомор), репресії інтелігенції, Великий терор, за співучасть з німцями тощо.

У листопаді 1919 р. на Роменщині остаточно утвердилася радянська влада. Дуже швидко розгорнулася боротьба з учасниками білогвардійських та денікінських військ. У квітні 1920 р. за участь у білогвардійському каральному загоні та добровольчій армії Денікіна було відправлено на примусові роботи Момота. У вересні 1920 р. Полтавським губернським ревтрибуналом було розглянуто справу щодо Сергія Зінченка: його засудили до розстрілу.

У 1924 р. були сфабриковані справи про належність до антирадянської антиєврейської організації «Гехолуц». Лише через рік після ув'язнення Клейнера та Кагарена звільнили з в'язниці. У 1926 р. Когана як члена антирадянської організації «сіоністсько-націоналістична партія» на три роки вислали до Середньої Азії.

На початку 1930-х рр. списки осіб, що підлягали розкуркуленню, формувалися місцевою владою, ухвалювалися сільськими зборами та затверджувалися районною радою. Долю людей вирішувала трійка в складі першого секретаря райкому партії, голови райвиконкому та начальника районного управління ОДПУ [2]. У ці списки часто потрапляли ті, хто не був куркулями чи навіть «ворогами народу». За антирадянську агітацію були засуджені Кулик, Строкань, Найко, Острик, Петрик-Михайловський, Горобець, Г. Куниця, В. Жураховський, Б. Шмаріго, за шпигунство на користь польської влади вислали в Сибір Соболевську. За контрреволюційну діяльність у північний край вислані І. Шевченко, П. Романенко, М. Зіненко, Д. Волинський, ув'язнено в концтабір Кондратенка, Д. Куницю. За активну діяльність у революційному русі, контрреволюційну агітацію та залякування селянства до О. Бартоша було застосовано найвищу міру покарання – розстріл.

У 30-х рр. у місцевій газеті часто з'являлися оголошення в рубриці «Зрікаюся батьків» [3]. Іноді такі заяви писалися на прохання самих батьків, які не бажали, щоб стосовно їхніх дітей владою застосовувалися репресії. Також майже в кожному випуску оприлюднювалися повідомлення про розлучення. На той час відомо багато випадків, коли вся родина могла понести незаслужене покарання.

За даними сайту «Відкритий список» у період Великого терору на Роменщині під репресії потрапили 71 чол. (1937 р.), 57 чол. (1938 р.). Їх засуджували за статтями 54-2, 54-7, 54-9, 54-10 ч. 1 та ч. 2, 54-11, 58-7, 56-30 «а» КК РРФСР, ВМП отримали Брусиков, В. Замура, І. Башта, М. Мусій, О. Ярошенко, І. Боганкевич, Й. Момот, О. Полянська.

Надалі радянська репресивна політика пішла на спад. Найчастіше звинувачували за антирадянську агітацію, відправляли в заслання цілі родини, за співпрацю з німецькими окупантами, багато вироків стосувалися військових. У 1948 р. за проведення антирадянських розмов на ринку за вироком Сумського обласного суду на примусове лікування до Казанської психіатричної лікарні було направлено Тютюнник.

Висновки. База даних «Відкритий список» потребує поповнення, зокрема щодо відтворення життєвих доль жителів Роменщини. Саме тому ми плануємо й надалі звертатися до матеріалу про репресованих та публікувати власні дослідження. Багато справ вище згаданих людей зберігаються в архівах м. Суми [4]. Усі, хто так несправедливо зазнав переслідувань, арештів, катувань, варті того, щоб про них пам'ятали.

Список використаних джерел

1. Відкритий список : база даних. URL: <https://salo.li/6A843Cf> (дата звернення: 05.05.2024).
2. Веденєєв Д. Політичні репресії 1920–1980-х та проблеми формування національної пам'яті. Історична правда : онлайнве суспільно-історичне, науково-популярне видання. URL: <https://www.istpravda.com.ua/research/2012/12/26/105584/> (дата звернення: 05.05.2024).
3. Северин В., Северин М. Літопис Роменщини в подіях та особистостях (XVI–XXI ст.). Суми : Еллада, 2020. 439 с.
4. Іванущенко Г. Репресії на Сумщині – погляд через роки. Сумський історичний портал : вебсайт. URL: <https://history.sumy.ua/research/article/9357-ivanushchenko-hennadii-represii-na-sumshchyni-pohliad-cherez-roky.html> (дата звернення: 02.05.2024).

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Свдоченко В. М.¹, Белевщук І. М.²

¹ Конотопський ліцей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Українська Держава виникла 29 квітня 1918 р. у процесі державного перевороту. Її гетьманом був Павло Петрович Скоропадський, який походив з давнього козацько-старшинського роду, генерал-лейтенант царської армії, творець та командир 1-го Українського корпусу. Хоч він і виріс у російському середовищі, був ад'ютантом імператора Росії Миколи II, однак став українським патріотом. Українська Держава проіснувала всього 7 з половиною місяців, але це був час стабільності та розвитку України після років революції. Одним із найбільших здобутків держави Павла Скоропадського було визнання її багатьма країнами Європи та зовнішньополітична діяльність, яку він провадив.

Під час дослідження було встановлено основні геополітичні цілі МЗС Української Держави, а саме: проведення перемовин з РРФСР, новоствореними державами: ЗУНР, КНР, ВВД, БНР, налагодження відносин з Антантою та проведення перемовин з Кримом про приєднання до України.

Встановлено, що за час правління Скоропадського Українську Державу визнали Німецька, Австро-Угорська, Османська імперії, Болгарія, Швейцарія, Швеція та інші. Українські дипломатичні місії працювали у 23 країнах.

Досліджено, що з квітня по грудень 1918 р. українська дипломатія змогла піднятися, перебудувати внутрішню систему МЗС та перебудувати геополітичну доктрину. Дипломати змогли проводити самостійну зовнішню політику, попри розташування військ ЦД на території України. Були проведені перемовини з Кубанню та Кримом про об'єднання з Україною.

Українська Держава за часів Скоропадського стабільно розвивалася, мала сильних союзників, друкувала валюту, розробляла план земельної реформи; було відкрито Академію наук України, будувалися гімназії та школи по всій країні, проводилася українізація.

Список використаних джерел

1. Пиріг Р. Взаємовідносини ЗУНР і Гетьманату Павла Скоропадського: на різновекторних напрямках. Краєзнавство. 2018. № 4. С. 90–97.
2. Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси / Нац. АН України, Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2011. 335 с.
3. Любовець О. М. Політична опора гетьманату П. Скоропадського. Український історичний журнал. 2013. № 3. С. 31–44.
4. Правління гетьмана Павла Скоропадського (До 100-річчя подій української революції 1917–1921 років). SlideShare from Scribd : вебсайт. URL: <https://www.slideshare.net/Savua/ss-98756943> (дата звернення: 04.05.2024).
5. Пиріг Р. Візит гетьмана Павла Скоропадського до Німеччини. Історична правда : вебсайт. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/09/7/163096/> (дата звернення: 02.05.2024).

ТОПОНІМИ КОНОТОПА XVII–XIX ст.

Жилкіна В. В.¹, Глтбченко В.Г.², Євтушенко О. В.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2, 3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Власні назви становлять велику частину словникового складу будь-якої мови. Особливе місце в системі ономастики займає топонім. Топонім – це назва географічного об'єкта, яка має прямий зв'язок з місцем його знаходження. Цей термін має не тільки фізико-географічне значення, а й суспільний та історико-культурний зміст. Кожна етнічна група має лексичні одиниці для номінації географічних об'єктів.

Тематика топоніміки (мікротопоніміки) дуже рідко висвітлюється в дослідженнях краєзнавців Конотопщини, тому метою цієї роботи є спроба локалізації та систематизації топонімів м. Конотопа XVII–XIX ст. (окремі вже не існують), встановлення їхньої етимології.

Назви топонімів подаються в алфавітній послідовності.

ВОЛКОГОНІВКА [1, с. 221] курінь, назва не використовується. Один з Конотопських козацьких куренів середини XVII–XVIII ст. – *Вовкогонівський* (на початок XVIII ст. містив «46 домохозяйств конного и 36 пешого товариств; куренной атаман Клим Кириенко»). Зараз район

вулиць Жарикова, Лазаревського, початку вул. Успенсько-Троїцької [2, с. 75, 76].

Походження назви може бути пов'язане з прізвищем (прізвищем) *Волкогон*, носії якого проживали неподалік цієї місцевості або володіли нею. Також *Волкогон* (*Вовкогон*) – порода гончих собак, які використовуються для полювання на вовків, кроликів.

ДЕСЕНКА [1] ставок, зараз не існує. Знаходився в районі сучасної вул. Задесенка. Ставок Десенка міг отримати свою назву від переселенців з берегів р. Десна, які опанували територію навколо середньовічного м. Конотопа [3, с. 63].

ДРИЖЧОВКА [1] курінь, назва не використовується. Один з Конотопських козацьких куренів середини XVII–XVIII ст. – «*Дрижчовський*» (на початок XVIII ст. містив у собі «29 домохозяств конного и 34 пешого товариств») [2, с.75, 76]. Зараз район вулиць В. Великого, Сарнавської, Драгомирова. *Дрижчовка* (*дрожчовка*) – у значенні дороги, руху по дорозі, їзди, може походити від слова дрожки – повозка: «Дрожки были у нас. Раньше запрягали в них лошадей» [4, с. 43].

ЄЗУЧ річка, ліва притока р. Сейм, протікає в межах Конотопського району Сумської області. Етимологія гідроніма *Єзуч* може бути пов'язана із загородками на річці для ловлі риби – *єзи* (давньослов'янська назва) [5, с. 38].

ЗАГРЕБЕЛЛЯ мікрорайон міста. Етимологія назви вказує на географічне розташування – за греблею (щодо центральної, адміністративної частини міста). Починаючи з XVII ст., на р. Єзуч відомі греблі, які належали Лизогубам, Костенецьким, Кандибам [2], а опис Конотопа 1782 р. подає нам греблі «*мескую*», «*Лугинскую*» та «*Чернавскую*» [1].

ЗАМОК [1], назва не використовується. Слід розуміти територію Конотопської фортеці XVII–XVIII ст. Зараз це вулиці Красногирська, Ярмаркова, Соборна, Олександрівська. *Замок* – укріплене житло феодала доби середньовіччя (запозичене з польської мови *zamek*).

ЗЕЛЕНЧАК (ЗЕЛЕНЧИК), ставок (зараз не існує), мікрорайон. Ставок *Зеленчак* (*Зеленчик*) знаходився в районі сучасної вул. Лісового. Назва може походити від великої кількості в ній водоростей та ряски, завдяки яким вода в ставку мала відтінок зеленого кольору.

Зеленчик – зелений водяник (*Astasia euchlorum* – лат.). *Зеленчук* – жовта глуха кропива (*Galeobdolon luteum* Huds – лат.) [6]. Сучасний мікрорайон м. Конотопа *Зеленчак* отримав свою назву саме від назви ставка.

КАНДИБИНА слободка, мікрорайон міста, озеро. Назва походить від прізвища представників конотопської козацької старшини

Кандиба (конотопські сотники Федір Кандиба, 1681–1689 рр., Андрій Кандиба, 1689–1707 рр.), поміщиків XVII – початку XX ст. на прізвище Кандиба. У 1689 р. колишній корсунський полковник Федір Кандиба отримав універсалом гетьмана І. Самойловича «уряд Конотопського сотництва», оселився на околиці «предместья Загребелье» міста Конотопа та заснував слободку, яка невдовзі отримала назву від прізвища його власника. Нині на території колишнього хутора Кандиби знаходиться загальноосвітня школа-інтернат I–II ст. санаторного типу № 1 [7, с. 94–95].

КОНОТОП місто. Протягом десятиліть багатьох дослідників історії Конотопа цікавило питання про час заснування міста та походження його назви. Були спроби віднайти згадки про Конотоп у письмових джерелах давньоруського часу, литовсько-польської доби. У 1985 р. в Головному архіві давніх актів (м. Варшава) був знайдений документ, у якому, в контексті опису Новгород-Сіверського повіту, який належав Короні Польській, під час передачі в жовтні 1634 р. частини його земель у володіння одному з польських канцлерів, містилась згадка і про м. Конотоп. Наведемо частину перекладу тексту: «...Владислав IV – король польський і т. ін. надав Миколаєві Цетисову і його чоловічим потомкам Конотоп, Городище, Єзуч в межах Чернігівського князівства Сіверського на ленних (васальних) правах». Зараз цей документ відомий дослідникам як писемне джерело, в якому вперше зустрічається назва м. Конотоп.

Але яку ж назву могло мати поселення, що існувало на території сучасного Конотопа в більш давні часи? Підказка може міститися у вже згадуваному вище польському документі 1634 р., а саме в назві місцевості, згадуваної в ньому. Існує ще один переклад цього документа, зроблений та опублікований П. Кулаковським у його праці «Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648)» [8, с. 240]. Зосередимо увагу на частині цього перекладу, в якій йдеться про визначення місцевості, переданої у володіння Миколаю Цетисову (у варіанті П. Кулаковського – Миколаю Цебишу): «...*Конотоп, городище Язуче...*» (!!!). Тобто переданими у володіння канцлеру місцевостями у жовтні 1634 р. були не «...*Конотоп, Городище, Єзуч...*» (під час перекладу могла бути допущена пунктуаційна помилка, яка призвела до фактичної, оскільки є не зрозумілим, що таке Городище (було б зазначено, яке саме – старе, пусте і т. д.) і що таке Єзуч (річка, урочище, місцевість і т. д.), як ми читаємо в першому варіанті перекладу, а «...*Конотоп, (та) городище Язуче...*» (!!!) – Конотоп як окремий населений пункт та городище населеного пункту, який міг колись тут існувати під назвою Язуче (Язучий), рештки якого знаходилися десь поруч (можливо, на протилежному березі річки) і назва якого цілком

могла бути відомою мешканцям цієї місцевості ще в першій половині XVII ст. Походження власної назви – Язуче (Язучий) – найімовірніше, слід пов'язувати з гідронімом *Єзуч*, який, своєю чергою, походить від *єзів* (давньослов'янська назва) – загородок на річці для ловлі риби [5, с. 38].

Походження топоніма *Конотоп*, у значенні, в першу чергу, місцевості, слід відносити до більш давніх часів, що задовго передували політиці польського «осадництва» цих земель. *Конотопами* (*конотопье*) в давнину називали важкопрохідні, глухі, болотисті місця, через які важко було рухатися навіть основному транспорту того часу – коням. Давні польські джерела говорять нам про те, що вже в 1629–1631 рр. батуринський урядник Михайло Воронич здійснював заходи щодо колонізації урочища *Конотоп*, закликаючи людей для переселення їх у сусідні «пусті» землі, обіцяючи їм тридцятирічний термін слободи (на цей час Батурин став сам виступати колонізаційним опорним осередком польського «осадництва») [8, с. 260].

КОНОТОПКА річка, існує і зараз, ліва притока р. Єзуч. Згідно з планом міста 1782 р., протікала з південного боку укріплень Конотопської фортеці XVII ст. [5, с. 4]. Зараз частина річища річки, яке збереглось, представлена вузькою неглибокою канавою поруч з приміщенням колишньої ЗОШ № 4. *Конотопами* (*конотопье*) в давнину називали важкопрохідні, глухі, болотисті місця, через які важко було рухатися навіть основному транспорту того часу – коням. Найімовірніше, м. Конотоп отримало свою назву від назви річки *Конотопки*.

КРАСНА річка, зараз не існує. У XVIII ст. на території Конотопа (район Загребелля) існувала річечка, походження назви якої може бути пов'язане з давньоруським часом – р. *Красна* (права притока р. Єзуч). Згідно з планом міста 1782 р., р. *Красна* з північного боку омивала мис, на території якого у 2008 р. було відкрито давньоруське поселення [5, с. 40].

Гідронім виник унаслідок субстантивациї та онімізациї форми середнього роду прикметника *красний* – гарний, прекрасний, красивий, приємний [9, с. 286].

ЛИПКА річка, існує і зараз, ліва притока р. Єзуч. Гідроніми та інші розряди топонімів з основою *Лип* поширені в різних слов'янських мовах. Їх пояснюють як семантичне утворення від назви дерева *липа*, яке служило орієнтиром на місцевості. Окремі гідроніми *Липа* на слов'янських землях могли бути зумовленими функціонуванням у праслов'янській мові слова *Липа* – у значенні липкий ґрунт дна або берег річки. *Липка* – трав'яниста рослина-липучка [9, с. 302].

ЯЗУЧИЙ (ЯЗУЧЕ) [8, с. 260] городище. Див. місто Конотоп.

Список використаних джерел

1. Коваленко О. Неопублікований опис Конотопа 1782 р. *Сумська старовина*. № XVIII–XIX. Суми, 2006. С. 217–225.
2. Лазаревский А. М. Описание старой Малороссии. Полк Нежинский. Конопотская сотня (передрук). Конопот, 2004. 124 с.
3. Коваль А. П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України. Київ, 2001. 301 с.
4. Черепанова Е. А., Евграфова А. А. Русские говоры Сумской области. Материалы диалектологических экспедиций. Суми, 1998. 160 с.
5. Євтушенко О. В. На берегах Єзуча (від найдавніших часів до XVII століття). Харків, 2017. 42 с.
6. Горох : онлайн-бібліотека, в якій зібрані найбільш корисні словники української мови. URL: <https://www.goroh.pp.ua/account/login?returnUrl=/users/me> (дата звернення: 11.05.2024).
7. Євтушенко О. Конопот. Зруйновані храми Сумщини. Мартиролог втрачених святинь. 2007. Т. II. С. 94–95.
8. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648). Київ, 2006. 496 с.
9. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України. Київ, 2014. 544 с.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Іванова О. Є.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни, що розгорнула росія проти України, складного військово-політичного та соціально-економічного становища, в якому опинилася наша держава, сьогодні вельми актуальними є питання волонтерської допомоги в різних куточках країни. Ризикуючи життям, волонтери допомагають усім, хто потребує підтримки й уваги. Особлива роль відводиться діяльності Товариства Червоного Хреста України та його регіональних осередків.

Викладення основного матеріалу. Історія Роменської міської організації Товариства Червоного Хреста України (далі – МО ТЧХУ) бере свій відлік ще від початку ХХ ст., хоча є деякі згадки про її діяльність навіть за часів російсько-турецької війни. З 2015 р. до сьогодні міську організацію очолює Ірина СТРАТЕЙЧУК. Спілкуючись з нею та волонтерами Роменської МО ТЧХУ [1], ми довідалися багато чого цікавого про їхню сьогодишню діяльність.

Тяжким випробуванням для організації стала повномасштабна війна в лютому 2022 р. Роменська МО ТЧХУ працює за такими важливими напрямками: гуманітарна допомога, перша домедична допомога, мінна безпека, психосоціальна підтримка; реалізує ряд цікавих та суспільно необхідних проєктів («Догляд вдома», «Книга про мене», інформаційна сесія за методикою «Від будинку до будинку» тощо). Нині в її колективі один фахівець, 27 волонтерів, організація налагодила тісні взаємовідносини з 15-ма партнерами (Шведський Червоний Хрест [2], Сумська обласна організація ТЧХ, Роменська міська рада, осередки ЧХ Сумської області тощо) та підписала з ними шість життєво важливих меморандумів (Меморандум з Роменською міською радою) [3].

Основна задача роменського осередку – забезпечення базових потреб, що наразі виникають у людей, які перебувають у складних життєвих ситуаціях. Організація надає допомогу вразливим верствам населення. Протягом 2023 р. було надано 928 продуктових наборів, 750 наборів засобів гігієни, 118 наборів постільної білизни, 120 наборів рушників, 20 наборів посуду, 200 наборів ковдр, 60 упаковок памперсів. Загалом допомогу отримало 2205 осіб [4].

Ще напередодні війни було створено «Банк одягу», яким користуються роменці, що опинилися в складних життєвих обставинах; «Банк прокату засобів реабілітації». У 2023 р. прокатом скористалися 46 осіб, 12 осіб взяли інвалідні візки, 62 особи – милиці та ходунці, ролатори, палиці тощо [5].

З початком збройного конфлікту в Україні потреба в психосоціальній підтримці населення значно зросла, адже люди зіткнулися з такими кризовими подіями, до яких неможливо бути готовими. На постійній основі проводяться заняття за зошитом «Книга про мене» (частина програми Шведського ЧХ «Птахи в польоті») на базі освітніх закладів м. Ромни та дитячої бібліотеки.

Протягом 2023 р. Роменською МО ТЧХУ було проведено ряд цікавих заходів для дітей: тематичний майстерклас з виготовлення великодніх віночків, тематичний квест «У пошуках скарбів», конкурс малюнків «Мир моїми очима», заходи «У світі емоцій», «Я у світі не один, що я знаю про тварин» та багато інших.

Влітку 2023 р. було створено загін швидкого реагування, який вже проявив себе на практиці, зокрема 23 серпня 2023 р., коли російський безпілотник влучив у місцевий заклад освіти. Психосоціальну допомогу та підтримку тоді отримали рідні та знайомі загиблих.

У ситуації соціально-економічної нестабільності важливою складовою безпеки людей є навчання населення навичок надання першої допомоги. Тож волонтери Роменської МО ТЧХУ допомагають здобути та покращити навички за цим напрямом. За 2023 р. їм вдалося провести 52 тренінги, навчити нових життєво важливих знань 1222 особи.

Соціальні помічники Роменської МО ТЧХУ здійснюють догляд вдома одиноких або умовно одиноких людей похилого віку, які потребують сторонньої допомоги: надають допомогу в побутових справах, допомагають розв'язувати різні соціальні проблеми. Сьогодні таку допомогу отримує 41 особа. Шведську програму реалізовує на місцях 7 соціальних помічників [2].

Висновки. Нині діяльність Роменської МО ТЧХУ надзвичайно важлива та відіграє помітну роль у наближенні перемоги. Вона має позитивні відгуки з боку різних категорій населення, яким встигло допомогти Товариство.

Список використаних джерел

1. Інтерв'ю з Іриною Стратейчук. Місто Ромни. Записано 17.12.2023 р.
2. Представники Шведського Червоного Хреста відвідали з моніторингом Роменську міську організацію товариства Червоного Хреста України. Роменська міська рада : офіційний сайт URL: <http://surl.li/oovpr> (дата звернення: 06.05.2024).
3. Про підписання Меморандуму про співпрацю між Роменською міською організацією Товариства Червоного Хреста України та Роменською міською радою. Роменська міська рада : офіційний сайт. URL: <http://surl.li/oovqm> (дата звернення: 06.05.2024).
4. Мусієнко В. Товариство Червоного Хреста. Ромен. Літературно-історичний альманах : вебсайт. URL: <https://romensula.org/tovaristvo-chervonogo-khresta/> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Червоний Хрест Ромни. Офіційна сторінка у Facebook. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100085935588523> (дата звернення: 10.05.2024).

ДОГОВІР УПОВНОВАЖЕННЯ ЗА «ЗІБРАННЯМ МАЛОРОСІЙСЬКИХ ПРАВ» 1807 РОКУ

Куць Д. О.¹, Козаченко А. І.²

¹ Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, здобувач освіти

² Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, науковий керівник, д-р. юрид. наук, доцент

Представництво є одним із найважливіших інститутів цивільного права, що зумовлено ефективністю та поширеністю делегування обов'язків іншим особам для задоволення особистих інтересів. Значний вплив на розвиток національного законодавства, що регулює цей правовий інститут, справило «Зібрання малоросійських прав» 1807 р. (далі – «Зібрання» 1807 р.). Тому вважаємо за необхідне визначити предмет договору уповноваження, його види та вимоги, які висувалися до повірених осіб відповідно до «Зібрання» 1807 р.

Договору уповноваження присвячено главу XXXIV «Зібрання» 1807 р., зокрема §§ 553–581. Для укладення цього нормативного документа було використано чинне протягом XVI–XVIII ст. українське законодавство, з урахуванням норм звичаєвого та церковного права [1, с. 46–47].

Відповідно до § 553 «Зібрання» 1807 р. під уповноваженням прийнято було розуміти представництво особи під час судового процесу у справах, що не стосувалися нерухомості. Якщо особа уклала такий договір, то повинна була відповідати та виправдовуватися перед судом від імені особи, яку вона представляє [2, с. 298].

З аналізу «Зібрання» 1807 р. випливає, що існувало два види уповноваження – добровільне та обов'язкове. Повіреною могла бути будь-яка особа. У випадку, якщо їй не належало на праві власності майно, вона повинна була за допомогою поруки забезпечити виплату штрафу суду та винагороду стороні–опоненту (§ 564) [2, с. 299].

Згідно з § 554 обов'язковим є уповноваження, за яким особа не мала права відмовитися від виконання функцій повіреного в тій юрисдикції, у якій проживала чи мала нерухоме майно. Виняток становили категорії спорів, які стосувалися смертної кари, тілесного покарання, позбавлення честі господаря, родича або особи, з якою повірений перебував у неприязних стосунках [2, с. 298–299]. Обов'язкове уповноваження могло встановлюватися за рішенням суду, за власною ініціативою особи або вимогою сторін для осіб, які з поважних причин не могли мати повіреного, а також для жінок, сиріт,

бідних та недієздатних (§ 555–556) [2, с. 299]. Було передбачено, що таке представництво здійснювалося безоплатно і в разі відмови від такого виконання покладених на уповноваженого обов'язків його позбавляли права бути повіреним для інших осіб у цьому суді (§ 557 «Зібрання» 1807 р.) [2, с. 299].

Добровільне представництво згідно з § 557 «Зібрання» 1807 р. здійснювалося на платних засадах та за домовленістю сторін з метою задоволення особистих інтересів довірителя [2, с. 299; 3, с. 50].

До повірених висувалися вимоги стосовно репутації порядної та чесної людини, вони не мали права брати на себе ведення справи, якщо вона була незаконною. Водночас правове зібрання передбачало перелік категорій осіб, які не могли бути повіреними: судді, підсудні, писарі в суді, духовні особи, невольні особи, глухі, німі, сліпі, жінки, діти, особи, які позбавлені права, еретики, євреї та всі невірні (§ 565–566) [2, с. 300].

Основним обов'язком повіреного виступає виконання зобов'язань, передбачених договором уповноваження. Також містилося положення щодо передоручення, яке могло виникати у випадку, якщо договором не було передбачено обмеження щодо виконання зобов'язань конкретною особою. У такому разі повірений не міг передоручити свої обов'язки іншій особі (§ 567) [2, с. 300].

Важливими є положення щодо форми укладення договору уповноваження, відповідно до яких поручитель власноруч повинен підписати угоду. Проте якщо особа за станом здоров'я або через віддаленість місця розташування суду не може особисто доручити виконання своєї справи іншій особі, то уповноваження засвідчується підписом та печаткою чиновника та іншої незацікавленої особи (§ 579). Укладання договору уповноваження мало відбуватися в присутності двох свідків (шляхтичів) у випадку, якщо особа, яка видає розпорядження, є неписьменною [2, с. 303].

Таким чином, договір уповноваження передбачав виконання обов'язків, передбачених договором. Існувало два види уповноваження – обов'язкове та добровільне. «Зібрання» 1807 р. містить вичерпний перелік випадків, коли уповноваження повинно було здійснюватися в обов'язковому порядку. Були визначені вимоги щодо особи повіреного, у такий спосіб законодавець обмежив коло осіб, які могли виконувати обов'язки представництва. Наявність письмової форми та спеціального порядку посвідчення значною мірою нагадує сучасні вимоги щодо порядку посвідчення довіреностей, що свідчить про високий рівень юридичної техніки «Зібрання» 1807 р.

Список використаних джерел

1. Журбелюк Г. Сторінки розвитку політико-правової культури України. *Київська старовина*. 2007. № 1. С. 44–58.
2. Вислобоков К. А., Шимшученко Ю. С. Зібрання малоросійських прав 1807 р. Київ : Наукова думка, 1991. 369 с.
3. Телестакова А. А. Еволюція розуміння послуг та основні етапи розвитку інституту надання послуг. *Наше право*. 2010. № 2. Ч. 2. С. 45–54.

РОЗВИТОК ТЮТЮНОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ РОМЕНЩИНИ XVII – ПОЧАТКУ XX СТ.

Святишенко Л. О.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Розвиток тютюнової галузі на Роменщині є однією з цікавих та маловивчених сторінок в історії краю, дослідження якої дозволить глибше зрозуміти соціально-економічні та культурні процеси XVII – початку XX ст. Вивчення тютюнового виробництва допоможе заповнити наявні прогалини в дослідженні промислового потенціалу Роменщини та визначити внесок відомих місцевих підприємницьких династій. Результати дослідження сприятимуть збереженню історико-культурної спадщини краю та популяризації його економічного потенціалу.

Викладення основного матеріалу. Найпотужнішим центром ярмаркової тютюнової торгівлі XVIII–XIX ст. стало м. Ромни. Цьому сприяло поширення тютюну в краї ще за часів князя І. Вишневецького.

У 1718 р. гетьману І. Скоропадському було направлено відповідного листа, в якому пропонувалося розпочати розведення цієї культури на українських землях та рекомендовано визначити місце його вирощування. Не випадково було вибрано саме м. Ромни, оскільки на той час наше «тютюнове місто» [1, с. 594], як його тоді називали в торговельних колах, вже лідирувало в тютюновиробництві зі значним відривом у 37,884 пудів порівняно з іншими осередками того часу відповідно до загального малоросійського.

Роменський тютюн дуже швидко набув популярності в межах імперії. Найбільш жвава його закупівля щороку відбувалася в грудні, далі він міг потрапити на прилавки Білорусі, Риги, Курляндії, Таврики тощо. На роменський тютюн попит був таким великим, що в 1763 р. у м. Ромни вирішили створити тютюнову контору під керівництвом

дійсного статського радника О. Теплова. Її фахівці до 1766 р. збирали статистичні дані про площі посівів тютюну, досліджували їх стан та врожайність, безкоштовно роздавали місцевому населенню насіння американського тютюну для його вирощування на місцях.

Свідченням поширення культури тютюну та популярності роменської тютюнової продукції наприкінці XVIII ст. є згадки про нього в пам'ятках українського літературного мистецтва, наприклад, в «Енеїді» І. Котляревського (1798 р.).

У середині 60-х рр. XIX ст. почали з'являтися перші тютюнові фабрики. Так, значної популярності набули дві тютюнові махоркові – братів Римаренків та Вахрамєєвих, з паровими двигунами при 430 робітниках з річним обігом у 1 450 000 рублів. Про одну з них нам вдалося більш детально довідатися з архівних матеріалів Державного архіву Сумської області.

Римаренки – відома роменська родина, яка, як і багато інших в ті часи, займалась вирощуванням та збутом тютюну. Саме завдяки цій підприємницькій династії в кінці XIX ст. з'явилося відділення «Першої Великої тютюново-махоркової фабрики в Росії І. Дунаєва під фірмою М. Римаренка», в асортименті якої був курильний та нюхальний тютюн. Залізничне сполучення сприяло поширенню роменського тютюну далеко за межі імперії – до Балтійського моря і далі – до Америки. Завдяки виходу на міжнародний ринок річний прибуток фабрики значно зріс та складав близько 720 000 крб.

Серед архівних документів нам вдалося познайомитися з планом фабричного двору та описом фабричних будівель [2], який включав 19 об'єктів. Фабрична діяльність суворо регламентувалася правилами внутрішнього трудового розпорядку, відповідно до яких визначався робочий час, права та обов'язки працівників, їх відповідальність за різні порушення.

У 1903 р. Римаренки через різні боргові зобов'язання збанкрутіли, у зв'язку з чим «Торговельний будинок М. Римаренко та сини» перейшов у власність до ярославльського підприємця І. Дунаєва та з 1909 р. став називатися тютюново-махорковою фабрикою нащадків І. М. Дунаєва в м. Ромни Полтавської губернії. На її складах часто зберігалася продукція ярославльської фабрики [3]. Окрім того, фабрика займалася первинною обробкою сировини та продовжила нарощувати виробництво тютюну, курильної та нюхальної махорки на міжнародний ринок.

У 1918 р. ярославльська фабрика була знищена більшовиками. Ця ситуація, звісно, торкнулася і роменської філії, у зв'язку з чим вона припинила свою діяльність.

Висновки. Тютюнова промисловість відіграла важливу роль в економічному розвитку Роменщини, мала значний вплив на промисловий розвиток не лише краю та Полтавської губернії, а й імперії в цілому. Вона сприяла розвитку торгівлі, її продукція потрапляла на міжнародні ринки, фабрика створювала робочі місця для місцевого населення. Тютюнова фабрика Римаренків стала справжнім потужним промисловим осередком регіону того часу.

Список використаних джерел

1. Шафонский А. Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малой России. К., 1851. 724 с.
2. Державний архів Сумської області, ф. 959, оп. 1, спр. 1: «Циркуляри та розпорядження інспектора фабрики». 1895. 434 арк.
3. Реклама фабрики Дунаева. *Киевлянин*. 04 июня 1902. С.

ФЕМІНІСТИЧНИЙ РУХ В УКРАЇНІ В МІЖВОЄННИЙ ЧАС НА ПРИКЛАДІ ГАЛИЦЬКИХ ФЕМІНІСТОК

Теліга С. Ю.¹, Белевщук І. М.²

¹ Конотопський ліцей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

У 1884 р. у Станіславові відбулося Перше жіноче віче, організоване Наталією Кобринською. Цей захід визначив початок феміністичного руху в Україні і призвів до створення першої жіночої організації «Товариство руських жінок» [1, с. 54]. У 1887 р. побачив світ жіночий альманах «Перший вінок», виданий Наталією Кобринською та Оленою Пчілкою. Діяльність феміністок того часу заклала фундамент для наступних поколінь українського жіноцтва.

У міжвоєнний період 20–30-х рр. ХХ ст. у Галичині найбільшою організацією, що об'єднувала небайдужих жінок, був «Союз українок» (далі – СУ), який налічував близько шістдесяті тисяч членкинь. На його чолі стояли такі видатні жінки: Євгенія Макарушка, Катря Гриневичева, Марія Білецька, Олена Федак-Шепарович, Марія Бачинська-Донцова, Іванна Витковицька, Мілена Рудницька.

Організація почала діяльність як «Жіноча громада» в епоху Австро-Угорської імперії. Під час Першої світової війни діяльність громади було призупинено, а в 1917 р. вона стає відомою як СУ. Після

невдалої спроби відновлення власної держави, коли Східна Галичина відійшла до Другої Речі Посполитої, членкині СУ визначають основну мету організації – піднесення культурно-освітнього та соціально-політичного рівня українських жінок для відновлення незалежності України [2, с. 134].

Діяльність СУ включала культурно-освітню й суспільно-політичну діяльність. Були організовані курси для жінок у містах і селах, а також СУ опікувався питаннями всього українського в освітній політиці Польщі. Окрім того, попри різність поглядів на роль жінки в СУ та ОУН, організації співпрацювали, якщо питання стосувалося українського народу.

Галицькі феміністки активно брали участь у діяльності міжнародних організацій, заснувавши в 1922 р. Союз українських жінок у Канаді та в 1925 р. – Союз українок Америки. Попри це, СУ у Львові приєднався до Міжнародного жіночого союзу в 1922 р., виступаючи проти насадження суверенітету іншими державами на українських землях [3, с. 162]. Мілена Рудницька, також пані посол у Лізі Націй у 1931 р., активно розглядала питання економічної дискримінації та національної політики Польщі. Інша знакова подія для українського жіноцтва – прийняття до Міжнародної жіночої ліги миру і свободи в 1921 р. Програма української секції у Львові – прагнення політичної, економічної і суспільної справедливості шляхом спільних дій народів незалежно від національної і релігійної приналежності, а також об'єднання українських жінок, що виступали проти війни.

Галицькі феміністки не залишилися осторонь політики щодо жінок у Третьюму Райху та Радянському Союзі. За період з 1933 по 1939 рр. вони критикували трактування «жіночої сфери» лише в трьох «К»: Kinder, Kuche, Kirchen – діти, кухня, церква, яка обмежувала роль жінок у Німеччині. Для галицьких феміністок жінка як господиня не відповідала жіночому ідеалу; вони вважали, що жінка має бути активною в суспільній та політичній діяльності [4]. Також вони виступали проти нацистської політики материнства, яка включала школи материнства, дискримінацію жінок та стерилізацію; критикували штрафний податок на пари без дітей та обмеження репродуктивних прав. У 1920-х рр., коли в Галичині поширилися радянофільські тенденції, Мілена Рудницька та СУ відмовлялися співпрацювати з УРСР і висловлювали сумніви щодо перспектив незалежності України від націонал-комунізму. Навіть за визнання соціалізму через рівноправність жінок у фізичній праці Мілена Рудницька описувала тяжке становище жінок у Радянському Союзі під час окупації Галичини в 1939 р. [5, с. 88–89]. За спогадами колишньої учасниці СУ, жінкам дозволяли працювати, але примушували виконувати важку фізичну

працю, що не сприяло утвердженню політики СРСР щодо жінок серед галицьких феміністок.

Отже, у 1920–30-х рр. членкині СУ активно сприяли формуванню Української держави, водночас через проукраїнську позицію стикалися з репресіями польського уряду, що призвело до заборони їхньої діяльності в 1938 р. Уже за окупації Галичини більшовиками в 1939 р. СУ остаточно забороняється, а його представниці емігрували, потрапили в підпілля ОУН та УПА або були вбиті радянським чи нацистським режимами.

Попри все, галицькі феміністки змогли об'єднати фемінізм та патріотизм воедино, залишивши теоретичний спадок, який є актуальним і сьогодні.

Список використаних джерел

1. Книш І. Смолоскипи у темряві. Наталія Кобринська й Український жіночий рух. Вінніпег : Вид-во накладом авторки, 1957. 302 с.
2. Нагачевська З. І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.) : монографія. Івано-Франківськ : Вид-во Третяк І. Я., 2007. 764 с.
3. Левчук І. Промоутерка змін: діяльність жіночих організацій у Польщі міжвоєнного періоду : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2018. Розділ 4. 248 с.
4. Гавришко М. Вплив «гендерної політики» у Третьюму Райху на український феміністичний дискурс в Галичині 1930-х рр. *Українознавчий альманах*. 2011. Вип. 6. С. 86–90.
5. Рудницька М. Західна Україна під большевиками IX. 1939 – VI. 1941 / за ред. Мілени Рудницької. Нью Йорк : Вид-во Наукове товариство ім. Шевченка в Америці, 1958. 492 с.

ІДЕЯ НАДЛЮДИНИ ФРІДРІХА НІЦШЕ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Ярошук В. О.¹, Ювсечко Я. В.²

¹Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, здобувач освіти

²Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, науковий керівник, канд. філос. наук, доцент, старший викладач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

З кожним днем сучасний світ стає все більш складним та різноманітним. Перед нами постають нові виклики, що піддають сумніву традиційні моральні та етичні норми, а також спонукають до пошуку нових шляхів ідентичності та самореалізації. У цьому контексті ідея надлюдини Фрідріха Ніцше, висунута більш як століття тому, набуває нового звучання й актуальності. Ця концепція відкриває двері до нового осмислення людської природи та її потенціалу.

Таким чином, ідея надлюдини – це філософська концепція, розроблена німецьким філософом Фрідріхом Ніцше. Її ключовими ознаками є:

1. Сила волі та незалежність – надлюдина повністю вільна та керується власними цінностями, не піддаючись зовнішнім авторитетам.
2. Творчість – постійно творить, шукаючи нових шляхів для самовираження, чи то в мистецтві, науці чи власному житті.
3. Самобутність – надлюдина щира та автентична. Вона не намагається бути кимось іншим, а приймає себе такою, якою є.
4. Самовдосконалення – вона постійно прагне стати кращою версією себе, долаючи власні обмеження та прагнучи до нових вершин.
5. Воля до влади – це не прагнення панувати над іншими, а прагнення розкрити свій повний потенціал та реалізувати всі свої можливості.

У сучасному світі ідея надлюдини може бути розтлумачена різними способами. Деякі можуть бачити її як виклик до саморозвитку та самовдосконалення, а інші можуть сприймати її як претензійну та аморальну. Суспільні, етичні та культурні контексти суттєво впливають на сприйняття цих ідей. Виникає питання: «Як же ідеї Ніцше про надлюдину співвідносяться з сучасними реаліями життя?»

1. Критика традиційних цінностей. Ніцше закликав до переоцінки цінностей, кидаючи виклик усталеним нормам моралі та релігії. Цей заклик до відмови від застарілих догм знаходить резонанс у сучасному світі, де індивідуалізм та самореалізація стають дедалі більш цінваними.

2. Прагнення до самовдосконалення. Ф. Ніцше вважав, що надлюдина – це митець, який сам творить закони свого життя. В його руках зосереджена вся політична, релігійна та духовна влада [1, с. 38]. Її рушійною силою є «воля до влади», яка не має нічого спільного з прагненням домінувати над іншими. Натомість це прагнення до розкриття власного потенціалу та реалізації всіх своїх можливостей.

3. Зростання індивідуалізму. Ідеї Ніцше про надлюдину, які підкреслюють важливість самоствердження, особистої відповідальності та прагнення до самовдосконалення, знаходять резонанс у сучасному світі, де індивідуалізм стає дедалі більш вираженим.

4. Етичні питання. Розвиток штучного інтелекту, генної інженерії та інших технологій ставить нові етичні питання, які змушують нас переосмислити поняття людства та його місце у світі.

5. Соціокультурні зміни. Сучасне суспільство характеризується глобалізацією, міграцією та культурним різноманіттям. Це призводить до переосмислення традиційних цінностей та норм, а також до пошуку нових форм ідентичності.

Отже, ідеї Фрідріха Ніцше про надлюдину, хоча й були висловлені понад століття тому, залишаються актуальними та викликають дискусії в сучасному світі. Вони пропонують новий погляд на людський потенціал та саморозвиток, який може допомогти нам краще зрозуміти себе та своє місце у сучасному світі. На тлі сучасних досягнень у різних сферах життя, таких, як: технологія, наука, мистецтво та культура – ідея надлюдини може надати нам стимул працювати над саморозвитком та пізнанням своїх можливостей.

Список використаних джерел

1. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади. К. : Основи; Дніпро, 1993. 415 с.
2. Ніцше Ф. Повне зібрання творів / Переклад з німецької Олег Фешовець. Львів : Астролябія, 2010. Том 4. Так мовив Заратустра. 384 с.

БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМЕНСЬКОЇ ЖІНОЧОЇ ГІМНАЗІЇ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Штирбу П. І.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Благодійництво завжди було важливою складовою суспільного життя, особливо в роки воєнних лихоліть. Дослідження добродійної діяльності на прикладі Роменської жіночої гімназії дозволить краще зрозуміти роль освітніх закладів у допомозі нужденним під час Першої світової війни. Це особливо актуально в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну, коли волонтерський рух та благодійництво набувають все більшого значення.

Викладення основного матеріалу. Перша світова війна нікого не обійшла стороною. Для жіночих освітніх закладів вона стала справжнім викликом у період їх бурхливого розвитку. Багато жіночих гімназій, які

в той момент опинилися в зоні бойових дій, змушені були закриватися, часто їм доводилося перевозити все своє майно в тиліві регіони країни.

На Роменщині найголовнішим центром жіночої освіти залишалася Роменська жіноча гімназія. На той час у ній навчалася близько 700 учениць. Гімназія не припинила свою діяльність, а навпаки спрямувала значні зусилля на потреби військових, їх родин та біженців тощо.

У перші дні війни на адресу освітніх закладів почали надходити листи від Київського навчального округу з детальною інструкцією здійснення різних форм благодійницької допомоги [1, арк. 6]. Роменська жіноча гімназія активно долучалася до різноманітних ініціатив округу. В багатьох квитанціях наявний факт перерахування коштів за статтею «на потреби війни» для облаштування київського лазарету, санітарного потягу, Комітету з надання допомоги пораненим та сім'ям військовослужбовців, створення фонду для надання допомоги дітям.

Благодійницька діяльність закладу була представлена широким спектром різноманітних заходів, які гімназія могла організувати в ті часи – літературно-музичні вечори, танці, концерти, лотереї-алегрії, кухлеві збори, виставки художніх робіт, ярмарки декоративної творчості тощо.

Найпоширенішою формою допомоги фронту був збір грошових пожертв для різних благодійницьких організацій. Особливо активною була співпраця з Роменським комітетом Червоного Хреста, який неодноразово звертався до адміністрації закладу з проханням надати йому приміщення для організації різних благодійницьких заходів (кухлевих зборів, концертів та вистав із залученням місцевих артистів-аматорів, лотерей-алегрії), отримані кошти від яких в основному спрямовувалися на користь постраждалих через війну, поранених воїнів, а також на фінансове утримання лазаретів. Активними учасницями таких подій часто ставали самі гімназистки.

Знаною була допомога Роменської жіночої гімназії для військових. У листі Київського навчального округу від 11 грудня 1914 р. [2, арк. 134] зазначалося, що найбільш цінними та бажаними подарунками для діючої армії були продукти харчування тривалого зберігання та різні необхідні речі (каски, теплі жилети, фуфайки, сорочки, кальсони, рукавички, онучі, білизна) тощо. Дівчатка активно долучалися до їх збору та виготовлення на заняттях з рукоділля.

Благодійницька допомога юних гімназисток не залишалася не поміченою. Часто їхні справи висвітлювалася на сторінках місцевої преси. Напередодні великих церковних свят (Різдва, Великодня) дівчата намагалися порадувати військових різними подарунками. У 1915 р.,

перед Великоднем, учениці 5 класу відправили 14 посилок з гостинцями вагою по 5 пудів до діючої армії 13-ї роти піхотного полку (Карпати). За надіслані ними подарунки в місцевій газеті «Ромен» [3, с. 5] лунали слова вдячності з фронту.

Висновки. Роменська жіноча гімназія здійснювала посильну благодійницьку допомогу, яка надходила солдатам, біженцям, дітям. Заклад освіти активно співпрацював з Київським навчальним округом, благодійницькими організаціями, долучався до великої кількості добровільних ініціатив. Різноманітними були також форми та напрямки такої допомоги. Всі вони були сприятливими та корисними для різних категорій населення, які потребували допомоги в ті часи. Внесок гімназії в благодійницьку справу був позитивно відзначений воїнами, їхніми родинами, місцевою владою, освітньою спільнотою тощо, свідченням чого є позитивні відгуки, листи подяки та повідомлення в місцевій пресі.

Список використаних джерел

1. Державний архів Сумської області, ф. 1004, оп. 1, спр. 415: Про збори та пожертви. 1914. 26 арк.
2. Там само, спр. 431. Розпорядження голови педагогічної ради. 30.10.1914. 150 арк.
3. Письма из войны. Благодарственные письма за посланные подарки в действующую армию. *Ромен*. 18 апреля 1915. С. 5–6.

ПУТІНІЗМ ТА ГІТЛЕРИЗМ: ПОДІБНОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ

Янченко С. В.¹, Белевщук І. М.²

¹ Конотопський ліцей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Від моменту закінчення Другої світової війни минуло 78 років, проте авторитарні та тоталітарні режими досі існують, а суспільство донині занурене у війни. Викорінення моделі тоталітарного Третього Райху та нацизму відбулося, але в сучасних режимах зберігається чимало його рис.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України в суспільстві, ЗМІ та у висловлюваннях політиків

частіше почало з'являтися порівняння особистості Адольфа Гітлера та Володимира Путіна. Президента країни-агресора порівнюють із фігурою одразу в кількох сферах: ідейно-політичній, соціально-економічній та військовій. Не можна сказати, що це порівняння є недоречним, проте надмірне його вживання позбавляє справжнє порівняння необхідного впливу на суспільство. Саме цим і зумовлена актуальність нашої роботи.

Наукова новизна цього дослідження полягає у спробі виявити аналогії та відмінності шляхом комплексного розгляду політичних ідеологій путінізму та гітлеризму. Протягом дослідження ми розкрили передумови зародження та становлення режимів путінізму та гітлеризму, дослідили особистості диктаторів, розглянувши їхній прихід до влади та визначні для світової політики рішення, порівняли режими, відокремивши спільні та відмінні риси, а також відслідкували їхній вплив на сучасне політичне становище.

Першим і найважливішим етапом було встановлення основних ознак кожного з режимів, адже поняття «фашизм» досі залишається широким і неконкретизованим. Отже, було відокремлено такі риси гітлеризму:

- На меті – здобуття «життєвого простору» для розвитку німецького народу, будь-яке інакодумство знищувалося терором. Діяла система концтаборів для політично ув'язнених та військовополонених.

- Увесь народ пов'язаний єдиною всеохопною метою. Піднесення «держави», «нації» та «раси» у масовій свідомості. Політизація всіх сфер життя суспільства.

- Містицизм і окультизм в основі панівної ідеології. Декілька ключових діячів Третього Райху були членами таємного товариства «Туле», противниками матеріалізму [1]. Несвідоме вважалося основним мотивом діяльності людини та суспільства.

- Зосередження влади в руках певної групи (Націонал-соціалістична робітничка партія Німеччини), яка править монопольно. Формування культу особи лідера. У такому випадку це всемогутній і водночас близький із народом фігур.

Характерними для путінізму є риси:

1. Сформований культ особистості Володимира Путіна, що увійшов у свідомість більшості росіян.

2. Опозиція при путінізмі хоч і існує, проте влада сумлінно скорочує кількість опозиціонерів [2].

3. В ідеологічній складовій відсутній етнонаціоналізм та антисемітизм, навпаки влада російської федерації заохочує мігрантів та міграційні процеси [3].

4. У пропаганді активно використовуються «духовні скрепи», серед яких – релігійні елементи.

Шляхом порівняння нами було встановлено, що обидва режими мають як суттєві подібності, так і відмінності. Подібними режими є у власній агресивній зовнішній політиці, жорсткому контролю суспільно-політичних відносин силовими структурами, а також риторикою та методами пропаганди, якою вони активно користуються.

У результаті виявлено, що путінізм та гітлеризм мають також суттєві відмінності: режим у державах (тоталітаризм, що панував у Третньому Райху, та авторитаризм у російській федерації), відсутність антисемітизму в Путіна, а також релігійні елементи, що характерні для «духовних скрепів» Росії.

Також висловлено припущення про майбутнє російської федерації: збереження авторитарного режиму, знищення інших націй та спустошення земель з метою відновлення колишньої імперії; зближення з мусульманськими країнами та перетворення росії на своєрідний «халіфат» із расистськими поглядами [4]; зміна влади та знищення сучасного режиму з метою встановлення демократії на землях рф. Саме цим шляхом пішла Німеччина, яка винна в розв'язанні Першої та Другої світових війн, а нині займає провідне місце у світовій спільноті.

Матеріали наукового дослідження можуть бути використані для подальших наукових розвідок щодо ідеологій гітлеризму та путінізму, їхнього впливу на сучасну політику.

Список використаних джерел

1. Goodrick-Clarke N. *The occult roots of Nazism: Secret Aryan Cults and Their Influence on Nazi Ideology*. Tauris Parke Paperbacks, 2004. 293 p.

2. Wedel A. «Putins Ideologie hat faschistische Wurzeln». Deutschlandfunk Kultur : Website. URL: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/aus-den-feuilletons-putins-ideologie-hat-faschistische-100.html> (Last accessed: 10.05.2024).

3. The Year of War: Reporting on the Situation of Minorities and Migrants. Anti-Discrimination Center : Website. URL: <https://adcmemorial.org/en/publications/the-year-of-war-reporting-on-the-situation-of-minorities-and-migrants/> (Last accessed: 11.05.2024).

4. Cohen R. Vladimir Putin wants to lead Russians into a civilizational conflict with the West far larger than Ukraine. *The New York Times* : Website. URL: <https://www.nytimes.com/2023/08/06/world/europe/putins-forever-war.html> (Last accessed: 14.05.2024).

НАПРЯМ «ПРАВОНАВСТВО»

АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОВОБ'ЯЗАНИХ: ЮРИДИЧНА КОЛІЗІЯ

Щиголь О. С.¹, Величко М. Г.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² Ресурсний центр для жінок та дівчат, юрист, стажист адвоката

Юридична теорія та практика часто не збігаються. Трапляється, що в цьому винні саме юридичні колізії, що виникають через неузгодженість норм права та положень різних нормативно-правових актів. Це впливає на виникнення протилежних правових прецедентів, нерозуміння своїх прав та механізмів їх захисту, а також може призводити до порушення прав громадян.

Особливо актуальним для українців сьогодні є розуміння та узгодження механізмів правового захисту військових, їхніх сімей та військовозобов'язаних громадян України. Одним із нагальних питань є повноваження поліції щодо затримання військовозобов'язаних та доставлення їх до ТЦК та СП.

Так, ст. 261 Кодексу України про адміністративні правопорушення чітко вказує на перелік підстав для затримання. Зокрема, особа може бути затримана поліцейським та доставлена до ТЦК та СП для складання протоколу про адміністративне правопорушення, але тільки в разі неможливості складення такого протоколу на місці [1].

Разом з тим відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 560, особа може бути затримана навіть за відмови від отримання повістки [2].

Таким чином, ми маємо дві норми, які суперечать одна одній і на практиці призводять до ризику порушення прав військовозобов'язаних громадян.

Для правильного використання норм закону на практиці слід звернутися до ієрархії нормативно-правових актів, де кодекси займають вищий щабель юридичної сили, аніж постанови Кабінету Міністрів України.

Отже, при здійсненні процедури затримання та при захисті осіб, яких затримує поліцейський, правозахисник звертається саме до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення. Додатково слід враховувати вимоги до протоколу та процедури затримання.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. м. Київ. 7 грудня 1984 року. № 8073-Х. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 18.05.2024).
2. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період» від 16 травня 2024 р. № 560. Урядовий портал : єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-provedennia-pryzovu-hromadian-na-viiskovu-sluzhbu-pid-chas-mobilizatsii-na-osoblyvyi-period-560-160524> (дата звернення: 18.05.2024).

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ, МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Штирбу П. І.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Актуальність дослідження санкційної політики в Україні під час війни визначається тими викликами та проблемами, що стоять перед країною. Досить важливим є розгляд правових аспектів санкцій, який дозволить оцінити їхню відповідність міжнародним нормам та законам України, забезпечити юридичну легітимність заходів та виявити прогалини для подальших удосконалень. Вивчення механізмів регулювання санкцій допоможе визначити ефективність їхнього впровадження, а шляхи вдосконалення дозволять визначити стратегії для максимального досягнення поставлених цілей в умовах війни.

Викладення основного матеріалу. Основними механізмами реалізації санкційної політики в Україні є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України та Служба безпеки України, які у своїй діяльності керуються Конституцією України, законами України «Про санкції» [1], «Про внесення змін до Закону України «Про фонд державного майна України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування санкцій», статутом ООН тощо.

Окрему роль у реалізації санкційної політики відіграють РНБО, ВАКС, НАЗК, АРМА. Сама процедура застосування санкцій буде мати такий загальний вигляд: спочатку розроблене рішення РНБО передається Президенту України на розгляд та затвердження, після чого воно або зразу набуває юридичної сили (для персональних санкцій), або ж прямує до Верховної Ради України на затвердження відповідною постановою (секторальні санкції). Тобто така процедура має свої особливості та в основному залежить від типу санкцій.

Певним досягненням на законодавчому рівні можна вважати створення платформи «Державний реєстр санкцій» [2], яка забезпечує доступність, відкритість та прозорість здійснення санкційної політики, хоча також ще не зовсім досконала. Станом на 10 травня 2024 р. на ній зосереджена інформація про застосування санкцій проти 10 085 фізичних та 7 125 юридичних осіб.

Аналізуючи діяльність вище згаданих державних органів, ми виявили деякі прогалини в координації дій між ними та в самій системі управління вилученим майном та активами, які згодом можна спрямувати, наприклад, на відбудову України після війни.

Значна частина законодавчих проєктів та ініціатив досі залишаються не прийнятими та відкритими. Серед них – законопроєкти № 4454 «Про національні та міжнародні санкції», № 8384 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України та інших законів щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства про санкції» тощо.

Окрім зазначених проблем та недоліків українського санкційного законодавства, варто виділити ще такі: відсутність єдиного центру прийняття рішень, кваліть у роботі парламенту щодо прийняття важливих законодавчих ініціатив з питань санкційної політики, дефіцит кваліфікованих кадрів, відсутність відповідальності за ухилення від санкцій та їх обхід, недосконалість судової практики та можливість легкого оскарження санкційних обмежень, прогалини у виявленні та ідентифікації підсанкційних осіб, недосконалість синхронізованої міжнародної співпраці в галузі санкційної політики.

Відповідно до зазначених проблем пропонуються такі шляхи вдосконалення санкційної політики України: розширення переліку санкцій, посилення механізмів контролю та виконання, міжнародна співпраця, підвищення прозорості, інформаційної відкритості та доступності, а також запобігання обходу санкцій тощо.

На нашу думку, реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності санкційної політики України та погодженню її з міжнародними стандартами.

Висновки. Отже, Україні є ще багато над чим працювати, проте вона вже зробила перші кроки, набула, хоч незначного, але досвіду з реалізації санкційних режимів. Невеличкі прорахунки допомагають їй поступово вдосконалювати національне санкційне законодавство, погоджувати його з міжнародними стандартами та вимогами Конституції України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про санкції» № 1644-VII. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL: <https://cutt.ly/u2isOUB> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Державний реєстр санкцій. Апарат Ради національної безпеки і оборони України : вебсайт. URL: <https://drs.nsd.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2024).

НАПРЯМ «ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА МЕНЕДЖМЕНТ»

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Юва К. О.¹, Зубко К. Ю.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ТОВ «Фаховий передвищий коледж «ОПТІМА», науковий керівник, викладач

В епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій цифровізація стає ключовим фактором успіху для будь-якої організації. Це стосується не лише внутрішніх процесів, але й підвищення кваліфікації персоналу.

Цифровізація в навчанні персоналу проявляється через використання цифрових технологій віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності, штучного інтелекту, гейміфікації. Для організації, яка планує провести цифровізацію навчання, важливо пам'ятати, що насамперед персонал має якісно навчатися. Digital-технології – лише помічники в навчанні: вони не повинні перешкоджати йому, ускладнювати його чи спотворювати інформацію, одержувану в процесі навчання [1, с. 60].

Персонал будь-якої організації необхідно навчати за допомогою сучасних методів, що відповідають вимогам часу та наявній економічній ситуації.

Інноваційне навчання передбачає внесення певних змін у соціальне середовище та наявну культуру у відповідь на проблемні ситуації, що виникають. Нині саме інноваційний тип навчання набуває поширення. Також інноваційність є основною ознакою соціально значущих результатів процесу навчання. До інноваційних освітніх технологій належать інформаційні технології та дистанційна освіта [2, с. 21].

Загалом фахівці відзначають такі тренди в корпоративному навчанні та підвищенні кваліфікації персоналу організації:

- скорочення інтенсивних тренінгів на користь коротких модулів за кілька годин;

- максимально практичний підхід до створення контенту, щоб здобувачі освіти не втрачали інтересу до процесу;

- поєднання синхронного та асинхронного режимів дистанційної взаємодії, причому в останньому зручніше давати інформацію, а в першому – відпрацьовувати отримані навички.

- персонал навчається відразу на реальних бізнес-завданнях.

Актуальним трендом у підвищенні кваліфікації персоналу є повноцінна система навчання в електронному та дистанційному форматах одночасно. Система дистанційного навчання – це набір програмних продуктів та рішень, що поєднує та автоматизує всю або більшу частину процесів, пов'язаних з навчанням. Електронна система дистанційного навчання – це інтернет-платформа, в якій можна дистанційно навчати співробітників: призначати відеоуроки, розміщувати книги та курси, тестувати та стежити за успішністю [3].

Також система дистанційного навчання надає такі можливості: управління всіма формами навчання (електронне, очне та заочне); перевірка знань та навичок; аналіз навчання та оцінка результатів; надання контенту та програм; архів навчальних матеріалів.

Під поняттям «digital-технології» в освітньому процесі розуміємо використання інформаційних та комунікаційних технологій для поліпшення якості освіти. До них можна віднести доступ до Інтернету, комп'ютерні програми, цифрові підручники, електронні тести, проведення онлайн-вебінарів тощо.

Цифрові методи не лише роблять навчання більш доступним, але й збільшують його ефективність. Використання сучасних digital-технологій та методів – це інвестиція в майбутнє будь-якої організації, що дозволить створити висококваліфіковану та мотивовану команду, яка здобуде успіх конкурентному середовищі.

Список використаних джерел

1. Тимошик В. Ю. Компетентнісний підхід в оцінюванні трудових ресурсів підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6. Том 61. С. 55–63.
2. Махмудов Х., Чухліб В. Вплив цифрових технологій на ефективність управління персоналом. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4 (32). С. 17–26.
3. Vincent M. (2020). *Understanding Digital Culture*. SAGE Publishing. URL: <https://uk.sagepub.com/engb/eur/understanding-digital-culture/book252120> (дата звернення: 11.05.2024).

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Івашко В. В.¹, Самусь Г. І.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, канд. екон. наук, викладач

В сучасних умовах в Україні значної ваги набувають питання практичного застосування новітніх способів управління, які будуть підвищувати ефективність функціонування будь-якого підприємства. Сьогодні в результаті кризового стану економіки й у цілому підприємств, що працюють в різних сферах діяльності, необхідно детально вивчати нові теоретичні положення та розробляти практичні підходи. Для забезпечення ефективності управління підприємством слід використовувати підходи, спроможні всебічно розглянути проблеми, що виникають, враховуючи при цьому внутрішні та зовнішні чинники впливу.

Основний метод управління підприємством обирається за допомогою визначення поточної ситуації, чинників, які на неї впливають, а також здатності до оцінки ймовірних змін у майбутньому.

Управління сучасним підприємством вимагає використання надійних і водночас гнучких засобів оцінки й прогнозування, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства. Саме завдяки системному аналізу можливо дізнатися, як різні зміни та компоненти системи взаємодіють та впливають один на одного.

Оскільки підприємство є відкритою системою, що не здатна існувати ізольовано від зовнішнього світу, то ефективність налагодження внутрішніх процесів не завжди веде до його успішного функціонування. Тому правильна оцінка впливу навколишнього

середовища виступає одним із визначальних моментів в управлінні підприємством [1, с. 29–30].

Попри стрімкий розвиток, системний аналіз все ще не став повсякденним інструментом управління. Можливо, через нестачу теоретичних розробок у цій галузі, а також через застосування на значній кількості підприємств принципів, що дозволяють розв'язати проблему тут і зараз, а це значно скорочує час на вирішення того чи іншого питання.

Основним поняттям системного аналізу є система, що може характеризувати будь-які процеси або явища, серед яких існують тісні взаємозв'язки між усіма елементами. Як відомо, система являє собою дещо більше, ніж просто набір елементів, які функціонують у системі та надають кожному елементу певну унікальну якість, не властиву кожному. Саме завдяки цій властивості систем відбувається подальше досягнення цілей [2, с. 20–21]. Проте задля дослідження систем підприємства не достатньо вивчати лише аналітичний підхід, що базується на вивченні компонентів системи.

Необхідним методом, який досліджує систему в єдності її частин, виступає синтез. Його завдання полягає у виявленні системної якості, властивої всій системі в цілому. Отже, для ефективного управління підприємством необхідна єдність процедур синтезу й аналізу, що лежить в основі системного аналізу.

Розглянемо процедури системного аналізу, що необхідні для вивчення діяльності сучасного підприємства:

- 1) визначення кордонів системи та її цілей;
- 2) визначення ролі системи;
- 3) виявлення складу системи;
- 4) визначення сукупності зв'язків між компонентами системи;
- 5) визначення функцій компонентів системи;
- 6) розгляд системи в динаміці [3, с. 11–12].

Таким чином, система передбачає існування взаємопов'язаних елементів як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі підприємства. В процесі функціонування кожен елемент існує в тій чи іншій ситуації та зобов'язаний на неї реагувати.

Зробити ефективне управління сучасним підприємством без складової системного мислення неможливо. За допомогою методів і процедур системного аналізу необхідно створювати структури, які не тільки будуть слідувати наміченій стратегії підприємства, а й реагуватимуть на будь-які зміни ситуації у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

Список використаних джерел

1. Малявін А. М., Шевченко А. О. Управління виробництвом (основи менеджменту, маркетингу та логістики) : навч. посіб. Харків : Укр ДУЗТ, 2018. Ч. 1. 133 с.
2. Угрин Д. І., Галочкін О. В., Яцько О. М. Системний аналіз : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2022. 242 с.
3. Прокопенко Т. О. Теорія систем і системний аналіз : навч. посіб. Черкаси : ЧДГУ, 2019. 139 с.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Назаренко А. В.¹, Олех А. П.²

¹ Конотопський ліцей № 3 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 3 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Зазвичай усі думають, що реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується з метою одержання прибутку. Але вона може передавати суспільні, політичні та благодійні ідеї й тим самим ставати частиною громадського життя. Йдеться про соціальну рекламу.

Виробники соціальної реклами у своїй діяльності мають спиратися на найсучасніші досягнення психології чи соціології для завоювання нашої уваги.

Соціальна реклама допомагає політикам збільшити свій вплив та підтримку, створити й підтримувати певний імідж перед громадськістю.

Основними помилками під час вибору рекламної стратегії можуть бути: неправильна аудиторія, неправильні слогани або образи, відсутність мотивації та невдале оформлення.

Без допомоги держави соціальні меседжі будуть неефективними: основою таких кампаній є мільйони доларів державних інвестицій.

Саме соціальна реклама формує екологічну свідомість усього суспільства, у якому успішно реалізуються різноманітні природоохоронні заходи.

До створення соціальної реклами мають долучатися різні суб'єкти, які мають на меті зробити свій внесок у досягнення соціальних цілей.

Кожна демократична держава повинна бути зацікавлена у формуванні справедливого суспільства.

Автор дослідження, надихнувшись ефективністю раніше описаної соціальної реклами, також пропонує відеоролик із закликом «донатити» кошти на потреби ЗСУ, який, на нашу думку, має відіграти позитивну роль у справі патріотичного виховання населення.

QR-код на відеоролик як приклад соціальної реклами, розроблений автором

Список використаних джерел

1. Закон України Про рекламу (із змінами і доповненнями від 13 грудня 2022 року № 2849-IX). Інформаційне агенство «ЛІГА:ЗАКОН». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/z960270?an=1&ed=%202023_03_31 (дата звернення: 14.05.2024).
2. Сидоренко І. Чому соціальна реклама за кордоном дієвіша, ніж в Україні? Українська правда : офіційний сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2017/09/5/226249/> (дата звернення: 14.05.2024).
3. Сутність та види реклами. Джерела розповсюдження реклами. Букліб : вебсайт. URL: <https://buklib.net/books/25970/> (дата звернення: 10.05.2024).
4. Лук'янихіна О. А. Комерційна і соціальна реклама під час війни. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті інтеграційних процесів* : матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 19–20 травня 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сумська філія. Суми, 2023. С. 261–263.

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сауляк Н. М.¹

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», викладач

Розпочата 24 лютого 2022 р. російська агресія проти України завдала нищівного удару по нашій економіці. Руйнування інфраструктури, втрата робочих місць, спад ВВП, зростання інфляції та зовнішнього боргу – лише деякі з негативних наслідків війни.

До основних негативних економічних наслідків можна віднести:

- *Падіння ВВП.* За оцінками Національного банку України, ВВП України у 2022 р. скоротився на 45 %.

- *Знищення інфраструктури.* Війна призвела до руйнування доріг, мостів, залізниць, а також підприємств та житлових будинків. За оцінкою Київської школи економіки, загальні збитки інфраструктурі України сягають 200 мільярдів доларів США.

- *Втрата робочих місць.* Через війну мільйони українців втратили роботу. За оцінками Міжнародних організацій праці, рівень безробіття в Україні у 2022–2023 рр. зріс до 30 %.

- *Зростання інфляції.* Війна призвела до зростання цін на харчові продукти, енергоносії та інші життєво необхідні товари. Інфляція в Україні у 2022 р. досягла 25 %.

- *Зовнішній борг.* Війна призвела до збільшення зовнішнього боргу України.

І цей перелік економічних наслідків невпинно збільшується у зв'язку з тривалим перебігом війни.

Попри «кризу» в економіці, варто зазначити й деякі позитивні тенденції, зокрема:

1) *Стійкість бізнесу.* Багато українських підприємств зуміли адаптуватися до нових умов та продовжують працювати.

2) *Підтримка з боку міжнародної спільноти.* Україна отримала значну фінансову та гуманітарну допомогу з боку міжнародних організацій та країн світу.

3) *Модернізація економіки.* Війна стимулює модернізацію української економіки, зокрема впровадження енергоощадних установок, робота підприємств із застосуванням альтернативних джерел енергії тощо.

Варто відзначити, що завдяки значній міжнародній допомозі, жорсткій фіскальній та монетарній політиці уряду, а також самовідданості українського народу економіка поступово відновлюється.

Існує значна невизначеність щодо майбутнього розвитку подій, а ризики для економіки залишаються високими.

Війна в Україні є трагедією, яка призвела до значних людських та економічних втрат. Однак українська економіка продемонструвала стійкість, і за умови належної підтримки та реформ є шанс на її відновлення та подальший розвиток.

Список використаних джерел

1. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. Центр економічної стратегії : вебсайт. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 18.06.2024).

БЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ КІБЕРПРОСТОРУ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ МІСТА КОНОТОП

Солошенко М. П.¹, Сосненко О. В.², Соловйова Т. М.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

У наші дні використання інформаційних технологій має широкий спектр застосування. Віртуальний простір переймає від реального всі складові, у тому числі й злочинність в її нових формах і проявах. Динамічні процеси інформатизації суспільства, що докорінним чином змінюють усі сфери життєдіяльності суспільства, надають їм нових імпульсів розвитку та можливості реалізації в сучасних умовах. Водночас ці самі процеси є причиною появи й принципово нових викликів для безпекової сфери, що обумовлено глибинним проникненням інформаційних технологій в усі елементи критично важливої для держави інфраструктури, від життєдіяльності якої залежить саме існування суспільства. З появою комп'ютерних технологій з'являються нові розваги, ігри та програми, тому більшість користувачів комп'ютерів використовують програмне забезпечення задля своїх цілей: хтось використовує задля забави, хтось – задля заробітку.

Поняття кіберпростору, введеного письменником Вільямом Гібсоном у п'єсі «Le Neuromancer», описує віртуальний простір як такий, у якому циркулюють електронні дані всіх комп'ютерів світу. Але дедалі частіше підлітки надмірно захоплюються кіберпростором, не помічаючи «кібер-пасток», у результаті чого в них виникають серйозні проблеми психологічного, фінансового або навіть кримінального характеру. Тому є потреба в організації безпечного дозвілля підлітків та молоді в кіберпросторі.

Основною проблемою, що стала поштовхом до розробки проєкту, є небезпечне використання кіберпростору учнівською та студентською молоддю, що призводить до нераціонального використання інтернет-ресурсів, а також понаднормового провадження часу за технікою. Відповідно до визначеної проблеми було сформовано мету проєкту: підвищити рівень комп'ютерної компетентності учнівської та студентської молоді у сфері використання кіберпростору шляхом залучення юнаків та дівчат до діяльності інформаційно-ігрового центру «КіберМісто». Для досягнення мети проєкту було визначено такі завдання:

- Розвинути комп'ютерні вміння учнів та студентів, а також навички безпечної поведінки та комунікативної взаємодії в кіберпросторі.

- Організувати активне дозвілля учнів та студентів через їх залучення до внутрішніх та зовнішніх масових кіберспортивних змагань.

- Створити сприятливе інформаційно-просвітницьке поле у м. Конотоп з метою підвищення комп'ютерної грамотності учнівської та студентської молоді, зокрема у сфері користування мережею «Інтернет».

Після постановки завдань однією з ключових задач є визначення цільової аудиторії: на кого саме спрямовано цей проєкт. Згідно з метою проєкту, цільовою аудиторією було визначено молодь м. Конотоп віком від 10 до 21 року, які є учнями та студентами закладів освіти міста. Слід зазначити, що на даному етапі організатори проєкту мають на меті охопити якомога більше зацікавлених сторін у його реалізації, саме тому при розробці було визначено стейкхолдерів проєкту:

3. Батьки учнів та студентів.
4. Заклади освіти м. Конотоп.
5. Місцеве самоврядування.
6. Продавці комп'ютерної техніки.
7. Інтернет-провайдери.
8. Учні та студенти м. Конотоп

Проєкт «КіберМісто» спрямований на підвищення комп'ютерної грамотності та безпечного використання кіберпростору молоддю. Це важлива та актуальна ініціатива, що має потенціал позитивно вплинути на місцеву громаду, зокрема на учнівську та студентську молодь. Слід зазначити, що проєкт відповідає сучасним викликам інформаційного суспільства та пропонує інноваційні рішення

для підвищення комп'ютерної грамотності, а використання сучасних технологій та інтерактивних методів навчання може значно підвищити зацікавленість і залучення молоді.

Активна підтримка з боку місцевої влади, освітніх закладів, батьків та інших зацікавлених сторін забезпечує необхідні ресурси та сприяє реалізації проєкту. Співпраця з Федерацією кіберспорту України та іншими організаціями додасть проєкту додаткового імпульсу та можливості для розвитку. Ініціатива охоплює різноманітні аспекти розвитку молоді, включаючи навчання, активне дозвілля та інформаційно-просвітницькі заходи. Такий проєкт може бути масштабований на інші регіони та міста, що дозволить розширити вплив та підвищити загальну комп'ютерну грамотність молоді. Залучення нових партнерів, включаючи великі ІТ-компанії, може надати додаткові ресурси та можливості для його розвитку. Активна промоція проєкту в медіа та соціальних мережах може привернути увагу широкої аудиторії та нових зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Деренська Я. М., Костюк Г. В. Проектний менеджмент. Фармацевтична енциклопедія : вебсайт. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/957> (дата звернення: 13.05.2024).
2. Фази життєвого циклу проєкту. Букліб : вебсайт. URL: <https://buklib.net/books/34070/> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Управління проєктами. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Управління_проєктами (дата звернення: 10.05.2024).
4. Никифоренко В. Г. Управління персоналом : навчальний посібник. Одеса : Атлант, 2013. 172 с.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Каліш І. Ю.¹, Гербич Л. А.²

¹ Державний торговельно-економічний університет, здобувач освіти

² Державний торговельно-економічний університет, науковий керівник, канд. екон. наук, доцент

Фінансовий облік є необхідним видом обліку для будь-якої фінансової установи. Це система правил і процедур, яка забезпечує збір, обробку і представлення інформації про фінансовий стан, фінансові результати та грошові потоки банку відповідно до вимог законодавства з метою задоволення потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів для прийняття ними економічних рішень [1, с. 13]. Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Національному банку України та інших банках встановлюється Національним банком України відповідно до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та міжнародних стандартів фінансової звітності [2 р. 2, ст. 6].

Роль бухгалтерського контролю в банку полягає в забезпеченні мінімізації операційного ризику. Це система процедур, спрямованих на попередження, виявлення і виправлення помилок, що дозволяє захистити та зберегти активи банку, забезпечити точність облікової інформації та достовірність звітності. Нині для забезпечення точності ведення обліку існують автоматизовані банківські системи. Хоча ризик збою чи неправильно введеної інформації все одно залишається. Також в Україні законодавчо визначено принципи бухгалтерського обліку, що обов'язково мають дотримуватися для якісної звітності: повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування, превалювання сутності над формою, єдиний грошовий вимірник та інші, визначені міжнародними чи національними стандартами [2 р. 1, ст. 4].

Крім забезпечення себе від ризику, банк може використовувати моніторинг фінансових операцій та аналіз результатів фінансового обліку на виявлення тенденцій розвитку сильних сторін і вдосконалення сфер, які є проблемними. Тобто фінансовий облік для банку є чудовим інструментом регуляції поточного стану. Сюди можна віднести підвищення конкурентоспроможності банку на ринку послуг та залучення нових клієнтів, зменшення рівня збитковості.

Тож для мінімізації ризиків у сфері фінансового обліку банків варто обирати висококваліфікований персонал, забезпечувати надійність та чіткість автоматизованих облікових систем банку. Також варто звернути увагу на стрімкий розвиток фінансових технологій. У майбутньому цифрова трансформація бухгалтерського обліку лише зростатиме, оскільки використання ІТ-інновацій розв'язує нові проблеми, модернізує концепції обробки й передачі інформації та сприяє ефективності бухгалтерських процесів. Розвиток якісних цифрових послуг у бухгалтерському обліку дозволить зменшити людське втручання в процес обліку, цим самим зробить процес обліку швидшим і якіснішим та зменшить наявність похибок або розбіжностей.

Отже, розуміємо, що фінансовий облік є одним із найважливіших процесів у банківській сфері, який потребує пильної уваги та перевірки. Головною тенденцією стабільного та ефективного процесу обліку в банках є дотримання всіх законодавчих норм та постійний процес розвитку FinTech, оскільки нині це є головним способом забезпечення безпомилкового обліку після якісного виконання своїх обов'язків бухгалтерами.

Список використаних джерел

1. Васюренко О. В., Сердюк Л. В., Сидоренко О. М. та ін. Облік і аудит у банках : навчальний посібник. К. : Знання, 2006. 595 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 1 січ. 2024 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 07.05.2024).

КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Сидоренко К. В.¹, Єзерська Н. С.², Весперіс С. З.³

^{1,2} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
канд. екон. наук, доцент

Сучасне підприємство взагалі, й торговельне зокрема, все більше набуває клієнтоорієнтованого характеру діяльності. Це підвищує значущість маркетингової складової в забезпеченні ефективного функціонування й розвитку підприємства.

Для забезпечення ефективної торговельної діяльності підприємству необхідно визначити модель комплексу маркетингу та оптимізувати його складові. Комплекс маркетингу – це набір контрольованих змінних трейд-маркетингу, які ритейлер використовує, намагаючись викликати бажану реакцію з боку цільового ринку.

Як традиційну розглянемо модель 4Р.

Термін *Marketing-Mix* вперше використав Ніл Борден у президентському зверненні до Американської асоціації маркетингу. Борден використовував роботу Джеймса Каллітона, в якій фахівця з маркетингу описано як людину, що поєднує у своїй роботі різні елементи. Пізніше Ніл Борден представив його у своїй статті 1964 р. «Концепція

комплексу маркетингу», а Джером Маккарті запропонував концепцію 4P у 1960-х рр. [1]. Комплекс базової моделі 4P показано на рисунку 1. Концепція комплексу маркетингу Маккарті 4P складається з набору маркетингових інструментів, що входять до комплексу маркетингу: товарна політика (*product*), політика збуту (*place*), цінова політика (*price*), комунікаційна політика або політика просування (*promotion*). Модель показана на рисунку 1.

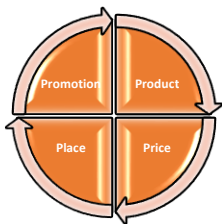

Рисунок 1 – Елементи базового комплексу маркетингу 4P.

У межах класичної моделі 4P визначено набір маркетингових змінних: «Товар», «Ціна», «Місце», «Просування», що враховує ці фактори, впливає на них, маніпулює ними та в кінцевому підсумку дозволяє торговому підприємству викликати бажану реакцію ринку.

Ціна як елемент комплексу маркетингу торгового підприємства – це сума, яку клієнти платять за товар. Формування ціноутворення, ціноутворення, знижки і цінові стратегії – це те, що формує маркетингові варіанти взаємодії з клієнтами.

Місце як елемент комплексу маркетингу торгового підприємства – це не зона збуту, а діяльність з розміщення, у результаті якої товари стають доступними споживачам. Це канали збуту, логістика, дистрибуція, мерчендайзинг.

Просування як елемент маркетингового комплексу торгового підприємства – це всі види діяльності торгового підприємства, спрямовані на комунікацію впливу на цільовий сегмент споживачів про переваги товарів або послуг, на схиляння їх до придбання саме цього товару. Для цього використовуються різні канали маркетингового просування: реклама, особисті продажі, виставки, презентації, акції, прямий маркетинг, інтернет-маркетинг.

У 1981 р. Б. Буме і Дж. Бітнер, розвиваючи концепцію маркетингу у сфері послуг, доповнили традиційний комплекс маркетингу трьома додатковими «Р» і створили модель 7P (рис. 2).

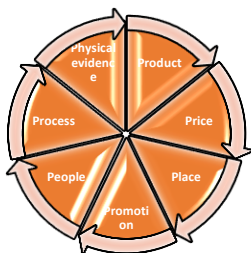

Рис. 2. Розробка комплексу до 7P.

Таким чином, класична модель була розширена такими елементами:

- люди (*People*) як елемент комплексу маркетингу торговельного підприємства, які прямо або опосередковано беруть участь у процесі надання послуги, наприклад, співробітники або інші клієнти;

- процес (*Process*) як елемент комплексу маркетингу торгового підприємства – це послідовність дій, що забезпечує надання послуги;
- фізичне середовище (*Physical Evidence*) як елемент комплексу маркетингу торговельного підприємства – це середовище, в якому надається послуга, а також матеріальні елементи, які допомагають просувати й надавати послугу.

Можна відзначити, що всі три додаткові компоненти комплексу маркетингу відносяться до внутрішніх факторів маркетингового середовища торгового підприємства, а не до його зовнішніх характеристик, як перші чотири частини класичної моделі [2].

Таким чином, модель 4P більше орієнтована на закони торгівлі, у той час, як модель 7P – на споживача та його потреби.

Список використаних джерел

1. Нікульча В. А., Чаплінський Ю. Б. Клієнтоорієнтований комплекс маркетингу підприємства роздрібної торгівлі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2017. Вип. 1–2. С. 443–452.
2. Проскурніна Н. В. Еволюція концепцій маркетингу роздрібної торгівлі. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. 2018. Т. 23. Вип. 4 (69). С. 69–75.

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ КОРПОРАЦІЇ

Тараба В. С.¹, Любкіна О. В.²

¹Київський національний університет імені Тараса Шевченка, здобувач освіти

²Київський національний університет імені Тараса Шевченка, науковий керівник, д-р. екон. наук, доцент

Постановка проблеми. Післявоєнне відновлення України найімовірніше буде супроводжуватися відродженням фондового ринку, а тому у вітчизняних реаліях зростатиме важливість питання дивідендної політики корпорації й чинників, що на неї впливають.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до [1, 2, 3] основні чинники, які впливають на дивідендну політику, можна згрупувати як зовнішні та внутрішні. До зовнішніх чинників належать:

- законодавчі обмеження та особливості; важливу роль має регулювання процесу нарахування та виплати дивідендів (наприклад, можуть бути законодавчі обмеження на використання певних форм виплат дивідендів; нещодавнім прикладом тимчасових обмежень є обмеження відповідно до постанови НБУ № 39 від 6 березня 2022 р. щодо виплати дивідендів страховиками [4], а також наявні раніше обмеження на репатріацію дивідендів відповідно до постанови НБУ № 140 від 3 березня 2016 р. [5]);

- система оподаткування: ставки податку на прибуток та податок на отримані дивідендні доходи акціонерами компанії, а також наявність чи відсутність відповідних податкових пільг;

- макроекономічні чинники: темпи інфляції, загальна економічна ситуація в країні чи країнах, у яких здійснює свою діяльність компанія (наприклад, логічно очікувати, що в кризові роки для компаній, які до цього здійснювали виплату дивідендів, такі виплати можуть бути тимчасово зменшені або припинені);

- конкурентне середовище, в якому працює компанія, та галузеві особливості.

До внутрішніх чинників на основі [1, 2, 3] можемо віднести:

- зобов'язання компанії стосовно виплат дивідендів (наприклад, задекларована менеджментом компанії дивідендна політика. Її різка зміна без відповідної комунікації може призвести до втрати довіри до менеджменту компанії та розпродажу акцій);

- стадія життєвого циклу компанії зумовлює різні потреби в залученні коштів та різні фінансові можливості. Так, на перших етапах життєвого циклу компанії зазвичай мають більшу потребу в ресурсах і більше інвестують, зокрема коштом нерозподіленого прибутку, що не сприяє збільшенню дивідендних виплат;

- фінансові результати (йдеться як про результати поточного року, так і про нещодавню динаміку прибутків компанії) безпосередньо визначають можливості компанії стосовно виплати дивідендів;

- фінансова гнучкість компанії (здатність компанії за потреби швидко і за прийнятну вартість нарощувати ліквідність): залежно від того, якими є вподобання компанії стосовно фінансової гнучкості, слід очікувати різний рівень дивідендних виплат;

- інтереси акціонерів компанії (наприклад, якщо більшість інвесторів компанії тримають її акції як частину пенсійного портфеля, то регулярність виплат дивідендів і їх розмір можуть бути для них вагомим чинником – різні групи інвесторів можуть мати різні очікування та потреби) та менеджменту компанії;

- структура капіталу та вартість залучення ресурсів з альтернативних джерел. Зокрема важливим чинником є витрати на емісію, адже чим вищими для компанії є витрати на залучення нового акціонерного капіталу шляхом емісії, тим більше в неї буде підстав не виплачувати високі дивіденди;

- договірні та правові обмеження, які пов'язані з виплатами дивідендів (наприклад, вимога привілейованих акцій);

- інвестиційні можливості: компанії з більшими інвестиційними можливостями за інших рівних будуть виплачувати менше дивідендів;

- очікування стосовно майбутнього (наприклад, очікуване зменшення чи збільшення прибутковості, чи необхідність фінансування нових проєктів на значні суми), зокрема важливу роль відіграють очікування стосовно волатильності майбутніх доходів (для компаній з волатильних галузей логічно очікувати, що вони навряд чи братимуть на себе стабільні зобов'язання з виплат дивідендів).

Висновки. Отже, основними чинниками, що впливають на дивідендну політику компанії, є законодавчі обмеження, система оподаткування, макроекономічні чинники, конкурентне середовище (зовнішні чинники), зобов'язання компанії стосовно виплат дивідендів, стадія життєвого циклу, фінансові результати та очікування стосовно майбутніх результатів, інвестиційні можливості, структура капіталу та вартість залучення ресурсів, договірні та правові обмеження, фінансова гнучкість компанії та інтереси акціонерів компанії.

Список використаних джерел

1. Thompson Rivers University. Financial management. Module 1: Dividends and Dividend Policy, Dividend Policy over the Business Life Cycle. URL: <https://financialmanagement.pressbooks.tru.ca/chapter/chapter-1/> (Last accessed: 10.05.2024).

2. NYU (New York University) Stern. Chapter 10. Dividend policy. URL: <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/pdfiles/acf3E/book/ch10.pdf> (Last accessed: 10.05.2024).

3. Туманська М. А., Грицино О. М. Особливості формування дивідендної політики підприємства. *Наука онлайн : Міжнародний електронний науковий журнал*. 2018. № 5. URL: <https://nauka->

online.com/wp-content/uploads/2018/05/Tumanska-Gritsino.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

4. Правління Національного банку України. Постанова № 39 «Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації». 06 березня 2022 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/06032022_39.docx (дата звернення: 12.05.2024).

5. Національний банк України. Оголошено збір інформації про наміри бізнесу щодо репатріації дивідендів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/30478343-ogolosheno-zbir-informatsiyi-pro-namiri-biznesu-schodo-repatriatsiyi-dividendiv> (дата звернення: 12.05.2024).

БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Тітаренко А.М.¹, Хижняк І.М.²

¹ ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ», здобувач освіти

² ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Бізнес-аналізу на різних етапах розвитку економіки завжди приділялася значна увага. Пов'язано це з тим, що бізнес-аналіз потрібен власникам та топменеджменту. Він допомагає зрозуміти, як працює підприємство, який поточний стан справ у досягненні бізнес-цілей, щоб оцінити можливості підприємства перед реалізацією стратегічних цілей.

Виклад основного матеріалу. Теоретична сутність бізнес-аналізу є доволі складною та потребує глибокого аналізу та дослідження. Про його значну роль в управлінні підприємствами йдеться в дослідженні Пономаренка І. та Телеус А. [1]. Науковці зазначають, що бізнес-аналіз дозволяє отримати перевагу над конкурентами, використовуючи комплексний аналіз наявної інформації та розробку стратегій на основі отриманих даних.

Розуміючи роль бізнес-аналізу в управлінні підприємствами, Шалахін О. [2] ставить за мету розглянути значення та проблеми бізнес-аналізу в контексті України. Він підкреслив відсутність виокремленої спеціальності «бізнес-аналітик» у закладах вищої освіти та класифікаторі професій, а також недостатній рівень вивчення методів бізнес-аналізу в університетах.

Бруханський Р. та Спільник І. [3] наголошують на необхідності використання бізнес-аналізу для адаптації підприємств до складних зовнішніх та внутрішніх умов. Цей процес передбачає системний моніторинг, оцінку та діагностування підприємства.

На думку Остервальдера О. [4], в основі бізнес-аналізу лежить ряд принципів. Наприклад, це систематичність, складність, науковість, регулярність, специфічність, об'єктивність, результативність, спадковість та ін.

Луцяк В. [5] вважає, що предметом бізнес-аналізу є економічні явища, що відбуваються в результаті здійснення як окремих бізнес-процесів, так і всієї діяльності бізнес-одиниць і комерційних компаній в цілому. Об'єктами бізнес-аналізу є бізнес-процеси, бізнес-одиниці, бізнес-моделі комерційних компаній, показники їх діяльності та зовнішнє середовище.

Висновки. Отже, поняття бізнес-аналізу в управлінні підприємствами сьогодні є доволі комплексним. Попри численні дослідження науковців питання сутності бізнес-аналізу, відсутній єдиний теоретичний підхід до цього поняття. Тому важливо цілісно підходити до проведення бізнес-аналізу на підприємствах та правильно інтерпретувати отримані результати.

Список використаних джерел

1. Пономаренко І. В., Телеус А. В. Бізнес-аналітика як ефективний інструмент обробки даних. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2020. № 23. С. 64–70.
2. Трансформація менеджменту в умовах глобальної макроекономічної нестабільності : матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (м. Миколаїв, 15–17 березня 2023 р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. 145 с.
3. Бруханський Р., Спільник І. Бізнес-аналітика vs. бізнес-аналіз: сучасний дискурс, модель професійної компетенції ініціатора позитивних змін. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1–2. С. 7–21.
4. Остервальдер О., Пінье Ів. Побудова бізнес-моделей. Настільна книга стратега і новатора : підручник. Київ : Альпіна Паблішер, 2020. 288 с.
5. Луцяк В. В., Польова О. Л., Ставська Ю. В., Мостенська Т. Г. Управління бізнес-процесами в ГРС : навчальний посібник. Вінниця : ВНА, 2020. 331 с.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ

Філюрський Д. Ю.¹, Баргельова А. А.²

¹ ВСП «Вінницький фаховий коледж НУХТ», здобувач освіти

² ВСП «Вінницький фаховий коледж НУХТ», науковий керівник,
викладач

Створення бізнесу в умовах воєнного стану неможливе без впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних рішень у всіх сферах діяльності виробничо-господарських об'єктів. Найважливішою умовою ефективного виробничого циклу є створення системи енергетичного менеджменту.

Енергетика сьогодні перестала бути просто технічною проблемою та стала важливим аспектом управління, який має значний вплив на ефективність економічних показників підприємства. Впровадження енергетичного менеджменту є інноваційним рішенням, що потребує модернізації виробництва з урахуванням особливостей управління енергоспоживанням та енерговитратами. Значний досвід у створенні ефективних систем енергетичного менеджменту у світовій практиці демонструє їх здатність успішно реагувати на структурні та виробничі зміни в ринковій економіці.

Для підвищення енергоефективності підприємств в Україні регулярно проводяться енергетичні аудити та обстеження. Енергетичний аудит дозволяє енергетичному менеджеру сформувати енергетичну політику підприємства, визначити цілі та розробити заходи щодо енергоощадження.

Для досягнення бажаних результатів у сфері енергоощадження потрібно не лише впроваджувати відповідні заходи, а й систематично здійснювати управління енергоспоживанням. Основна мета цього управління – зниження витрат на енергоресурси.

На будь-якому виробничому чи комерційному об'єкті встановлюється система енергетичного менеджменту з метою систематичного та цілеспрямованого підвищення енергоефективності господарювання, при цьому раціонально використовуються всі доступні та наявні на підприємстві ресурси.

Останні наукові дослідження та публікації, які розв'язують цю проблему, пропонують різноманітні тлумачення термінів «енергетичний менеджмент», «система енергетичного менеджменту», «енергетичний менеджер» та інших подібних понять.

Енергетичний менеджмент – це діяльність, спрямована на забезпечення ефективного використання енергоресурсів, що

ґрунтується на обробці інформації через облік та проведення енергетичного аудиту. У результаті здійснюється контроль та аналіз ефективності використання енергії та впровадження заходів з енергоощадження.

Важливо відзначити, що наведені визначення не враховують економічний аспект енергетичного менеджменту. У контексті ринкової економіки основною метою енергетичного менеджменту є отримання прибутку за рахунок раціонального та ефективного використання енергоресурсів на виробництво продукції, надання послуг або виконання робіт.

Сутність концепції енергетичного менеджменту містить: системний підхід до досягнення поставлених цілей для покращення енергетичної діяльності, базуючись на енергетичній політиці, процесах та процедурах; наявність постійно діючої системи організації, управління та контролю енергоспоживання підприємства.

Система енергетичного менеджменту – це комплексна система управління енергією підприємства, яка має такі основні функції: розробка та впровадження політики підприємства у сфері енергетичного управління; навчання персоналу з питань постійного зниження споживання енергії та стимулювання цього процесу; деталізований облік усіх видів енергії; нормування та планування споживання енергії; управління енергоспоживанням; аналіз використання енергії та розробка пропозицій щодо її ефективного використання; інвестування в заходи з енергоощадження; регулярне коригування енергетичної політики.

Стандарт ISO 50001 як інструмент управління енергетичними ресурсами сприяє інтеграції енергоефективності в управлінську практику підприємства і покращує використання наявних енергетичних ресурсів.

Отже, підвищення енергоефективності є ключовим завданням для модернізації та інноваційного розвитку національної економіки України. Впровадження системи енергетичного менеджменту потребує системного підходу до підвищення енергоефективності, що в довгостроковій перспективі призводить до значної економії енергоресурсів, скорочення витрат та підвищення ефективності процесів. Фахівець з енергетичного менеджменту – це висококваліфікований спеціаліст, який розуміє інженерні принципи, має навички аналізу та ефективного управління виробничими процесами, а також уміння проводити енергетичний аудит, виявляти й усувати причини енергетичних втрат, забезпечувати підвищення енергоефективності у виробництві та управляти проєктами щодо енерговикористання.

Ефективне використання енергії – важливий аспект сталого розвитку підприємств. Для досягнення цієї мети потрібно провести аудит, модернізувати обладнання, оптимізувати процеси та підвищувати кваліфікаційний рівень персоналу. Це допоможе знизити витрати на енергію та покращити екологічну стійкість.

Список використаних джерел

1. Енергетичний менеджмент / Ю. В. Дзядикевич, М. В. Буряк, Р. І. Розум. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 295 с.
2. Данілкова А. Ю. Ключові аспекти організації системи енергетичного менеджменту промислових підприємств України. *Економіка та держава*. 2016. № 2. С. 96–100.
3. Тюріна Н. М., Шелест С. О. Енергетичний менеджмент: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. № 2, т. 2. С. 32–37.
4. REMAP – 2030_Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року. URL: http://uwea.com.ua/uploads/docs/IRENA_REmap_2015_ukr.pdf (дата звернення: 15.05.2024).

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

Щербак Д. А.¹

¹ Державний торговельно-економічний університет, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Інституційними передумовами формування конкуренції та конкурентоспроможності підприємств стала еволюція і розвиток натурального господарства до рівня простого, а згодом і розвиненого товарного виробництва та саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання закономірностями ринкового механізму. Цьому сприяли фундаментальні зміни в економічній системі, пов'язані з такими трансформаціями: а) суспільним поділом праці та обміном товарами; б) соціально-економічною та юридичною відокремленістю товаровиробників; в) приватною власністю на засоби виробництва та результати діяльності.

Ринок як суспільне явище став проривним цивілізаційним надбанням у розвитку економік різного рівня – від мікро- до макро- і

мегасистем загалом. Йому притаманні певні закономірності та принципи, серед яких базовою складовою є економічна конкуренція (від лат. *concurrencia* – змагання, суперництво).

Економічна теорія виділяє такі передумови для вияву закономірності, пов'язаної з конкуренцією [1, с. 234–235]: наявність на ринку незалежних виробників і покупців товарів або ресурсів; свобода виробників щодо вибору видів господарської діяльності; вільний доступ суб'єктів господарювання до ринку товарів (послуг) і такий самий вільний вихід із нього; ціноутворення через механізм рівноваги між попитом і пропозицією; відсутність перевиробництва і дефіциту товарів (послуг); мобільність матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів; відсутність угод між постачальниками та споживачами ресурсів, які можуть обмежити конкуренцію; наявність у кожного учасника конкуренції інформації про попит, пропозицію, ціни, норму прибутку тощо.

Основними функціями досконалої конкуренції є: а) регулювання структурних пропорцій суспільного виробництва; б) стимулювання ефективності використання людських, природних і економічних ресурсів; в) формування ринкової (суспільно визнаної) вартості товару; г) визначення середньої норми прибутку серед однорідних підприємств певної галузі; д) диференціації товаровиробників за доходами та конкурентоспроможністю; е) реалізація мети підприємств і відповідність її суспільним потребам та інтересам.

У широкому розумінні конкуренція – це «внутрішньо необхідні, сталі, суттєві причинно-наслідкові взаємозв'язки між економічними суб'єктами у боротьбі за найвигідніші умови виробництва і реалізації товарів з метою одержання найбільшого прибутку» [1, с. 236].

Конкуренція і підприємництво – це невід'ємні атрибути товарного виробництва та ринку в широкому сенсі. Вони взаємозалежні, оскільки інституційні «провали» конкуренції чи механізму ринкових відносин неодмінно призводять до викривлення економічної ситуації, неефективного використання потенціалу суспільства для розвитку підприємництва і підвищення добробуту. Важливо наголосити, що державі в ринкових відносинах відведена контролююча роль щодо гармонізації інтересів підприємств, споживачів і суспільства нормативно-правовими (адміністративними), фінансово-економічними, соціально-екологічними методами й «м'яким впливом» (*soft power*) через спеціально уповноважені органи [2, с. 19–27]. Своїм регуляторним втручанням держава має всебічно сприяти розвитку конкурентного середовища на внутрішньому та зовнішньому ринках товарів (послуг), критерієм якого має бути постійне зростання рівня та якості життя домогосподарств.

Для подальшого прикладного дослідження рівня «конкурентоспроможності» підприємства на міжнародному ринку зерна потрібно з'ясувати методологічний аспект її співвідношення з економічною категорією «конкуренція». На нашу думку, остання є необхідною й об'єктивною передумовою ринкових відносин для виявлення конкурентоспроможності певного товару або підприємства. У цьому полягає діалектичний зв'язок між цілим (загальним) та частковим (індивідуальним). Так само між конкурентоспроможністю товару і конкурентоспроможністю підприємства існує взаємозв'язок і єдність, адже високі конкурентні позиції товару сприяють конкурентоспроможності підприємства і навпаки. Про нерозривний діалектичний зв'язок ринку і конкуренції свідчать майже однакові функції для регулювання економічних систем.

Завдяки регулятивній, розподільчій, стимулювальній, інтегрувальній і контролювальній функціям економічна конкуренція створює передумови для виявлення економічної свободи вибору підприємствами в межах своєї тріади: «Що виробляти?» (товар/послуга), «Як виробляти?» (технології) і «Для кого виробляти?» (сегмент ринку). У цьому суть ринкової економіки та соціально відповідальної поведінки товаровиробників в координатах конкурентного середовища. Саме завдяки цьому критерію національні економіки в глобальному контексті поділяються на системи: а) з розвиненими ринками; б) з ринками, що формуються (до них належить і Україна); в) перехідні (транзитивні) економіки від адміністративно-командного (тоталітарного) регулювання ринку до функціонування на ліберально-демократичних засадах. Проте запровадження ліберальних вільноринкових відносин ще не гарантує автоматично належного конкурентного середовища в економіці, відповідних умов для вияву конкурентоспроможності підприємств і їхніх товарів. У світі майже 100 країн з ринковою економікою, а досягнуто високих стандартів людського добробуту лише в половині з них. Тобто ринково-конкурентна економіка є необхідною, але недостатньою умовою для досягнення успішного сталого розвитку, оскільки існує багатofакторна причинно-наслідкова залежність – від інституційної спроможності урядів проводити непопулярні реформи серед бізнесу і населення, ролі олігархічного капіталу в базових галузях економіки, масштабів тіньової економіки та корупції до національних традицій ведення господарства, дієвості державних силових структур і антимонопольних органів та ментальних рис титульної нації. Зокрема рівень толерантності до несправедливого поділу суспільства за майном і доходами.

Визначення економічного змісту конкурентоспроможності товару і підприємства на міжнародних ринках, яке його виробляє, має

показати в загальних рисах економічну сутність, найбільш суттєві відмінності та притаманні йому ознаки. Нами виокремлено найбільш вживані в наукових публікаціях дефініції щодо будь-якого товару, у тому числі й зернових культур, незалежно від ринків збуту. Адже через глобалізацію агропродовольчих ринків волатильність цінової кон'юнктури на світових торговельних майданчиках у бік підвищення позначається на зростанні споживчих цін внутрішнього ринку. Вимоги до якості і безпечності продукції також мають бути уніфіковані відповідно до європейських і світових стандартів. Держава має відповідні повноваження і зобов'язана гарантувати продовольчу безпеку населення, збалансувавши фундаментальні чинники ціноутворення, а саме – співвідношення попиту та пропозиції шляхом фінансових або товарних інтервенцій, підписання відповідних меморандумів між зацікавленими сторонами чи квотування експорту соціально значущої аграрної сировини.

Узагальнюючи наведені визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства на міжнародному ринку товарів», можна зробити висновок, що воно має три базові формувальні чинники та невід'ємні складові: а) висока ефективність виробничої та маркетингової діяльності підприємства; б) здатність його продукції задовольняти зростання потреб споживачів щодо якості, безпечності та вимог до застосування екологічно ощадних технологій виробництва; в) стійкий імідж надійного партнера на ринку (з урахуванням унікальних, порівняльних, конкурентних та абсолютних переваг конкретного виду зерна).

Список використаних джерел

1. Економічна теорія: Політекономія : Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес, 2007. 719 с.
2. Могильний О. М. Удосконалення організаційно-економічного механізму стійкого розвитку аграрної сфери: теоретико-методологічні засади. *Економіка і держава*. 2022. № 5. С. 19–27.

НАПРЯМ «ПЕДАГОГІКА»

ЮНАЦЬКО-МОЛОДІЖНИЙ КЛУБ ЯК СПОСІБ ВЗАЄМОДІЇ З МОЛОДЦЮ

Шуляк А. Х.¹, Шуляк П. С.², Шуляк М. С.³

^{1,2} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Молодь – це майбутнє нації. Тому одним із пріоритетів молодіжної політики держави є формування в юному віці навичок здорового способу життя, виховання цілеспрямованої, самодостатньої особистості, підняття національно-патріотичного духу молодих українців. Такій меті сприяє організація масових юнацько-молодіжних клубів, що складається з трьох блоків:

– знайомство, обговорення мети, спілкування з однолітками, виготовлення саморобок для Збройних сил України (35–40 хв), мотивація співчувати та долучатися до волонтерства;

– тематичне обговорення під керівництвом спікера національно-патріотичного, духовного, морально-етичного напрямку у вигляді гри-бесіди / інтерактивного заняття (35–40 хв);

– проведення блоку ігор, рухливих або настільних (до 30–40 хв);

– підбиття підсумків.

Тематика заходів розрахована на підлітків 12–16 та 17–18 років.

Очікувані результати діяльності таких клубів:

- формування дружніх стосунків та творчих навичок молоді;

- зняття психологічної напруги, зумовленої агресією РФ;

- соціалізація, об'єднання підлітків;

- сприяння розвитку волонтерства;

- формування здорового духовного світогляду особистості на основі християнської моралі та української ідентичності, виховання почуття побратимства.

РОЛЬ НЕЙРОВПРАВ У ПОКРАЩЕННІ УВАГИ ТА КОНЦЕНТРАЦІЇ УЧНІВ

Куліш М. О.¹

¹Коростишівський педагогічний коледж імені І. Я. Франка, здобувач освіти

Головне завдання шкільної освіти – виховати особистість зі сформованим світоглядом, упевненістю в собі, з почуттям власної гідності, з емоційною сприйнятливістю вольовими рисами характеру. Останнім часом у закладах освіти спостерігається збільшення кількості дітей з різними порушеннями розвитку, труднощами в навчанні та адаптації. У цьому випадку важливо знайти шляхи, що допоможуть вдосконалити ці навички.

Однією зі сфер, що набуває популярності, є використання методів нейроменеджменту для покращення в учнів уваги та концентрації. Нейроменеджмент – це підхід, який використовує знання про розвиток мозку для покращення таких когнітивних функцій, як увага, пам'ять і фокус.

Нейровправи базуються на принципі пластичності мозку, тобто його здатності змінюватися та адаптуватися залежно від досвіду. Застосування таких методів передбачає регулярне тренування різних частин мозку, пов'язаних з увагою та концентрацією, що сприяє їх поліпшенню.

Варто використовувати нейровправи як абілітаційні, тобто направлені на виявлення і розвиток різнобічних здібностей дитини. Мозок завжди, та з великою вдячністю, відгукується на будь-яку увагу до себе, а нейропсихологічні психотехніки – кращий для нього «вітамін», який не пізно починати «приймати» в будь-якому віці. Адже і дорослі, які займаються разом з дитиною нейроіграми, завжди відзначають приплив сил, покращення настрою і навіть омолодження думок, душі й тіла.

Нейровправи – це комплекс багатофункціональних вправ, спрямованих на різностороннє тренування та розвиток мозку; інноваційний підхід до розвитку дітей, який базується на мозковій активності. Ці методи використовуються з метою покращення когнітивних, емоційних та соціальних навичок у дітей. Комплекс простих вправ, який сприяє поліпшенню пам'яті, дає додаткову енергію та допомагає концентрувати увагу.

Основною метою виконання нейровправ для дітей шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення є розвиток міжпівкульних зв'язків; синхронізація роботи обох півкуль головного мозку; координація рухів; моторне планування; покращення розумової діяльності; розвиток дрібної та загальної моторики; зниження втомлюваності та поліпшення працездатності; покращення уваги, пам'яті, швидке відтворення інформації; зняття стресу, напруження; запобігання порушенням, пов'язаних із сприйняттям простору та часу.

Одним із найпоширеніших методів нейровправління є використання вправ та ігор, спрямованих на розвиток уваги та концентрації. Вони можуть включати різні завдання: пошук різниці в зображеннях, вирішення логічних головоломок, виконання вправ на поліпшення пам'яті. Ось деякі приклади нейровправ:

«Дзеркальне малювання». На аркуші чистого паперу або на екрані, взявши в обидві руки олівці чи фломастери, пропонуємо дитині малювати одночасно обома руками дзеркально симетричні малюнки, літери, цифри. При виконанні цього завдання рекомендовано

використовувати музику. Мережа «Інтернет» пропонує безліч малюнків для дзеркального малювання двома руками.

«Кільце». Підіймаємо вгору обидві долоні та починаємо перебирати пальці на обох руках, поєднуючи в кільце з великим пальцем по черзі вказівний, середній, безіменний та ін. Виконується спочатку правою рукою, потім лівою, потім обома. Ведучий змінює темп виконання – то прискорюючи, то сповільнюючи його.

«Кулак–ребро–долоня». Ведучий показує дитині три положення долоні на столі, які послідовно змінюють один одного: розкрита долоня на столі, долоня, стиснута в кулак, долоня ребром на столі. Спочатку вправа виконується разом з ведучим: долонею правої руки; долонею лівої руки; обома долонями одночасно. При цьому змінюємо темп виконання – то прискорюючи, то сповільнюючи його. Потім дитина виконує вправу самостійно.

«Вухо–ніс». Лівою рукою візьміться за кінчик носа, а правою рукою – за протилежне вухо. Одночасно відпустіть вухо і ніс, плескайте в долоні, змініть положення рук «з точністю до навпаки».

Нейровправи відкривають нові можливості для вдосконалення методів навчання та розвитку учнів. Враховуючи індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, можна створити персоналізовані програми, спрямовані на покращення уваги та концентрації. Зростання інтересу до цього підходу свідчить про його потенційну ефективність у сучасній освіті. Нейровправи – це нові перспективи в розвитку навичок уваги та концентрації учнів, що створюють більш сприятливі умови для їх успішного навчання та особистісного зростання.

Список використаних джерел

1. Кульбачна О. В. Використання нейровправ на уроках англійської мови. Освітній проєкт «На Урок» : вебсайт. URL: <http://surl.li/sxvut> (дата звернення: 13.05.2024).
2. Воронова О. О. Нейроігри та нейровправи в роботі з дошкільниками. Освітній проєкт «На Урок» : вебсайт. URL: <http://surl.li/sxvvn> (дата звернення: 13.05.2024).

ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Савченко Д. О.¹, Пугач О. М.²

¹ Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Реалії сьогодення вимагають оновлення освіти в Україні: створення умов для підготовки випускника, свідомого громадянина, патріота, який уміє критично мислити, самостійно знаходить інформацію в різних джерелах і приймає виважені рішення. Тому актуальною є проблема пошуку ефективних форм організації освітнього процесу та продуктивних методів і прийомів, які допомогли б розвитку предметних компетентностей учнів, забезпечували позитивну мотивацію здобуття знань. Найкраще цьому сприяє впровадження компетентнісного підходу, суть якого полягає в тому, що увага зосереджується на результаті освіти, до того ж не на певному обсязі отриманої навчальної інформації, а на формуванні здатності людини долати будь-які життєві перешкоди.

Найбільш продуктивним при вивченні української мови науковці визначають текстоцентричний підхід, що передбачає розгляд мовної одиниці не відокремлено, а в текстах різних стилів і типів, тобто у взаємозв'язку з іншими елементами мовної системи.

У своїх працях українські лінгвісти Л. Галаєвська, О. Горошкіна, Г. Лещенко визначають текстоцентричний підхід одним з головних у навчанні української мови, що реалізується в процесі засвоєння мовних одиниць на основі запропонованих текстів. Так учні, набуваючи практичних навичок аналізу тексту, не тільки вчать знаходити мовне явище, що вивчається, а й застосовують знання в різних комунікативних ситуаціях, шукають шляхи розв'язання проблеми, висвітленої в тексті, усвідомлюють значущість отриманих знань [1; 2; 3].

У Державному стандарті базової середньої освіти зазначається, що метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які знають українську мову, уміють працювати з науковими та художніми текстами, прагнуть самовираження, духовного, культурного та національного, для творчої реалізації особистості [4].

У ході дослідження проаналізовано 98 текстів, розміщених у підручнику «Українська мова» для 5 класу [5]. Здійснено спробу обґрунтувати ефективність їх використання на уроках української мови в 5-А класі Конотопського ліцею № 10.

Аналізуючи тексти-вправи, виділили такі види: тексти для закріплення вивченого програмового матеріалу; тексти для знаходження й аналізу мовних одиниць; тексти для засвоєння орфоепічних норм; тексти для вдосконалення мовленнєвих умінь; тексти для вдосконалення вмінь аналізувати прочитане й

обґрунтовувати свій вибір; тексти із творчим завданням, яке потрібно виконати за зразком; тексти із творчим завданням, яке потрібно виконати самостійно; тексти для розвитку творчих здібностей, тексти-рекомендації щодо самовдосконалення; тексти з елементами експерименту, тексти з елементами дослідження, тексти з елементами моделювання, тексти для формування емоційного інтелекту, тексти на екологічну тему.

Також визначили, що в підручнику «Українська мова» для 5 класу [5] подано тексти публіцистичного, художнього, наукового стилів. У кожному тексті наявна комунікативно-значуща лексика відповідної теми, що сприяє збагаченню словникового запасу учнів. Яскраво представлені мовні одиниці, явища, і діти, здійснюючи лінгвістичний аналіз, вивчають новий матеріал. При цьому в учнів розвиваються самостійність, ініціативність, уміння покроково йти до поставленої мети. Тексти багаті за змістом, мають високий виховний потенціал, бо порушуються актуальні проблеми: формування людських цінностей, підвищення самооцінки, шляхи до самовдосконалення, успішності. Також представлені тексти екологічного спрямування, що не просто подають певну інформацію, а спонукають до дії щодо подолання проблем. Так учень усвідомлює себе частиною природи, суспільства, розуміє свою значущість, адже від його поведінки теж залежить життя на Землі.

Наукові тексти пояснюють значення слів, фразеологізмів, вчать працювати зі словниками. Також є тексти, де подана інформація про розвиток робототехніки, сучасні досягнення в цій галузі. Тексти невеликі за обсягом, цікаві за змістом, їх легко переказувати. Більшість із них має проблемний характер, змушує замислитися над певною темою, спонукає висловлювати свою думку, наводити переконливі аргументи.

Для всіх текстів-вправ характерними є такі ознаки: проблемно-пошуковий характер; країнознавчий компонент; різноманітність тем і жанрів; пізнавальний характер; повчальний зміст; актуальність порушених тем; емоційний вплив; доступність (урахування вікових особливостей дітей).

Отже, представлені тексти виконують освітню, розвивальну й виховну функції.

У 2023–2024 навчальному році протягом I семестру на уроках української мови в 5-А класі учні систематично працювали з текстами. У жовтні проводилася перевірка рівня сприймання дітьми письмових текстів. Результати: середній бал – 6,0, що становить 50 %. У грудні здійснювалася повторна перевірка. Результати: середній бал – 7,1, що становить 59 %. Аналіз отриманих даних показує, що оцінки учнів 5-А

класу в грудні стали вищими за оцінки, отримані в жовтні за цей вид роботи, на 1,1 бала, тобто рівень знань покращився на 9 %.

Отже, результати дослідження дають можливість стверджувати, що систематична робота учнів з текстами сприяє розвитку предметних компетентностей:

9. мовної (учні усвідомлено засвоюють теоретичний матеріал, уміють знаходити мовні явища в тексті, розуміють їх значення та функції в цілісній системі знань);

10. мовленнєвої (діти вміють оперувати одиницями мови, доречно використовують їх в різних комунікативних ситуаціях, дотримуючись правил культури мовлення, вільно висловлюють свою думку);

11. соціокультурної (учні беруть активну участь в обговоренні актуальних питань, де проявляють себе й розширюють свій світогляд);

12. діяльнісної (діти набувають умінь критично сприймати будь-яку інформацію, вчать аналізувати, класифікувати, характеризувати мовні явища, визначати їхню роль на конкретних зразках тексту; також розвивають спостережливість, пам'ять, художню уяву, образне мислення).

Текстоцентричний підхід до вивчення української мови пробуджує в учнів бажання створювати власні висловлення, використовуючи відомі мовні засоби. Так формується україномовна особистість.

Список використаних джерел

1. Галаєвська Л. В. Текстоцентричний підхід до формування мовленнєвих умінь і навичок учнів та його реалізація в підручнику української мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. Вип. 19. С. 68–79.

2. Горошкіна О. М. Функції підручника української мови в компетентнісній парадигмі. *Studia Ukrainika Posnaniensia*. 2019. № 1. С. 93–102.

3. Лещенко Г. А. Особливості роботи з текстом на уроках української мови за компетентнісним підходом. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016. № 1 (1). С. 79–85.

4. Державний стандарт базової середньої освіти. Міністерство освіти і науки України : офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 17.07.2023).

5. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Українська мова : підруч. для 5 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Видавничий дім «Освіта», 2022. 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Зубко Д. Р.¹, Левченко О. Л.², Данилова А. А.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

У підлітковому віці ефективніше використовувати більш серйозні теми та підходи до вивчення англійської мови. У цей період вже сформовані навички розмови та письма рідною мовою, тому можна більш активно розвивати їх англійською.

Особливості вивчення іноземних мов підлітками:

– швидке запам'ятовування нових слів та фраз, але можуть виникати труднощі щодо правил граматики;

– інтерес до спілкування: підлітки прагнуть використовувати мову для спілкування з однолітками, тому важливо створювати на заняттях атмосферу, де вони зможуть говорити один з одним;

– вподобання інтерактивних методів навчання: підлітки люблять ігри та інші інтерактивні методи навчання;

– використання сучасних технологій: вивчення мови, наприклад, за допомогою онлайн-ресурсів та мобільних додатків.

За належної практики підлітки досить легко долають мовний бар'єр, але заняття мають бути інтерактивними й включати обговорення актуальних тем, читання та аналіз текстів, а також написання есе. Важливо також враховувати інтереси та потреби підлітків, щоб зробити процес вивчення іноземної мови більш привабливим [1, с. 15].

Спробуємо виокремити способи завоювати й, головне, утримати увагу підлітка, інакше кажучи, створити мотивацію на занятті:

– *Projects*. Проекти бувають такі: показ слайдів, постери, журнали, газети, книги, радіомовлення, телемовлення, фільми. Такий вид діяльності спонукає здобувачів освіти працювати спільно, ділитися ідеями, водночас розвиває індивідуальність, дає можливість самовираження;

– *Teen talk*. Більшість тинейджерів дуже любить дискусії на заняттях, особливо на близьку їм тему (наприклад, *Graffiti – street art or vandalism?*). Важливо, щоб викладач не забував про емпатію, тобто

приймав абсолютно всі висловлювання (зокрема й вельми ексцентричні) і не нав'язував свою думку.

Зі скутими та сором'язливими учнями педагоги практикують рольові ігри. На таких уроках протягом усього заняття підлітки говорять не від свого імені, а від імені якоїсь знаменитості. Ролі можна розподіляти відповідно до роздаткових карток з іменами чи світлинами, або здобувачі освіти можуть підготувати для себе на кожне заняття власноруч зроблені імпровізовані бейджики – усе залежить від фантазії. Таке «надівання масок» допомагає відчутти себе більш вільно та розкуто, адже для тинейджера просте питання *What kind of music do you like?* може викликати безліч страхів («А раптом таку музику слухати зараз не модно, не заведено в нашій групі?» тощо). А якщо ти відповідаєш від імені футболіста Роналдо, то можна говорити все, що хочеш, оскільки цього разу сміятимуться не над тобою, а над Роналдо.

Є така гра *A Guest Star*, у яку грають зі світлинами відомих людей. Один зі студентів (бажано сміливий) сідає перед іншими, тримаючи в руках фото знаменитості. Усім іншим оголошується, що зараз відбувається пресконференція, під час якої нашому гостеві можна ставити будь-яке запитання. Зазвичай ця гра проходить досить весело.

Ще один спосіб зацікавити підлітка матеріалом, що вивчається, – включити в урок пісню, яку можна підбирати відповідно до конкретної лексики чи граматики.

Поширення глобальної мережі та комп'ютерних технологій відкриває перед викладачем іноземної мови та студентами широку платформу для вдосконалення освітнього процесу. Для сучасного покоління інтернет, крім розваг, є одним зі способів доступу до інформації [2]. Цим можна користуватися для розширення сфери та спонукання пізнавальних інтересів. Отже, мотивація є важливим аспектом під час здійснення будь-якої пізнавальної діяльності. Важливо, що розвиток мотивації у підлітків може відбуватися шляхом створення ситуацій успіху для появи внутрішнього спонукання до вивчення, використання творчих елементів у пізнавальному процесі.

Список використаних джерел

1. Борецька Г. Е., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф. Сучасні технології формування англомовної компетенції говоріння в учнів основної і старшої школи: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів та ін. Київ, 2020. 234 с.

2. Impacts of Social and Emotional Learning Interventions for Teachers on Teachers' Outcomes: A Systematic Review With Meta-Analysis / Oliveira S. and others. *Front. Psychol. Sec. Educational*

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Любовий Б. О.¹, Гребеник Т. В.², Шульга Т. В.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
канд. пед. наук, доцент

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
канд. пед. наук, викладач

Виробнича система України сьогодні зазнає вагомих руйнувань і потребує відновлення. Відтак значною мірою актуалізується потреба в якісних виробничих кадрах, здатних до вирішення виробничих завдань на високому професійному рівні. Саме тому потребує модернізації система професійно-технічної освіти, особливо в контексті підвищення педагогічної кваліфікації майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти, які мають особистим прикладом, педагогічними здібностями та сумлінною працею підняти престиж трудових професій, виховати ціннісне ставлення учнів до кваліфікованої виробничої праці, сприяти їхньому особистісному розвитку. Від рівня компетентності майстра виробничого навчання, його здатності адаптивно реагувати на запити суспільства, уміння перетворювати та поглиблювати отримані знання у власну практичну діяльність залежить ефективність роботи закладів професійної освіти, зокрема професійно-технічних будівельного профілю. Адже зміни, які відбуваються в будівельному комплексі України, вимагають висококваліфікованих робітників, здатних працювати з новітніми будівельними матеріалами сучасним інструментом за інноваційними технологіями будівельного виробництва.

Як зазначено в стандарті вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого рівня вищої освіти (2019) [1], від бакалаврів з професійної освіти, що мають право на працевлаштування в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, очікується ефективність у здійсненні освітньої діяльності із професійної підготовки технічних фахівців, кваліфікованих робітників і працівників сфери торгівлі та послуг підприємств, установ та організацій галузі або сфери відповідно до спеціалізації. Успішність такої діяльності залежить від безперервного професійного розвитку

педагогічних працівників, зокрема майстрів виробничого навчання, забезпечуючи розширення професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності [2].

Майстер виробничого навчання на відміну від викладача створює умови для опановування учнями професійною діяльністю, отримання кваліфікації шляхом організації такого освітнього процесу, який за своєю природою є цілісним і складається з двох частин – виробничої та освітньої. Складність професійної діяльності майстра виробничого навчання пов'язана з тим, що він повинен ці дві частини так взаємно пристосувати, здійснити таку взаємодію і взаємодоповнення, щоб направити його на розвиток особистості майбутніх робітників, самореалізацію, самовираження, самоствердження, стійкість, соціальний самозахист, активність, творчість, опановування системою загальнолюдських цінностей та ідеалів.

Тісне переплетення і насичення кожної з основних форм професійної діяльності педагога – педагогічної та виробничо-технічної – реалізується завдяки наявності у майстра виробничого навчання сукупності найважливіших взаємопов'язаних особистісних якостей: розвиненої професійно-педагогічної самосвідомості, багатого досвіду особистості, як педагогічного, так і виробничого, технологічного, зокрема досвіду творчої діяльності; ґрунтовних психолого-педагогічних знань, які спільно з особистісними якостями майстра формують його внутрішню педагогічну позицію [3].

Для визначення поняття «педагогічна майстерність» ми послуговувалися двома науковими поглядами на зазначену дефініцію: високий рівень опановування педагогічною діяльністю та комплекс спеціальних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що дозволяють ефективно керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів та здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив і взаємодію. Отже, під педагогічною майстерністю майстра виробничого навчання будівельного профілю розуміємо професійну якість педагогічного фахівця, яка забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності й робить можливим із мінімальними зусиллями та в найкоротші терміни досягати запланованих результатів.

Щоб прагнути до підвищення рівня професійної майстерності, майстер виробничого навчання має передусім керуватися внутрішніми мотивами: позитивна мотивація на досягнення очікуваних результатів з високим рівнем домагань та самореалізації; спрямованість на висхідну траєкторію професійного шляху; продуктивна активність у виконанні професійних функцій; прагнення до збереження та примноження своїх досягнень; здатність мобілізувати потенційні можливості (мотиваційні,

інтелектуальні, операційно-діяльнісні, емоційно-вольові) та відновлюватися після фізичного та психологічного навантаження [3]. Це є внутрішніми умовами появи акме у професійному розвитку фахівця. Зовнішніми умовами є сприятливе професійне середовище, що спонукає майстрів виробничого навчання до розкриття потенційних можливостей: допомога в оволодінні засобами, необхідними для розвитку педагогічного мислення, творчості, індивідуальності особистості; забезпечення реалізації особистісно і соціально значущих перспектив у професійній діяльності; стимулювання процесу самовдосконалення; розробка й реалізація відповідного змісту, моделей, засобів методичного забезпечення, діагностики й оцінки динаміки професійного розвитку фахівців.

З огляду на зазначене констатуємо, що розвиток професійної майстерності майстра виробничого навчання сьогодні вагомою мірою актуалізується і залежить як від внутрішніх мотивів та прагнень фахівця до особистісного та професійного самовдосконалення, так і від зовнішніх умов, забезпечених закладом освіти для їх самореалізації.

Список використаних джерел

1. Про затвердження стандарту вищої освіти 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України від 21.11.2019 р № 1460. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Кривильова О. А. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів: теоретичний та методичний аспекти : монографія. Бердянськ: БДПУ, 2017. 305 с.
3. Черемісіна Т. Акмеологічний аспект професійної діяльності майстрів виробничого навчання. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип.3. С. 234–240.

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ГОЛОВНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Потієнко А. В.¹, Сальченков А. С.², Туманова Ю. В.³

^{1,2} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Інженерна діяльність – ключовий фактор суспільного розвитку, основне джерело технічного прогресу. Вона характеризується високим рівнем інтеграції наукових, технічних та виробничих знань, а також швидким оновленням інформації. Основною місією інженерів є якісна трансформація технологій і техніки, що впливає також на еволюцію виробничих процесів та управлінських рішень.

На думку О. Тітової, основна спрямованість інженерної діяльності полягає у розробці, створенні, оптимізації та управлінні технічними системами, технологіями, їх функціонуванні [6].

Водночас автори у низці публікацій [1; 4; 5] переконливо доводять, що інженерна діяльність поєднує елементи інновацій та творчості. Зазначається, що в розвиненому індустріальному та інформаційному суспільствах важливе значення має інженерна діяльність, яка нероздільно пов'язана з науковими дослідженнями. Інженер є суб'єктом науково-технічної творчості – діяльності, яка полягає в створенні та впровадженні новацій за допомогою глибоких теоретичних і практичних знань.

Йдеться про те, що високий рівень творчого потенціалу та інформаційної культури є необхідним для інженера третього тисячоліття. Зокрема, О. Кошук у своїх дослідженнях висуває такі вимоги до інженера:

- здатність та готовність до творчого розв'язання виробничо-професійних задач, включаючи ситуації нестандартного характеру;
 - здатність до нетрадиційного та творчого мислення;
 - ґрунтовна фахова підготовка та здатність застосовувати спеціальні інженерно-технічні знання для створення інноваційних технічних об'єктів, які будуть надалі конкурентоспроможними;
 - високий рівень особистої культури та загальної освіченості;
 - постійне прагнення до професійного самовдосконалення та розвитку;
 - ефективна комунікація та співпраця в команді, культурна толерантність та навички спілкування з людьми з різними акцентуаціями характеру;
 - здатність до інноваційної інженерно-технічної діяльності;
 - високий рівень моральності та критичного мислення під час аналізу результатів своєї професійної діяльності [3].
- Таким чином, в інноваційній інженерній діяльності третього тисячоліття важливу роль відіграє процес творчої самореалізації особистості. Сучасний інженер відповідає за всі етапи життєвого циклу виробу, починаючи з генерації ідеї та завершуючи утилізацією технічного об'єкта.

Для нашого дослідження важливими є думки Т. Петерса стосовно творчої діяльності видатних інженерів. Науковець

переконаний, що значна частина революційних конструкторських концепцій походить з простих, іноді амбіційних спроб переосмислити наявні підходи та практику. Це дає можливість вченим-інженерам вийти за межі звичайних технічних рішень [2].

Варто зауважити, що творчий аспект у професійній діяльності інженера присутній з моменту виникнення інженерії як науково-виробничої галузі. Таким чином, інженер може бути охарактеризований як такий, хто активно творить: удосконалює, покращує, розробляє, винаходить, реалізовує тощо.

Список використаних джерел

1. Badran I. Enhancing creativity and innovation in engineering education. *European Journal of Engineering Education*. 2007. Vol. 35. № 2. P. 573–585.

2. Peters T. F. How Creative Engineers Think. *Civil Engineering*. 1998. Vol. 68. No 3. P. 48–51.

3. Кошук О. Б. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців із агроінженерії : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2019. 676 с.

4. Лазарева Т. А. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі до творчої професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук. Харків, 2014. 625 с.

5. Попова О. П. Розвиток творчого потенціалу майбутнього інженера в процесі професійної підготовки у вищому технічному навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2009. 300 с.

6. Тітова О. А. Система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів аграрного профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Мелітополь–Глухів, 2020. 614 с.

НАПРЯМ «ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «РІВНИЙ– РІВНОМУ» В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Лобурцова О. О.¹

¹ ВСП «Конопський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ», соціальний педагог, викладач

Метод «рівний–рівному» широко розповсюджений у соціально-педагогічній роботі. Його сутність полягає в наданні та поширенні достовірної інформації шляхом довірливого спілкування однолітків у межах організованої (акції, тренінги) або неформальної комунікації. Особливістю методу є те, що таку роботу проводять спеціально підготовлені здобувачі освіти. Метод «рівний–рівному» впроваджується з метою позитивного самовдосконалення особистості, громади й суспільства. Це метод навчання, який передбачає, що джерелом знань для підлітка є не професійний педагог, а такий самий одноліток, який вже навчився предмета [1, с. 14–20].

Слід також звернути увагу на те, що метод має низку переваг, а саме:

- діти більше часу спілкуються один з одним;
- глибше розуміють потреби свого оточення;
- на відміну від дорослих розуміють субкультурну мову;
- більше довіряють одне одному, готові до розуміння і наслідування поведінки [2].

Принцип роботи на рівні «підліток–підліток» реалізується в процесі створення груп самопомоги. Навчання проходить на рівних правах. Групи самопомоги ефективні у формуванні таких параметрів соціальної компетентності, як самостійність, відповідальність, уміння встановлювати контакти та співпрацювати з іншими тощо. Вони також є сприятливим середовищем для підвищення самооцінки та відновлення гідності, оскільки в групі панує атмосфера добра та розуміння. Таке середовище створює найкращі умови для активної участі в розв'язанні власних проблем, що важливо у формуванні соціально компетентної особистості.

Виникати групи самопомоги можуть як з ініціативи педагога, так і за бажання самих здобувачів освіти. Суть групової роботи полягає в організації підлітків у невеликі стабільні групи за спільними інтересами. Основною метою групової роботи з формування соціальної компетентності є активізація самопізнання; посилення самоповаги та самоприйняття, довіри до себе та інших.

Групова робота найбільш відповідає потребам зазначеної вікової категорії, оскільки одним з основних видів діяльності для підліткового віку є спілкування. Вона передбачає керівництво дорослого, якого потребують підлітки, тим часом надає їм незалежності, можливості діяти власними силами. У групі формуються або змінюються позиції підлітків, переконання, погляди, почуття та вчинки, що спрямовані на себе та на інших. Підліток має змогу усвідомити та дослідити свій стиль стосунків з іншими й опанувати більш ефективними соціальними

навичками. Часто здобувачі освіти відчувають самотність, вважаючи, що їм ніхто не може допомогти, а групова робота і є саме тим видом допомоги. Важливість групової роботи полягає в тому, що вона дає підліткові змогу висловити конфліктні почуття та переживання, здолати невпевненість у собі, прийти до усвідомлення того, що свої проблеми можна обговорювати спільно з фахівцем та однолітками; допомагає зрозуміти, що проблеми не унікальні; знижує дискомфорт від взаємодії дорослого та підлітка, який наявний в індивідуальній терапії; сприяє усвідомленню та розв'язанню особистісно значущих проблем. Групова робота змушує підлітка усвідомити та озвучити власні цінності, відчуті необхідність зміни деяких з них; сприяє розвитку вмінь моделювання, кооперації, вміння розуміти та приймати себе та інших.

Ситуацію згуртованості колективу можна створити й у момент аналізу художнього виробу. Групі здобувачів освіти варто запропонувати самостійно виконати це завдання: один характеризує виріб, інші його доповнюють, керівник гуртка підбиває підсумки, визначає правильні відповіді, пояснює суть помилок.

В атмосфері співпраці на рівні «підліток–дорослий» є можливість організації керівництва дорослої людини, фахівця, якого потребують підлітки, що не впливає на відчуття останніми незалежності, можливості діяти власними силами. Це сприяє формуванню особистості підлітка та усвідомленню ним власних проблем і потреб тощо.

Отже, вказаний вище метод є досить ефективним та дієвим, але він передбачає цілеспрямовану та систематичну діяльність усіх учасників освітнього процесу задля формування соціальної компетентності підлітків [2].

Список використаних джерел

1. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика : навч. посіб. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
2. Концепція освіти «рівний–рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України. Lektzii.org : вебсайт. URL: <https://lektzii.org/3-89737.html> (дата звернення: 10.05.2024).

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПОБУДОВУ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КЛІЄНТОМ ТА СОЦІАЛЬНИМ ПРАЦІВНИКОМ

Скобенко А. С.¹, Лобурцова О. О.²

¹ ВСП «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, соціальний педагог

Соціальний працівник і клієнт під час взаємодії утворюють соціальну групу, в якій діють всі закономірності мікросоціуму. Питання побудови стосунків між фахівцем та клієнтом є багатограним і вивчається такими науками: соціальною психологією, соціологією, соціальною філософією та біоетикою [1, с. 1]. Під час взаємодії здійснюється цілеспрямований вплив на клієнта, налагоджується контакт, з'ясовуються проблеми, відбувається накопичення інформації, необхідної для їх розв'язання. Від можливості володіти методами спілкування часто залежить результат ділових переговорів соціальних працівників із представниками структур влади, ділових кіл, різних закладів та організацій. Усі ці складові свідчать, що спілкування є однією з найважливіших і найскладніших сфер діяльності в соціальній роботі.

Соціальний працівник зацікавлений мати комунікативний потенціал – об'єктивні та суб'єктивні можливості здійснення зв'язків і взаємодії, обміну інформацією; співпереживання, взаєморозуміння, сприймання, відтворення, вплив на індивіда, групу тощо [2, с. 5] та бути властивим, впевненим у собі та своїх знаннях і значним. Комунікативний потенціал визначає якість спілкування індивіда і складається з комунікативних якостей, які характеризують здатність до спілкування; комунікативних здібностей (здібностей до володіння ініціативою у спілкуванні, здатності емоційно відгукуватися на стан партнерів по спілкуванню, до самостимуляції та взаємної стимуляції у спілкуванні) та комунікативної компетентності (знань, норм і правил спілкування).

Практична діяльність соціальної роботи будується на розумінні того, що соціальний працівник та клієнт виступають рівними партнерами в процесі пошуку найкращого розв'язання поточних проблем і забезпечення можливості розвивати надалі навички пошуку клієнтом власних рішень. Соціальна робота вимагає не тільки практичних реакцій на проблеми, а й допомоги людині – самій або в групі – знайти стратегію для виходу зі скрути самотужки. Працівникам соціальних служб доволі часто доводиться мати справу з клієнтами, які перебувають у стані психологічної кризи, і для її подолання необхідне оперативне втручання. Кризове втручання є комплексним підходом, що спирається на елементи біхевіористських підходів (зокрема теорії соціального наочіння) психодинамічної теорії, короткострокової

когнітивної терапії, соціологічні підходи (передусім теорію систем) [3, с. 8]. Кризове консультування спрямоване на поліпшення вираження негативної емоції, налагодження спілкування, досягнення розуміння клієнтом його проблем і відчуттів, підвищення самооцінки, демонстрацію турботи й емпатії, підтримку поведінки, зорієнтованої на подолання його проблем. Під час кризового втручання особливої уваги потребує дотримання моральних, етичних та професійних норм і цінностей соціальної роботи. Соціальні працівники мають дбати про конфіденційність, толерантність та альтруїзм з боку фахівця під час спілкування з клієнтом. Виходячи з вище викладеного, кризове втручання є системою методів соціальної роботи, спрямованої на підтримку клієнта, який перебуває у кризовій ситуації, а також на допомогу клієнтові в подоланні певної проблеми. [3, с. 9].

Отже, етап завершення стосунків вимагає від консультантів добре розвинутих навичок підтримки надії клієнтів на позитивне розв'язання актуальних проблем, віри в можливість бачення нових цілей і здатності їх досягати. Професійне завершення такого контакту повинно залишати в клієнта відчуття довіри до консультанта. Таким чином, необхідною умовою успішної взаємодії в соціальній роботі є психологічна компетентність працівника (волонтера), знання психологічного алгоритму організації спілкування, використання якого сприяє взаєморозумінню, довірі, щирості й налагодженню ефективних стосунків у системі «соціальний працівник – клієнт».

Список використаних джерел

1. Джо Лукас, О. Васильченко. Етичні принципи та цінності соціальної роботи. Соціальна робота в Україні : перші кроки / ред. В. Полтавець. Київ : КМ «Academia», 2000. С. 29–45.
2. Психологічні особливості взаємодії соціального працівника з клієнтом (прикладний аспект) / Коробіцина М. Б, Варнава У. В, Лаврова М. Г. О. : ВМВ, 2011. 389 с.
3. Тимчук Л. Теорія соціальної роботи : опорні тези лекцій. Навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. 140 с. URL: https://psr-chnu.com.ua/new_docs/Теорія%20соціальної%20роботи:%20опорні%20тези%20лекцій_Навчальний%20посібник.pdf (дата звернення: 17.05.2024).

ПРОТИПРАВНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Заярна В. О.¹, Дайлідьонк К. Д.², Ветрова О. Д.³

^{1,2} ВСП «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Правопорушення, які вчиняються неповнолітніми, становлять серйозний соціальний виклик. Вони мають негативний вплив на формування особистості, завдають значної шкоди суспільству через втрату трудових ресурсів (значна частина неповнолітніх правопорушників не повертається до суспільного життя) та сприяють зростанню рецидивної злочинності (багато з них продовжують вчиняти злочини надалі). Це ставить під загрозу безпеку та стабільність суспільства. Україна стикається зі значною кількістю злочинів, вчинених неповнолітніми, причому кількість повторних правопорушень серед молоді зростає.

Один зі шляхів боротьби з цим явищем – профілактична робота. В Україні така діяльність проводиться різними установами: соціально-психологічними службами, службами у справах неповнолітніх та правоохоронними органами. Проте є проблеми в цій сфері, зокрема недостаття співпраця між різними суб'єктами профілактики, використання переважно масових форм роботи та недостатнє застосування інтерактивних методів, які б допомагали молоді краще засвоювати інформацію.

Аналіз стану правопорушень серед підлітків підтверджує, що подолання криміногенної ситуації в дитячому та молодіжному середовищі є актуальною проблемою для суспільства. Одним із ключових напрямків виховної роботи з дітьми та молоддю є превентивне виховання та профілактична робота щодо запобігання злочинності серед неповнолітніх.

В Україні означену проблему досліджували О. Ємець, В. Єрмоєнко, Г. Кашкар'єв, Н. Квітковська, І. Козубовська, Г. Мінківський, С. Немченко, В. Оржеховська, О. Пилипенко, Г. Пономаренко та інші.

Протиправна поведінка охоплює дії, які порушують встановлені суспільством та закріплені в нормативних документах юридичні норми та завдають шкоди окремим людям, спільнотам, установам та суспільству загалом. Це поняття поєднує злочинну поведінку, яка

порушує кримінальне законодавство, і делінквентну поведінку – порушення некримінальних юридичних норм [1].

Особи, схильні до протиправної поведінки, можна розділити на кілька категорій: послідовні правопорушники, які свідомо й активно вчиняють протиправні дії, створюють ситуації протиправної поведінки та виправдовують їх; ситуативні правопорушники, які вчиняють протиправні дії під впливом обставин або інших осіб, мають суперечливу мотивацію, але не намагаються протидіяти ситуації; випадкові правопорушники, які переважно сліdkують за законами, але випадково чи під впливом екстремальних обставин порушують їх.

Причини протиправної поведінки можна знайти у соціальних умовах існування людини та її особистісних характеристиках. Серед соціальних факторів можна виділити загострення проблем, недоліки в роботі правоохоронних органів, кризу в системі освіти, низький рівень правової та педагогічної культури населення, поширення алкоголізму та наркоманії, недостатність соціального захисту населення та інші [2].

Формуванню схильності до протиправної поведінки сприяють різноманітні фактори: виховання у криміногенному середовищі, наявність проблем у сім'ї, відсутність індивідуального підходу до проблемних дітей у закладах освіти та вплив асоціальних груп.

Мотивами протиправної поведінки можуть бути відсутність належних умов, необхідних для існування, самоствердження, страх перед можливою агресією, перенесення агресії на іншу особу, бажання отримати гострі відчуття та інші.

Отже, протиправна поведінка відображає такі дії, що порушують встановлені суспільством та закріплені в нормативних документах юридичні норми та завдають шкоди окремим людям, спільнотам, установам та суспільству в цілому.

Список використаних джерел

1. Батищева Г. Анкета «Молодь і протиправна поведінка»: пошук причин, що спонукають до девіантних проявів поведінки. *Соціальний педагог*. 2018. № 11. С. 38–41.
2. Чебикін О. Я., Булгакова О. Ю. Усвідомлення небезпечної поведінки дітьми підліткового віку : монографія. Одеса : М. П. Черкасов, 2006. 212 с.
3. Селютіна М. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків. Із досвіду роботи куратора. *Завуч. Шкільний світ*. 2015. № 22. С. 12–18.

4. Швець Г. Девіантна поведінка школярів. Робота психолога по подоланню її. *Психолог. Шкільний світ*. 2004. № 23/24. С. 55–60.

АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ СИНДРОМІ ТРИВАЛОГО СТИСНЕННЯ: ЖЕРТВА, РЯТІВНИК, ФЕЛЬДШЕР В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Єфименко А. Р.¹, Єфименко Н. Р.², Яланська С. П.³

¹Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, здобувач освіти

²Полтавський базовий медичний фаховий коледж, базовий методист, викладач

³Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, декан факультету психології і соціальної роботи, доктор психологічних наук, професор

Синдром тривалого стиснення – надзвичайно небезпечний симптомокомплекс, який виникає при тривалому стисненні частини тіла людини понад 4–8 годин і характеризується гострими станами – нирковою, печінковою та серцевою недостатностями в поєднанні з порушеннями центральної та периферичної нервової систем, а також надто сильним впливом на психіку [1].

В умовах сьогодення через повномасштабну війну цей стан набув ще більш загрозливих проявів, а разом із ним й емоційна напруга. Наприклад, 17 квітня 2024 р. ворожа ракета влучила в багатоповерхівку в Чернігові: після більше ніж доби пошуків з-під завалів визволяли живих людей з потенційними синдромами тривалого стиснення та емоційної перенапруги.

Саме тому обізнаність щодо первинної психологічної допомоги та самопідтримки є надзвичайно актуальною і для жертви, і для рятувальника (волонтера без медичної освіти) та фельдшера.

Проблематику цієї теми розглядали Матвійчук М. В. та Орлова Д. О. у своїй роботі «Синдром тривалого стиснення» [2].

Метою нашого дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо попередження емоційної напруги у жертви, рятувальника та фельдшера при синдромі тривалого стиснення.

Практичні рекомендації для жертви:

- сповільнити дихання в момент паніки, використовуючи техніку «дихання квадратом»;
- тверезо оцінити ситуацію довкола себе;

- не кричати беззупину більше ніж 2–3 хвилин поспіль, робити невеликі перерви (виникає набряк голосових зв'язок, що унеможливить надалі прохання про допомогу);

- спробувати знайти робочий засіб зв'язку;
- визначити максимально допустиму амплітуду рухів.

Практичні рекомендації для рятівника:

- зрозуміти міру лабільності нервової системи;
- пройти курси первинної психологічної допомоги;
- готуватись підбадьорювати жертву;
- вміти визначити основні ознаки життя.

Практичні рекомендації для фельдшера:

1. тверезо оцінювати ситуацію;
2. пройти курси первинної психологічної допомоги;
3. розуміти свої емоції та керувати ними;
4. вміти визначати основні ознаки життя;
5. знати базові аспекти психофізіології, неврології,

психології та психіатрії.

Висновки. У межах нашого дослідження ми визначили поняття синдрому тривалого стиснення та емоційної напруги як одного з його наслідків, охарактеризували важливість обізнаності щодо цього феномену, розробили практичні рекомендації для жертви, рятівника та фельдшера щодо попередження емоційної напруги при синдромі тривалого стиснення в умовах повномасштабної війни.

Серед можливих тем подальшого дослідження зазначеної проблеми – глибинний аналіз ментальної сфери та розробка практичних рекомендацій для різних груп населення м. Полтава: дітей, підлітків, дорослих, людей похилого віку.

Список використаних джерел

1. Moisieienko A. Краш-синдром. INgenius – платформа для розвитку медицини та науки в Україні : вебсайт. URL: <https://ingeniusua.org/articles/krash-syndrom> (дата звернення: 18.04.2024).

2. Матвійчук М. В., Орлова, Д. О. Синдром тривалого стиснення. Актуальні питання медичної допомоги в умовах війни на сході України, цивільних умовах. Психологічна реабілітація : матеріали доповідей XV науково-практичної конференції, 27 – 28 квітня 2017 р., м. Вінниця. Вінниця, 2017. С. 64–67.

«ПОШУК СПІЛЬНОГО ЗНАМЕННИКА»: ДОСЛІДЖЕННЯ ОЧІКУВАНЬ ТА ЦІННОСТЕЙ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

Бібік Ю. В.¹, Зубко Д. Р.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
викладач

Вічне протистояння поколінь – це незмінна реальність, яка проходить крізь часи, епохи та держави. Чи зможуть колись діти посправжньому зрозуміти батьків, адже кожне покоління має свої цінності та погляд на життя? Незмінним залишається одвічне прагнення батьків зрозуміти, які цілі та цінності має молоде покоління.

Батьки постійно ставлять питання: чого прагне молодь, що для них важливе, яким бачать вони своє життя?

Питання про цінності та прагнення молоді особливо гостро стоїть щодо підлітків, адже саме в цей період вони активно пізнають світ та формують свою життєву позицію. Підлітки вразливі, образливі й водночас можуть бути відвертими, з часткою агресії, але постійне занепокоєння змушує їх багато думати й аналізувати саме в цей період свого розвитку, тому що «головне завдання підліткового віку – набуття дорослості як у фізіологічному, так і в соціальному плані» [1]. І, на жаль, під натиском батьківського погляду не кожен підліток піде на душевну розмову з батьками. Як показує практика, багато підлітків не довіряють батькам і, передбачаючи подальший розвиток подій (якщо батьки почують не те, що хотіли почути), просто замикаються в собі. Згідно з результатами нашого дослідження така поведінка виправдана.

За допомогою опитування ми дослідили, як студенти уявляють собі очікування батьків стосовно їхніх відповідей на питання про те, чим вони живуть і що цінують. Порівнюючи думки студентів та їхніх батьків, ми отримали цікаві дані про те, як сприймають одне одного різні покоління. Батьки також виклали свої версії щодо цих питань: що вони чекають почути у відповідях дітей і що нібито вони дадуть відповідь насправді. Результати опитування дали більше приводів для роздумів саме батькам, адже продемонстрували, як сприймають одне одного різні покоління.

Наведемо результати опитування.

Відповіді підлітків:

Очікування батьків (на думку підлітків):

- їм (дітям) нічого не треба;
- аби в «телефоні сидіти»;

- хоч би коледж закінчили;
 - не бовтається вулицями – уже добре;
 - аніме – більше нічого в голові немає.
- Реальність (справжні бажання підлітків):*
- сім'я;
 - творча самореалізація;
 - високий соціальний статус / кар'єрне зростання.

Відповіді батьків:

Очікування підлітків (на думку батьків):

- телефон останньої моделі;
- новий одяг;
- більше кишенькових грошей;
- «нічого не хочу»;
- швидше б закінчити навчання.

Реальність (справжні бажання батьків):

- щоб син або донька успішно закінчили коледж і здобули гідну освіту;

- щоб скоріше вийшли з перехідного віку й почали нормально спілкуватися;

- щоб діти припинили приховувати щось або обманювати.

Як бачимо, результати опитування показують, що очікування батьків і підлітків якоюсь мірою схожі, але, по суті, є домислами, десь страхами, а можливо, і стереотипами, що тільки заважає повноцінному спілкуванню між поколіннями й водночас як приховує глибину проблеми взаємовідносин, так і розкриває її. Можна зробити висновок, що підлітки набагато вдумливіше і серйозніше мислять, ніж батьки, які перенесли свою увагу або навіть «втратили зв'язок» зі своїми дітьми. Особливо впадає в око той факт, що для підлітків першорядною цінністю є сім'я. Що стосується планів підлітків на майбутнє (кар'єрне зростання і, як наслідок, високий соціальний статус), то вони природні й очікувані.

Відповіді батьків демонструють зацікавленість в успіхах своїх дітей, а також у бездіяльності та небажанні допомогти дітям менш болісно пережити важкий вік. На жаль, бачимо, що саме батьки тікають від проблем з думкою «заробити й забезпечити дітей», коли дітям необхідні любов і розуміння. Але не може не тішити реакція батьків на результати опитування: розгубленість і водночас усвідомлення, що не все так погано, як вони собі уявляли; бажання змінити стратегії взаємодії з дітьми та постаратися почути їх.

Список використаних джерел

1. Столін В. В., Соколова Е. Т., Варга А. Я. Психологія розвитку дитини і взаємин батьків і дітей як теоретична основа консультаційної практики. *Сім'я в психологічній консультації: Досвід і проблеми психологічного консультування*. 2019. № 3. С. 16–37.

2. Алексеєнко Т. Ф. Тенденції розвитку і класифікація батьківсько-дитячих стосунків в умовах сучасної сім'ї. К. : Вид-во УАДУ, 2021. Вип. 1. 192 с.

НАПРЯМ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ, СПОРТ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА МАСОВИЙ СПОРТ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Артюх Н. С.¹, Бурла О. М.², Паламарчук Т. М.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж Сумського державного університету», здобувач освіти

² ВСП «Класичний фаховий коледж Сумського державного університету», науковий керівник, канд. пед. наук, доцент

³ Конотопська ДЮСШ Конотопської міської ради, директор

У сучасному контексті технологічного прогресу, комп'ютеризації та автоматизації виробничих процесів і використання транспортних засобів, які обмежують роботу людських м'язів, користь фізичних вправ для покращення рухової активності молоді та розвитку їхніх функціональних здібностей надзвичайно зросла.

Заняття фізкультурою та спортом готують молоде покоління до життя, загартовують тіло, зміцнюють здоров'я, сприяють гармонійному фізичному розвитку, допомагають вихованню необхідних рис особистості, моральних та фізичних якостей, які необхідні майбутнім спеціалістам. Фізичне виховання та масовий спорт є невід'ємною частиною загального виховання студентства. Предмет «Фізичне виховання» забезпечує не лише фізичний розвиток особистості та зміцнення здоров'я, але й покращує психофізіологічний стан студентів у процесі професійної підготовки.

Фізичне виховання та масовий спорт мають на меті мотивувати до самостійного опановування знаннями, уміннями й навичками, які дозволять за допомогою засобів фізичного виховання управляти

фізичним розвитком людини, а також уміти застосовувати набуті цінності в життєдіяльності майбутніх фахівців.

Завданням фізичного виховання та масового спорту в закладах вищої та передвищої освіти є:

- формування в студентської молоді основ теоретичних знань про фізичне виховання;

- набуття практичних та методичних умінь і навичок з фізичного та спортивного виховання, фізичної реабілітації, масового спорту;

- отримання студентами досвіду в застосуванні здобутих цінностей упродовж життя в особистій, навчальній, професійній діяльності, повсякденному та сімейному житті;

- забезпечення належного рівня розвитку показників, функціональних та морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей та рівня працездатності;

- сприяння гармонійному розвитку професійних і громадянських якостей студентів, а також світогляду;

- підготовка до участі студентів у різноманітних заходах.

Під час навчання важливо вмотивувати здобувачів освіти до занять фізичною культурою, сформувані розуміння необхідності саморозвитку, вивчення свого організму, раціонального використання фізичного потенціалу організму, звертати увагу на необхідність вести здоровий спосіб життя.

Запровадження масового спорту в закладах фахової передвищої освіти дає можливість удосконалювати свої фізичні якості та рухові можливості, продовжувати творче довголіття, а значить, протистояти небажаним впливам на організм сучасного виробництва та умов повсякденного життя.

Метою занять фізичною культурою, різними видами масового спорту є зміцнення здоров'я, фізичний розвиток, фізична підготовка та активний відпочинок. Це пов'язано з вирішенням низки конкретних завдань: підвищення функціональних можливостей окремих систем організму, корекція фізичного розвитку та статури, підвищення загальної та професійної компетентності, набуття важливих навичок, приємне та змістовне проведення дозвілля, досягнення фізичної досконалості.

Спортивна діяльність будується залежно від іншої діяльності, яка домінує в житті молоді (навчальної, трудової), і тому займає підпорядковане місце в індивідуальному виборі способу життя, витрати часу й сил на спортивні заняття.

Різноманітна мотивація до діяльності, високий емоційний потенціал, широкі можливості для розвитку креативності, самостійності

та спонтанності – усе це є важливими засобами заохочення студентів до занять фізичною культурою та масовим спортом.

Список використаних джерел

1. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія і практика. К. : Олімп. л-ра, 2009. 279 с.
2. Фізичне виховання та спорт в закладах освіти: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 27 квітня 2023 року / за заг. ред. А. А. Івашури. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 252 с.
3. Студентський спорт в системі фізичного виховання закладів вищої освіти : посібник / О. Ю. Ажиппо, В. О. Павленко, С. С. Павленко. Харків, 2019. 285 с.

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Харченко Є. О.¹, Мозгова Н. І.², Гончаренко В. І.³

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж Сумського державного університету», здобувач освіти

² Сумський державний університет, здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж Сумського державного університету», науковий керівник, канд. наук з фізичного виховання та спорту, професор

Фізичному вихованню належить велика роль в удосконаленні людських здібностей, фізичної природи. Саме рух як прояв фізичної активності є першоосновою утворення і розвитку систем адаптивної поведінки всього живого на Землі, формування його морфології та функцій. У процесі фізичного виховання здійснюється морфологічне і функціональне вдосконалення організму людини, формування і поліпшення її життєво важливих фізичних якостей, рухових навичок, знань та вмій. Діапазон можливостей у розвитку фізичних якостей людини фактично безмежний (наприклад, діяльність людини в умовах невагомості та перевантажень під час космічних польотів).

У процесі навчання в молоді варто постійно розвивати навички здорового способу життя. Слід пам'ятати, що систематичні заняття фізичною культурою і спортом зберігають молодість, здоров'я і довголіття, а також сприяють творчому зростанню. Дотримання гігієнічних норм, створення в студентських колективах здорової психологічної атмосфери, стимулювання занять масовою фізичною

культурою, правильна організація робочого часу – необхідні умови для підтримання здорового способу життя. Але варто пам'ятати, що особливе значення має свідоме ставлення молоді до занять фізичними правами.

Багатофункціональність фізичної культури означає, що вона є однією з суспільно корисних сфер діяльності, в якій формується і виявляється соціальна активність і творчість студентської молоді. Дані досліджень дозволяють стверджувати, що навички суспільної й професійної діяльності, здобуті завдяки заняттям фізичною культурою, успішно переносяться на інші види діяльності. Фізична культура дозволяє представити в специфічних формах і напрямках деякі аспекти сутності людини (прояви характеру, волі, рішучості), створює умови для суспільної діяльності.

Комплексне розв'язання задач фізичного виховання у закладах вищої освіти забезпечує готовність випускників до більш активної виробничої діяльності, до швидкого опанування фахових дисциплін.

Фізична культура сприяє реалізації кращих рис особистості студента. При цьому на високому емоційному рівні втілюється одна з найважливіших суспільних потреб – спілкування з людьми. Переваги спорту як соціального явища полягають у його привабливості для молоді, його «мова» доступна і зрозуміла кожній людині, його користь для здоров'я безсумнівна.

За ступенем потужності впливу на людину фізична культура посідає одне з центральних місць у культурному житті суспільства. Як одна зі сфер соціальної діяльності вона є важливим засобом збагачення культури.

Перенесення позитивних якостей зі сфери фізичного виховання у сферу повсякденного життя відіграє особливу роль у формуванні психічного та духовного розвитку молоді.

У процесі занять фізичною культурою і спортом у здобувачів освіти формується свідоме позитивне ставлення до громадської діяльності, а також певні навички та компетенції для цієї важливої форми активності. Фізичне виховання розвиває соціальну активність студентської молоді, її участь у складній соціальній діяльності, найважливішими складовими якої є виробнича і невиробнича сфери, праця і дозвілля.

Отже, фізичне виховання являє собою динамічний комплекс біологічних, психофізіологічних і соціальних функцій та станів людини. У цьому контексті цілеспрямована фізична підготовка відіграє значну роль і здебільшого є ефективним, а іноді вирішальним засобом адаптації до нових умов.

Список використаних джерел

1. Головіна В. А., Коробкова А. В. Фізичне виховання. К. : «Вища школа», 2008. 332 с.
2. Базова навчальна програма з фізичного виховання для вищих навчальних закладів України III і IV рівнів акредитації. К. : Міністерство освіти і науки України, 2000. 27 с.
3. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах : наказ Міносвіти і науки України, 11.01.2006 р. № 4. *Інформаційний збірник*. 2006. № 10–12. С. 16–37.
4. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. монографія : Зб. наук. пр. під ред. Єрмакова С. С. Харків : ХХІІІ, 2001. № 2. 68 с.
5. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. К. : Шк. світ; Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.

НАПРЯМ «ЕКОЛОГІЯ»

ЕКОЛОГІЯ У ФІЗИЦІ

Кожадуб В. В.¹, Гаркун І. В.²

¹ Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, здобувач освіти;

² Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства, науковий керівник, викладач

Екологія є міждисциплінарною наукою, яка вивчає взаємодію організмів оточенням. Вона містить біологічні, хімічні, географічні та фізичні аспекти. Фізика як наука про природу та закони, що нею керують, відіграє важливу роль у розумінні екологічних процесів. Наше дослідження висвітлює ключові аспекти впливу фізичних принципів на екологічні системи, а також те, як в екології застосовуються фізичні закони для розв'язання актуальних проблем.

1. Вплив фізики на кліматичні системи

Однією з основних сфер, де фізика має вирішальний вплив на екологію, є кліматологія. Закони термодинаміки, радіаційного переносу та динаміки рідин допомагають зрозуміти процеси, що відбуваються в атмосфері та океанах [1, с. 50].

Термодинаміка і клімат

Перший закон термодинаміки, який стверджує, що енергія не може бути створена або знищена, а лише перетворюється з однієї форми в іншу, допомагає пояснити енергетичний баланс Землі. Земля отримує

енергію від Сонця у вигляді сонячної радіації й втрачає її через теплове випромінювання. Баланс цих процесів визначає середню температуру планети [1, с. 56].

Глобальне потепління

Викиди парникових газів (CO_2 , CH_4 , N_2O) через діяльність людини порушують цей енергетичний баланс, спричиняючи підвищення глобальної температури. Модель атмосфери, що враховує ефект парникових газів, базується на законах радіаційного переносу, що описують поглинання та випромінювання енергії [2, с. 75].

2. Гідродинаміка та океанографія

Фізика рідин є критично важливою для розуміння океанічних течій, припливів і відливів, які впливають на глобальний клімат і біологічні системи [1, с. 110].

Океанічні течії

Основними силами, що керують океанічними течіями, є вітер, обертання Землі (ефект Коріоліса) і різниця температур та солоності води. Ці фактори формують складну систему циркуляції, яка розподіляє тепло по планеті та впливає на кліматичні умови в різних регіонах [1, с. 125].

3. Акустика і забруднення шумом

Забруднення шумом, зокрема в міському середовищі, є важливим екологічним питанням. Акустика, яка вивчає властивості звукових хвиль, допомагає зрозуміти механізми розповсюдження шуму і знайти способи його зменшення [3, с. 25].

Вплив шуму на екосистеми

Шумове забруднення впливає не лише на людей, але й на тварин. Наприклад, морські ссавці, які використовують звукові сигнали для комунікації та навігації, страждають від підводного шумового забруднення, спричиненого судноплаством та промисловою діяльністю [3, с. 38].

4. Радіоактивність та ядерні технології

Радіоактивне забруднення є серйозною екологічною проблемою. Фізика радіоактивного розпаду дозволяє оцінити ризики та розробити методи зменшення впливу радіоактивних речовин на довкілля [1, с. 150].

Чорнобильська катастрофа

Катастрофа на Чорнобильській АЕС у 1986 р. показала, наскільки серйозними можуть бути наслідки радіоактивного забруднення. Фізики допомагають оцінити радіоактивне забруднення, проводити моніторинг та розробляти заходи з очищення забруднених територій.

5. Альтернативні джерела енергії

Одним із ключових напрямів, де фізика та екологія перетинаються, є розробка альтернативних джерел енергії: сонячна, вітрова, гідро- та геотермальна енергія. Використання цих джерел знижує залежність від викопного палива і допомагає зменшити викиди парникових газів.

Висновок

Фізика й екологія тісно пов'язані між собою, адже фізичні закони та принципи допомагають зрозуміти та розв'язати багато екологічних проблем. Від прогнозування змін клімату до зменшення забруднення та розробки екологічно чистих технологій – фізика відіграє ключову роль у підтримці здорового стану нашої планети. Розуміння цих взаємозв'язків є важливим для створення стабільного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Кляйн Р. Фізика та екологія: Взаємодія та впливи Львів : Видавництво Львівського університету, 2010. 325 с.
2. Брайсон Б. Коротка історія майже всього на світі. Від динозаврів і до космосу / переклад О. Замойська. К. : «Наш формат», 2018. 472 с.
3. Лумсден Р. Принципи фізики для екологів. Харків : Ранок, 2017. 280 с.

ДЕРЕВНІ ПНІ ЯК ПОТЕНЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ШКОДИ ДЛЯ ПРИРОДИ Й ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Сурай А. А.¹, Дорошенко Ю. А.²

¹ Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 10, науковий керівник, асистент вчителя

Стан та тривалість життя дерев залежать від умов навколишнього середовища та суттєво знижуються в містах. Рослини втрачають естетичний вигляд, їх уражають хвороби, пошкоджують шкідники. У багатьох випадках дерева саджають поблизу ліній електропередач, трас газопроводу, автомобільних доріг. З часом вони розростаються або всихають і починають нести аварійну загрозу. Тоді здійснюють санітарні рубки. Досить часто приватні особи або комунальні служби прибирають лише верхню частину дерев, зрубуючи деревину, яка ще не втратила технічних якостей, а пні з кореневою системою залишають у землі [1]. Пні не виконують функцій дерев, але є середовищем проживання, харчування і зимівлі багатьох живих організмів. Мешканці можуть

здійснювати різний вплив на довкілля [2].

У 2023 р. нами було проведено спостереження і збір даних, фотоматеріалів у різних ділянках міста Конотоп. Візуально оглянуто 30 пнів різного терміну давності: порівну свіжозрубаних і старих, при цьому не брали до уваги ступінь їх руйнування. Здійснено огляд місця зрізу, стовбура пнів і зразків деревини, відібраних на місцевості. У старих пнях є велика кількість ходів, які проходять крізь усю товщу деревини, та отворів різного діаметра; сама деревина рихла й легко піддається руйнуванню. У ходах і під корою виявлено комах на різних стадіях життєвого циклу. Серед свіжозрубаних пнів у 4-х з них є ознаки наявності комах, які виражені поблизу кори. Можна припустити, що активне їх заселення ще не розпочалося, вони були тимчасовим притулком для окремих комах.

У процесі візуального обстеження зразків деревини виявлено: лялечку й личинку, видуవు принадлежність яких установити не вдалось; личинок та імаго рогача малого, які відіграють важливу роль в екосистемах; імаго пістряка короткокрилого, який живиться листям тополі, яблуні, груші, вишні, сливи, черемхи, калини, бузку; личинок та імаго мертвоїда матового, який є шкідником сільськогосподарських культур [3].

Робота над дослідженням дереворуйнівних грибів була здійснена у жовтні. Оглянуто аналогічну кількість пнів, здійснено забір зразків плодових тіл, визначено їх види. У процесі візуального огляду виявлено різні гриби, але увагу зосереджено на представниках із багаторічними плодовими тілами, через те, що протягом тривалого періоду можна здійснювати моніторинг динаміки їх росту та поширення.

З'ясовано видовий склад грибів. Вони належать до класу Агарикоміцетів, головною ознакою якого є наявність плодових тіл: трутовик справжній, трутовик несправжній, трутовик плоский, лензітес березовий. Вони спричиняють різні види гнилей у дерев, призводять до їх загибелі [4].

У 75 % випадків на відстані 1,5–2 м від пнів зростають дерева. Це підвищує ризик зараження сусідніх дерев грибами через перенесення спор. Якщо за деревами правильно не доглядати, їх швидко заселяють гриби-паразити.

Можна підсумувати, що у пнях виявлено комах і гриби, які можуть нести небезпеку для середовища, що їх оточує. Тому питання пнів стосується не лише естетики, але й стану навколишнього середовища, успішного ведення господарства. Для того, щоб запобігти потенційній шкоді, потрібно своєчасно викорчувувати порубкові залишки, контролювати їх кількість і місцезнаходження.

Список використаних джерел

1. Лекція 8. Народногосподарське завдання лісівництва та класифікація рубок. Файловий архів студентів «Studfiles» : вебсайт. URL: <https://studfile.net/preview/5797642/> (дата звернення: 08.05.2024).
2. Мертва деревина – навіщо вона потрібна лісу? Екологія. Право. Людина : вебсайт. URL: <https://epl.org.ua/about-us-posts/mertva-derevyna-navishho-vona-potribna-lisu/> (дата звернення: 08.05.2024).
3. Гусев В. І., Єрмоленко В. М. Атлас комах України. Київ, 1962. 304 с.
4. Світ грибів України : вебсайт. URL: <http://gribi.net.ua> (дата звернення: 28.04.2024).

НАПРЯМ «УКРАЇНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО»

ПАТРІОТИЧНА НОМІНАЦІЯ ТОВАРІВ ШИРОКОГО ВЖИТКУ

Кущенко А. А.¹, Баранова В. М.²

¹ Комунальний заклад «Городнянський ліцей № 2»
Городнянської міської ради Чернігівської області, здобувач освіти

² Комунальний заклад «Городнянський ліцей № 2»
Городнянської міської ради Чернігівської області, науковий керівник,
викладач

Повномасштабне вторгнення, яке розпочалося 24 лютого 2022 р., спричинило хвилю не баченого досі патріотизму. З одного боку, поширення національно-патріотичної символіки позитивно впливає на формування свідомості, гуртує суспільство, підкреслює автентичність та розмаїття української духовної та матеріальної культури. З іншого, використання національної символіки, зокрема тієї, що безпосередньо асоціюється з війною, може порушувати морально-етичні норми, активізувати травматичний досвід. Саме тому 20.03.2023 р. у Верховній Раді було зареєстровано Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі [1]. Цей документ значно обмежив вживання назв, пов'язаних із темою війни, однак патріотичні гасла, афоризми, влучні цитати, символічні найменування продовжують активно використовуватися. Відповідно до способу

творення та особливостей уживання було виокремлено три групи найменувань.

Перша група товарів має асоціативні назви. Наприклад, морозиво «*Паляниця*», горілка «*Палянична*». Шиболети «*паляниця*», «*полуниця*», «*залізниця*» тощо стали ідентифікатором «свій–чужий» завдяки особливостям фонетичної системи української мови – наявності м'якого звука [ц]. У російській фонетиці такий звук відсутній [2]. До цієї ж групи зараховуємо назви на кшталт «*Мрія*», «*Чорнобаївка*» (шкарпетки), «*Херсонський*» (соус). Спостерігаємо явище метафоризації, коли у слова з'являється додаткове смислове навантаження, спричинене позамовними факторами – стійкими асоціаціями у свідомості мовців. Наприклад, «*Мрія*» – це символ спаленої, але не скореної України; *Херсон* – довгоочікуване повернення додому.

До другої групи уналежимо стійкі сполуки слів, які набули ознак фразем: «*Все буде Україна*» (паперянки), «*Слава Україні*» (морозиво), «*Любіть Україну*» (цукерки), «*Борітеся – поборете*» (чай). Варто зазначити, що такі гасла набули ознак фольклорних, тобто їхній автор сприймається як колективний, однак здебільшого неофраземи є оказіоналізмами, що вийшли за межі тексту-першоджерела, або ж крилатим висловом, як-от цитата з поеми Тараса Шевченка «Кавказ».

З-поміж паковань трапляються і товари з написами англійською мовою. Наприклад, «*Proud to be Ukrainian*» (шкарпетки), «*Ukrainian freedom*» (сік), «*From Ukraine with love*» (морозиво). Такі назви мають стрижневе слово-асоціацію, яке під впливом позамовних чинників набуло додаткової позитивної конотації. Спостерігаємо утворення контекстуальних синонімів «*Україна – свобода*», «*українець – гордість*».

У третю групу об'єднуємо назви, які пов'язані з національними атрибутами: ковбаса «*Державна елітна*» та «*Українська*», пиво «*Фірмове Українське*», горілка «*Козацька рада*». Спільною ознакою назв цієї групи є те, що зроблено логічний акцент на архетипних образах – еліти, козаків. Назви набули додаткової урочистої конотації завдяки стійким асоціативним зв'язкам.

Отже, активація патріотичних назв у царині маркетингу пов'язана з глибинними суспільними зрушеннями – консолідацією українців у боротьбі з ворогом, підвищенням рівня зацікавленості культурою, традиціями. Загалом, патріотичні назви транслюють цінності українців – свободу, гордість, елітарність. Поширені назви, що виникли на основі метафоризації, символізації, мають позитивну конотацію та позначені стійкими асоціаціями. Утворення та поширення

воєнного фольклору – це реакція лексичної системи мови на зміни в суспільстві загалом та у свідомості носіїв мови зокрема.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі. Верховна Рада України : офіційний вебпортал парламенту України. URL: <http://surl.li/tuxyl> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Шиболет. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/ohsrs> (Дата звернення: 11.05.2024).
3. Маркетинг. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/fiuo> (Дата звернення: 11.05.2024).
4. Садикова Я. Воєнні та патріотичні торговельні марки. Law. State. Technology. 2022. Вип. 1. С. 46–54.

УПРОВАДЖЕННЯ НОРМ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Деняк Д. О.¹, Нечай А. М.²

¹ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

^{2,3} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник, викладач

Набуття новою редакцією Українського правопису 22 травня 2024 р. своєї законної сили стало помітною подією для освітян, науковців, здобувачів освіти. Важливість цієї події перш за все пов'язана з необхідністю усвідомлення того, що перехідний період між дотриманням норм старого правопису і визнанням необхідності переходу до нових правописних норм, скінчився.

Тож саме викладачі-філологи в умовах повномасштабної війни покликані за відсутності підручників та словників, де було б упроваджено нові правописні норми, поступово, наполегливо та цілеспрямовано на заняттях з української мови та літератури, з української мови за професійним спрямуванням вести роботу в напрямку популяризації, практичного засвоєння, тематичного дискусійного обговорення норм нового українського правопису. Студенти III та IV курсів коледжу, які склали НМТ (2024 р. національний мультипредметний тест з української мови проводиться за старим правописом), предмет «Українська мова за професійним

спрямуванням» будуть вивчати з урахуванням нових норм Українського правопису.

Оскільки вивчення ділових паперів певної освітньої програми торкається розділів граматики, логічним вважаємо поступове, ненав'язливе обговорення самих норм.

Наприклад, під час вивчення теми «Особливості вживання іменників у діловому мовленні» вважаємо за необхідне зупинитися на досі дискутованій (попри впровадження правопису) початковій И. Слід пояснити здобувачам освіти, що в різних редакціях правопису, а також у багатьох дослідженнях автори схиляються до того, що в іншомовних словах (відповідно до питомої фонетичної оболонки) потрібно писати И (ийбен, ирод, Ич-оба); крім того, в українських словах перевага в написанні початкової И надається саме у випадку наголошеної позиції (иній, икло, искра, истина).

Задекларована в нових нормах варіативність їх уживання як з І, так і з И видається нам такою, що потребує спеціалізованих подальших досліджень, з доволі маловірогідною перспективою утвердження саме И, оскільки частотність уживання мовцями фонетичних варіантів на кшталт индик, иній, ирод є дуже малочисельною.

Під час вивчення особливостей уживання іменників у діловому мовленні вважаємо за доцільне зупинитися на особливостях творення та вживання фемінітивів. Здобувачі освіти мають усвідомити, що процес творення фемінітивів належить скоріше до царини словотвору та стилістики, тому не варто змішувати мовні явища з гендерними проблемами суспільства. Наголошуємо, що найприйнятнішим є розгляд цієї проблеми в системному розвитку мови на її словотвірному рівні. Студенти на конкретних прикладах (вівчар-вівчарка, пілот-пілотка, шкутарур-штукатурка, генерал-генералка) доходять висновку, що в загальномовній практиці називання жінок за професією має свої закономірності і становить фемінотворну систему, суть якої полягає в додаванні суфікса -к(а) до різних типів основ за семантикою та структурою, але не завжди є доречним, продуктивним, семантично виправданим, зважаючи на наведені нами приклади, що демонструють подвійне розуміння подібних лексем.

Одним із важливих моментів у нових правописних нормах є відмінювання назв населених пунктів. Особливо актуальним видається знайомство з цією нормою для студентів будівельних та землевпорядної спеціальностей. Акцент робимо на деяких запозичених лексемах і на деяких питомих (слов'янських) назвах (Гомель, Чорнобиль). З нашого погляду, пропонується варіативність є також приводом для дискусії, вона також розхитує стійкість норм правопису попередніх редакцій, де

чітко окреслено, що назви населених пунктів у родовому відмінку мають закінчення -а(-я).

Зупиняємося також на особливостях кличного відмінка, акцентуючись на тому, що закінчення -е набувають іменники м'якої та мішаної груп, -є – -іменники м'якої групи після голосного, м'якого знака та апострофа: воле, відміннице, гривне, земле, Катре, круче, радже, магарадже, а також Ілле, дуеньє, Маріє, мріє, Соломіє. Вдаємося до екскурсу, що історична форма кличного відмінка Ілле після уодноманітнення відмінкових закінчень в усіх іменників першої відміни м'якої групи перетворилася на Ілле. Ця нова форма кличного відмінка чоловічого імені Ілля досі чинна в українській літературній мові.

Зазначимо, що впровадження нових правописних норм не означає відсутності дискусій навколо деяких з них, як і не свідчить про збільшення частотності вимови та написання варіативних випадків, окреслених у новому правописі. Але знайомство студентів з його нормами має відбуватися постійно, систематично на заняттях з «Української мови за професійним спрямуванням».

Список використаних джерел

1. Український правопис / ред.: Є. І. Мазніченко та ін.; НАН України. Нова ред. Київ : Наукова думка, 2019. 390 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО КЛАПТИКОВОГО РУКОДІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ПЕЧВОРКУ

Назаренко А. М.^{1.}, Олех А. П.²

¹ Конопотський ліцей № 3 Конопотської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конопотський ліцей № 3 Конопотської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Останнім часом особливої популярності набуває клаптикове рукоділля. Дуже цінуються в сучасному побуті вироби, виготовлені в різних техніках поєднання клаптиків тканин і вишивки. Проте малодослідженою є проблема залучення до занять печворком різних категорій населення та питання популяризації клаптикового шиття на рівні держави, що зумовлює продовження наукових розвідок у цьому напрямку.

Історія печворку налічує тисячі років. Вироби в цьому стилі були

популярними у Стародавньому Єгипті, Китаї тощо. Мистецтво клаптикового шиття в Україні побутувало здавна, проте не стало масовим [1].

Сучасному печворку притаманний екостиль. Важливу роль у популяризації цієї техніки відіграють блогери та інфлюенсери. Вони мають можливість впливати на тренди та формувати модний ландшафт через значну кількість підписників у соціальних мережах [2].

Справжню революцію в розвитку українського печворку спричинив візит американської художниці Ронди Денней. Відтепер українські художниці стабільно отримують запрошення на участь у Міжнародних та Всеукраїнських виставках, форумах та інших заходах. Усе це сприяло популяризації цього виду мистецтва на вітчизняних теренах [3].

Основними техніками клаптикового шиття є шахова техніка, техніка трикутників, «ляпочиха», «стільники», «акварель», техніка смуг та «поштова марка» [4]. Найпопулярніші стилі печворку – англійський (класичний), в'язаний, східний, *crazy*. Усі різновиди клаптикового шиття дуже схожі один на одного і передбачають застосування подібних технік: за основу виробів печворку покладено елементарну геометрію – поєднання різних фігур [5].

Російсько-українська війна загальмувала розвиток на вітчизняних теренах мистецтва загалом і печворку зокрема. Багато хто із наших мисткинь припинив свою активність у виготовленні брендированих витворів мистецтва – акценти їх діяльності перемістилися на задоволення потреб Збройних сил України.

Крім того, українські художники тимчасово змушені відмовитися від участі в міжнародних виставках печворку, де раніше підвищували імідж українського декору.

Проте складні умови розвитку суспільства та мистецтва почали розцінюватися не тільки бомондом, пересічними громадянами як виклик на шляху розвитку вітчизняного мистецтва, що надає нові можливості для функціонування його різновидів у державі. За цих умов сформувався патріотичний печворк – вироби в цьому стилі стали не лише витворами декоративно-ужиткового мистецтва, а й надихають українських громадян на боротьбу за свободу й незалежність країни.

Мистецтво печворку стало популярним через простоту операцій і прагнення дати речам «друге життя», але навіть попри це, зараз слід організовувати майстер-класи, вебінари, форуми, інші заходи, де митці можуть обмінюватися творчими ідеями. І на це має звернути увагу Асоціація майстрів клаптикового шиття України, доручивши таку місію своїм філіям в обласних центрах. А суттєву допомогу в цьому напрямку якраз і можуть надавати новостворені Асоціації юних шанувальників

печворку з різних регіонів.

Юним шанувальникам клаптикового рукоділля до снаги здійснити прорив у розвитку цього мистецтва. Авторами дослідження підготовлено Методичні поради для майстрів-початківців та майстрів-аматорів.

Список використаних джерел

1. An introduction to quilting and patchwork. Victoria and Albert Museum : website. URL: <https://www.vam.ac.uk/articles/an-introduction-to-quilting-and-patchwork> (Last accessed: 18.05.2024).
2. Fass M., Rutkowski K. Nothing Says Fall Quite Like Patchwork Fashion – Shop Our Edit Here. VOGUE : website. URL: <https://www.vogue.com/slideshow/patchwork-clothing> (Last accessed: 15.05.2024).
3. Овчаренко Е. Творимо родиною. I-UA.tv : вебсайт. URL: <https://i-ua.tv/culture/27017-tvorymo-rodynoiu> (дата звернення: 15.05.2024).
4. What is Patchwork. Patchwork and arts textiles : website. URL: <https://www.patchwork-europe.eu/en/thepatchwork/what-is-patchwork/> (Last accessed: 18.05.2024).
5. Абрамова О. В., Єжова О. В., Чистякова Л. О., Кудревич І. Р. Дизайн-проекування авторської колекції одягу з використанням техніки печворк. Art and Design. 2020. № 1 (09). С. 28–40.

ВІЙСЬКОВІ ФЕМІНТИВИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗМІ)

Бібік А. В.¹, Івлева С. Ю.²

¹ Конотопський лицей № 1 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Позашкільний навчальний заклад «Конотопська міська Мала академія наук учнівської молоді» Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник

На зміни в суспільних відносинах найоперативніше реагує мова засобів масової інформації. Медіа відображають та пропагують нові соціокультурні моделі поведінки, стають рушіями змін у сприйнятті та трактуванні певних суспільних явищ.

Поширення військових фемінтивів має безпосередній зв'язок із ситуацією в країні, а мова є тим чинником, який найкраще здатен

віддзеркалювати ці зміни. Російсько-українська війна стала поштовхом для просування в медіа різних номінацій військовослужбовців.

Оскільки фемінізація сьогодні дедалі більше охоплює військове середовище, нагальною у військовій комунікації стає потреба приділяти увагу й гендерним питанням, до яких, зокрема, належать питання використання фемінізованих назв посад, військових звань та професій.

Актуальність роботи зумовлена тенденцією української мови до збільшення обсягу військових жіночих номінацій у сучасному лексиконі. Цей факт визначає необхідність ретельного їх вивчення і систематизації.

Досліджено такі засоби масової інформації: інтернет-портал «Конотоп Сіті», «ТСН», «Вікна-новини», «Уніан», «Перший канал соціальних новин», газети «Голос України», «Сільські горизонти», сайти Національної академії Національної гвардії України, Міністерства оборони України. Часові межі дослідження – 2019–2024 рр.

Ми виділили два способи утворення лексичних одиниць на позначення осіб жіночої статі у військовій галузі: афіксальний та спосіб складеної номінації [1].

Дослідили, що суфіксальним способом утворено 79 % військових фемінітивів (*сержант* – *сержантка*, *лейтенант* – *лейтенантка*, *солдат* – *солдатка*), способом складеної номінації – 21 %: *Марина-військовослужбовець*, *мама-військова*, *жінка-доброволець*, *лейтенант Альона*, *Юля-командир*, *лікар Ксю*.

Дослідивши медійний матеріал, ми узагальнили дані, що стосуються утворення фемінітивів суфіксальним способом (розглянемо від найбільш продуктивних до найменш продуктивних).

1. Суфікс -к – найбільш продуктивний. Ми виділили 12 слів, що становлять 53 % від загальної кількості): *сержант* – *сержантка*, *лейтенант* – *лейтенантка*, *снайпер* – *снайперка*.

2. Із суфіксом -иц утворено 7 слів, що становить 33 %: *навідник* – *навідниця*, *захисник* – *захисниця*, *доброволець* – *добровольця*.

3. Із суфіксом -ин, який тривалий час вважався непридатним до фемінізації, виділили 3 слова (14 %): *босць* – *бійчиня*, *медик* – *медикиня*.

Під час дослідження нами упорядковано тематичні групи військовослужбовців: «професіоналка», «медикиня», «вродлива жінка-військовослужбовиця», «бунтарка», «жінка-воїн», «військовослужбовиця-мама і дитина» (рисунк 1).

Рисунок 1 – Кількісне наповнення тематичних груп

Таким чином, утворення фемінітивів на позначення посад, звань і професій у військовій галузі, так само як і утворення фемінітивів на позначення інших професій і посад, є невідворотним лінгвістичним процесом, який змінює мову відповідно до того, як змінюється світ. Військова галузь є більш інституційною, а отже, більш застиглою та усталеною, ніж сфера цивільних професій. Саме тому зміни в ній відбуваються повільніше й довше, але є невідворотними.

Список використаних джерел

1. Конотоп.City : інформаційний інтернет-портал. URL: https://m.facebook.com/konotop.city?refid=52&__tn__=C-R (дата звернення: 27.04.2024).
2. Фекета І. Фемінізуючі суфікси української мови. Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету (Серія «Філологія»). Ужгород, 1967. С. 105–110.
3. Національна академія Національної гвардії України : офіційний сайт. URL: <https://nangu.edu.ua/> (дата звернення: 27.04.2024).
4. Інформаційне агентство «Уніан» : офіційний сайт. URL : <https://www.unian.ua/> (дата звернення: 27.04.2024).

ЗВЕРТАННЯ В ДИСКУРСІ ПЕРШОЇ ЛЕДІ УКРАЇНИ ОЛЕНИ ЗЕЛЕНСЬКОЇ

Бондар А. А.¹, Івлєва Є. Ю.²

¹ Конопський ліцей № 1 Конопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Позашкільний навчальний заклад «Конотопська міська Мала академія наук учнівської молоді» Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник

Перша леді України Олена Зеленська ретранслює свою політику через залученість до публічних заходів або ж через активність у соціальних мережах. Основну роль у промовах і дописах відіграє мова і майстерність її використання в дипломатії. Особливий інтерес викликає ораторський стиль мовлення, а відтак і ті форми звертання, що вживає перша леді у своїх виступах. Проте різні аспекти політичного дискурсу, різновидів та особливостей звернень, якими користується Олена Зеленська у своїх промовах, ще не були достатньо вивчені та систематизовані. Цим і визначається актуальність теми дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що у ній здійснена спроба ґрунтовного мовного аналізу та систематизації звертань у мовленні першої леді України Олени Зеленської. Дослідження є самостійним, уведено в науковий обіг новий зібраний мовний матеріал.

Парадигма звертань у промовах Олени Зеленської доволі розлога, але не широко представлена в політичному дискурсі. Ми виділили, проаналізували та систематизували звертання, промоніторивши офіційні сторінки Олени Зеленської в мережах «Фейсбук» та «Інстаграм», її телеграм- та ютуб-канали й офіційний канал Офісу Президента України. При цьому враховано повтори звертань однієї лексичної форми в різних виступах, адже одна й та ж сама форма апеляції може відрізнятися за стилістичною функцією. Типологізуючи їх за структурою і семантикою, урахували такі категорійні ознаки звертань:

- 1) кількість компонентів, їх частиномовна приналежність;
- 2) морфологічний вияв.

На першому етапі дослідження було здійснено класифікацію звертань у промовах і виступах Олени Зеленської за структурою та виділено однокомпонентні конструкції (непоширені звертання) і багатокомпонентні (поширені). Дійшли висновку, що однокомпонентні звертання трапляються рідко – у 3% від загальної кількості із проаналізованих: «І я закликаю тебе, *Британіє!*» Основна частина засобів апеляції є багатокомпонентними (97%): «*Шановна пані спікер, шановні члени Конгресу!*», «*Шановні представники та представниці світу!*» [1].

Окремо було здійснено аналіз для визначення частотності функціонування звернень за частиномовною приналежністю або моделями. Поширені звертання були утворені за п'ятьма шаблонами, серед яких найпоширенішою є модель «прикметник+іменник» (16

одиниць, 57 % від загальної кількості звернень), наприклад: «Шановні друзі», «Дорогі друзі». Модель «іменник+іменник» представлена 6 одиницями, що складає 21 % звертань, наприклад: «Леді і джентльмени», «Пані та панове». У традиційних сталих звертаннях реалізується модель «дієслово+іменник» (4 одиниці, 14 %): «Вітаю, пані та панове», «Вітаю, друзі». Модель «дієслово+займенник» представлена 1 одиницею (3,6 %): «Вітаю кожного і кожному». За моделлю «займенник+іменник» утворено 1 звертання (3,6 %): «Ваши Королівські Величності, Лорде-Лейтенанте» [2].

У досліджуваних виступах найуживанішими та досить широко представленими є такі морфологічні вияви вокативів:

- форма кличного відмінка множини (усього 15 позицій).
- форма кличного відмінка однини (представлені 6 звертаннями).
- форма особового займенника «ви» (13 позицій).

Отже, важливим елементом успішного ділового спілкування є використання кличного відмінка при звертанні до іншої особи у зверненнях, промовах і у приватних бесідах. Як елемент політичного мовлення, звертання є досить широким комунікативним і дискурсивним компонентом, завдяки якому Олена Зеленська реалізує політичний дискурс.

Матеріали нашої роботи можуть бути використані для подальшого дослідження звертань у сфері політичної комунікації або мовознавства, для навчання здобувачів освіти ефективних публічних виступів та ораторського мистецтва.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка Олени Зеленської в інстаграм. URL: https://instagram.com/olenazelenska_official?igshid=NzZIODBkYWE4Ng (дата звернення: 03.05.2024).
2. Офіційна сторінка Олени Зеленської у фейсбуці. URL: https://www.facebook.com/olenazelenska.official/?locale=uk_UA (дата звернення: 03.05.2024).
3. Корнійко І. В. Звернення як динамічний засіб вираження зверненості мовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2000. 16 с.
4. Офіційна сторінка Олени Зеленської в телеграм-каналі. URL: <https://t.me/FirstLadyOfUkraine> (дата звернення: 03.05.2024).
5. Офіційний канал Офісу Президента України. URL: <https://www.youtube.com/@PresidentGovUa> (дата звернення: 30.04.2024).

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ІЛЮСТРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Діброва А. Є.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Більше ніж 10 років як триває війна, що безповоротно змінила все життя навколо. Жодна сфера не залишилася незмінною та більше ніколи не буде такою, якою була раніше. Дуже гостро відреагували на війну українські митці-ілюстратори. Бо мистецтво – це про емоції, а війна – це про сильні емоції різного забарвлення та відтінку.

Викладення основного матеріалу. Після подій на Майдані у 2013–2014 рр. основними тенденціями розвитку української культури стали дерусифікація та радикалізація [1], які були спрямовані на поступовий розрив з російською культурною спадщиною. Повномасштабний наступ 24 лютого 2022 р. став тим каталізатором, який остаточно відвернув увагу переважної більшості українців від російської культури. Сформувався не менш важливий мистецький фронт, на якому нині триває серйозна боротьба за українську культурну ідентичність та окремішність.

За весь час протистояння російській агресії фактично всі свої зусилля українські митці спрямували на фіксацію історичних подій, що відбуваються в Україні щодня, на документування злочинів росіян, передачу власних почуттів, емоцій та рефлексію на всі події сьогодення.

Серед найбільш відомих сучасних українських художників-ілюстраторів варто згадати Микиту Тітова, Володимира Реброва, Ірину Федоренко, Сергія Майдукова, Марту Кошулінську, Марію Кінович, Олександра Грехова, Олександра Шатохіна, Олександра Никитюка, Валентину Романову, Жанну Мудрак, Закентія Горобійова та багато інших. Для втілення творчих задумів найчастіше вони обирають швидке мистецтво, швидкий живопис. Кожен з них через свою творчість намагається достукатися до світової спільноти, передати весь той біль, з яким кожен день проживає український народ.

Переглядаючи творчі доробки українських ілюстраторів, ми помітили, що у свої роботи вони часто додають жовто-блакитні, червоні, ахроматичні відтінки [2]. За основу сюжету беруть художні образи захисників та захисниць ЗСУ, жінок, дітей, волонтерів, медиків, рятувальників, тварин, силуети найбільш зруйнованих міст тощо. Ілюстрації часто доповнюються влучними написами та метафорами,

актуальними на сьогодні гаслами та слоганами. В деяких випадках присутні навіть прийоми гротеску, гіперболізації чи іронії. Сюжети ілюстрацій українські митці формують на основі пережитих, побачених чи бажаних подій, негативного ставлення до агресора або ж навпаки – поваги до героїзму українського народу, пошанування мужності відважних героїв.

Працюючи над дослідженням, ми мали нагоду взяти інтерв'ю у двох відомих українських ілюстраторів [3, 4]. Найбільш цікавим було спілкування з Іриною Федоренко.

Ірина Федоренко народилася в Маріуполі, виїхала з міста після обстрілу Східного мікрорайону в січні 2015 р., деякий час жила в Києві. Увесень 2022 р. Ірина писала серію дитячих портретів під назвою *Children of War* («Діти війни»). І зараз художниця продовжує працювати над ними. Це різні емоції, виражені за допомогою дитячих облич. Але це не тільки про дитячі переживання, ці картини про почуття всіх українців, які переживають війну, і водночас вони про почуття та емоції однієї й тієї ж людини в різні моменти часу. Головна ідея – показати цінність людського життя та закликати весь світ до миру.

Висновки. Сьогодні кожен митець-ілюстратор вносить свій неповторний вклад у розвиток українського ілюстративного мистецтва. Їхні проекти – особливі та потребують уваги з боку поціновувачів творів мистецтва. Саме тому нами було вирішено створити збірник найвідоміших робіт українських ілюстраторів, які у своїх творах розкривають тематику війни («Ті, що малюють між слів» (<http://surl.li/pnhan>). Цим збірником ми хочемо популяризувати сучасне українське ілюстративне мистецтво, щоб усі знали імена його творців.

Нині багато вищезгаданих митців створюють нові тренди, беруть участь у різних проєктах, долучаються до багатьох творчих виставок. Дійсно, безцінна допомога мистецтва – саме в розголосі, в тому, що завдяки мистецькій експансії на Заході Україна стає видимою та відомою. Мистецтво генерує образи, вони потужні, апелюють до емоцій. А те, що приходить через емоції, – завжди яскравіше та запам'ятовується найдовше. У цьому визначається вклад сучасних митців у розвиток українського ілюстративного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Родінова Н. Л., Федорків О. П., Макогончук Н. В. Сучасне становище та напрями розвитку культури і мистецтва України (реалії воєнного стану). *Культурологічний альманах*. № 4. С. 226–233.
2. Прокопович Т. А., Галькун Т. Д. Живопис в умовах воєнного часу. Як змінилося мистецтво під час війни – колористика,

тенденції, сюжет. Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2022. С. 99–102.

3. Інтерв'ю з Іриною Федоренко.

4. Інтерв'ю з Олександром Греховим.

СЛОВА-ПАРАЗИТИ В СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СПІЛКУВАННІ

Поляченко А. В.¹, Резнік Н. О.²

¹ Конопотський ліцей № 14 Конопотської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конопотський ліцей № 14 Конопотської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Мовлення є одним зі складників процесу спілкування, адже саме через його засоби ми виражаємо свої думки, почуття та ідеї. В сучасному суспільстві, де швидкість і зручність спілкування мають все більше переваг, мовлення набуває особливого значення. Однак разом із загальними досягненнями в мовному середовищі утворюється і певне негативне тенденційне явище, що полягає у вживанні так званих «слів-паразитів».

Молодіжна культура завжди була першим індикатором лінгвістичних змін та новацій у мовленні. Тому дослідження щодо вживання слів-паразитів у молодіжному середовищі має велике значення як для розуміння сучасних мовних тенденцій, так і для ефективного спілкування в цьому контексті.

Актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми наукової роботи: «Слова-паразити в сучасному молодіжному спілкуванні».

Об'єкт дослідження: явище вживання слів-паразитів у мовленні.

Предмет дослідження: слова-паразити, їх типи, частотність вживання, функції, вплив на спілкування та мовленнєву культуру, причини вживання.

Слова-паразити досить поширені в сучасному суспільстві. Подібні вирази вживають як підлітки, так і зрілі представники суспільства. Однак частотність використання слів-паразитів різна.

У соціологічному дослідженні взяли участь представники різних вікових категорій: від 12 до 40 років та старше. Інформанти – дівчата і хлопці, жінки та чоловіки.

Шляхом анкетування було виявлено, що 23,3 % опитаних дуже часто вживають слова-паразити, 44,2 % – часто, 29,1 % – рідко і лише 3,4 % – майже ніколи не вживають.

Частота вживання слів-паразитів у мовленні може змінюватися залежно від багатьох факторів: рівня загальної культури мовлення, спілкування, регіональних особливостей тощо.

Найбільш поширеними є такі вирази: «короче» (77,9 %), «блін», «капець» (72,1 %), «типу» (68,6 %), «ну» (58,1 %). Також досить уживаними є слова: «фігня», «жесть», «по ходу».

Більшість слів-паразитів, що поширені серед молоді, несуть емоційно-експресивне навантаження. Наприклад: «блін», «капець», «жесть», «йю-майю», «йюлки-палки» – вирази, що вживаються на позначення негативних емоцій, розчарування мовця.

У неформальних ситуаціях молоді люди для зв'язування слів у реченнях використовують фрази: «так ось», «типу», «власне», «короче», «так сказати».

Для заповнення пауз під час формулювання думки мовці часто вживають: «е-е-е», «а-а-а», «м-м-м», «ну», «ось». Такі вигуки характерні не лише для молоді, але й для зрілих людей.

Причинами для використання слів-паразитів є:

1. Недоліки мовлення: відсутність точності в слові, недостатня мовна підготовка.

2. Стиль мовлення та психологічні фактори: емоційний фон, звичка.

3. Соціальне середовище: мовна мода.

4. Функціональне використання: заповнення пауз.

Нами розроблено рекомендації щодо зменшення частотності вживання слів-паразитів у молодіжному мовленні, зокрема необхідно:

13. Свідомо спостерігати за своїм мовленням.

14. Розширювати свій словниковий запас.

15. Розвивати навички публічного спілкування.

16. Вивчати правила культури мовлення.

17. Використовувати паузи.

18. Тренувати свідомість.

19. Виконувати корекційні вправи.

20. Спілкуватися з самовиправленням.

21. Вивчати інші мови.

Рекомендовано для публічних кампаній та освітніх закладів для впровадження під час реалізації різних проєктів, що допоможуть молоді усвідомити проблему вживання слів-паразитів та ефективно її подолати.

Список використаних джерел

1. Гриценко Т. Б., Іщенко Т. Д., Мельничук Т. Ф. Етика ділового спілкування : Навч. посібник. К., 2007. 344 с.
2. Кочкина М. «Як би», «типу», «коротше», «ну»: цікаве про слова-паразити, які ми вживаємо щодня. Медіа «Погляд» : вебсайт. URL: <https://poglyad.tv/yak-by-typu-korotshe-nu-tsikave-pro-slova-parazyty-yaki-my-vzhivayemo-shhodnya-article> (дата звернення: 13.04.2024).
3. Асатурян Н. Майстер-клас «Слово про мову. Уроки професора Лесюка». Радіопрोगрама Івано-Франківської ОДТРК «Карпати» від 19.11.2016 р.
4. «Молода мистецька наука України». XI наукова конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів, 2 грудня 2008 р. : зб. матеріалів / Харк. держ. акад. дизайну і мистец.; редкол.: Котляр Є. О. та ін. Х. : ХДАДМ, 2008 .Ч. 1. 183 с.
5. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. / Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. К., 2010. 224 с.
6. Слова-паразити. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: С. 407.
7. Саломасов Ст. Слова-паразити. Санітарна обробка мови. ПСИХОЛОГІС – енциклопедія практичної психології : вебсайт. URL: http://psychologis.com.ua/slova-parazyty_sanitarnaya_obrabotka_rechi_v_salomasov.htm (дата звернення: 02.05.2024).

МИСТЕЦТВО І ДИЗАЙН У ХХ СТ.: КОНВЕРГЕНЦІЯ ФОРМ І СЕНСИ

Гагенко П. А.¹, Самоха Д. І.², Швидка А. І.³

^{1,2} ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», здобувач освіти

³ ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ», науковий керівник,
викладач

З середини ХХ ст. розвиток науки відігравав визначальну роль у створенні нових форм мистецтва. Від початку створення перших комп'ютерів у 1942 р. групами вчених і до сьогодні, коли кількість обчислювальної техніки перевищує десятки мільйонів, комп'ютерне мистецтво набуває все більшої популярності.

У 1950 р. група вчених з Массачусетського університету створила перший дисплей для Whirlwind-I. У 1963 р. Іван Сьюм та Роберт Спрулл розробили Sketchpad, першу систему комп'ютерної

графіки, що дозволяла користувачу створювати зображення за допомогою стилуса та екрана комп'ютера. Ці інновації визначили початок формування комп'ютерного мистецтва як нового виду творчості [1].

Розвиток персональних комп'ютерів наприкінці ХХ ст. зробив комп'ютерне мистецтво більш доступним для широкої публіки. Від появи графічних програм у 1980-х рр. художники та дизайнери активно використовують комп'ютери для створення цифрових творів мистецтва. Нині існує понад 40 видів комп'ютерних мистецтв – від музики, згенерованої коливанням струму, до нескінченних процедурних картин, що генеруються за математичними формулами (фрактали) [2].

Конвергенція в мистецтві та дизайні – це процес злиття різних видів мистецтва і дизайну в нову інтегровану форму вираження. Це явище виникає зі взаємодії мистецтва, дизайну та сучасних технологій, що дозволяють створювати новітні медіа, зокрема відео, анімація, інтернет-мистецтво тощо. Термін «конвергенція» походить від латинського слова *convergere*, що означає «збіг». Це поняття стало особливо актуальним в епоху цифрових технологій, коли мистецтво і дизайн об'єднуються, використовуючи нові можливості для створення гібридних форм, що інтегрують жанрові та предметні межі. Прикладом може бути сучасна тенденція до поєднання класичного мистецтва з нео-поп стилістикою (дослівно: означає, що цей жанр відновлює або переосмислює стилістику і тематику чорно-білих кінофільмів *noir*, поповнюючи сучасними елементами та стилем).

В Україні активно розвивається напрям конвергенції через створення інтерактивних інсталяцій, де мистецтво та дизайн переплітаються. Такі проекти використовують технології для створення непересічних візуальних і аудіовізуальних ефектів, що залучають глядача до віртуального світу. Наприклад, у 2022 р. в Києві відбувся фестиваль *Kyiv Lights Festival*, де було представлено різноманітні мистецько-дизайнерські інсталяції з використанням світла, звуку, проєкції, мапінгу, скульптури та інших елементів. Також того ж року в Одесі пройшов фестиваль *Odessa Light Fest*, де було показано більше ніж 20 інсталяцій, що поєднували мистецтво, дизайн, архітектуру та технології [3].

Артисти й дизайнери в Україні використовують конвергенцію та сучасні технології доволі часто, об'єднуючи традиційні мистецькі техніки з елементами модного дизайну. Наприклад, графічні роботи можуть стати основою для дизайну одягу чи аксесуарів, при цьому використовуються елементи ілюстрацій у створенні колекцій. Одним з прикладів є проєкт «Графіка в моді», який був реалізований у 2021 р. в межах співпраці між художниками, дизайнерами та студентами

Київського національного університету культури і мистецтв. Так, було створено 12 колекцій одягу, які базувалися на графічних роботах відомих українських художників, серед яких: Олександр Архипенко, Василь Кричевський, Олександр Богомазов, Олександр Хвостенко та інші [4].

За останні роки конвергенція стала суттєвим елементом творчого процесу в Україні, збагачуючи мистецькі та дизайнерські практики новими можливостями та перспективами розвитку. Вона сприяє формуванню нових художніх мов, стилів, жанрів та форматів, що відображають сучасні тенденції та виклики; сприяє діалогу між мистецтвом, дизайном та суспільством, відкриваючи нові можливості для культурної, соціальної та політичної взаємодії.

Конвергенція мистецтва та дизайну стане ще більш розповсюдженою в майбутньому, поєднуючи різноманітні форми творчого самовираження. Нові технології, спочатку розширена реальність, потім віртуальна, штучний інтелект та новітні розробки забезпечать художникам і дизайнерам нові інструменти для створення новаторських мистецьких шедеврів, а також конкуренції. Вже зараз помітно, як штучно згенерований контент, створений за допомогою штучного інтелекту, витісняє традиційні види мистецтва.

Мистецькі інсталяції стануть більш інтерактивними та імерсійними, занурюючи глядачів у мультисенсорні (технологія з опором на канали сприймання усіх органів чуття: слуху, зору, дотику, нюху, смаку) середовища. Цифрове мистецтво продовжить розвиватися, зважаючи на зростання впливу штучного інтелекту та онлайн-навчання на творчі процеси. Однак традиційні форми мистецтва також зазнають трансформації через інтеграцію з новими технологіями.

В українському контексті ми можемо очікувати збільшення цифрової культурної спадщини. Наприклад, інтерактивні інсталяції, що поєднують традиційні українські мотиви й сучасні мультимедійні засоби. Такі проекти не лише популяризуватимуть українське мистецтво, але й сприятимуть культурному діалогу та збереженню ідентичності.

Вплив сучасних технологій на форму, стиль, культуру та інші складові мистецтва зростає вже зараз. За деякими прогнозами, найближчим часом контент штучного інтелекту витіснить людський. Уже зараз багато письменників, художників, музикантів та інших митців скаржаться на діяльність штучного інтелекту та авторів згенерованого контенту. У його створенні може бути певна автоматизація, але він не замінить авторів повністю. Математична модель побудована так, що весь згенерований контент базується вже на

наявних зразках (тобто без оновлення даних штучний інтелект не буде розвиватися).

Загалом конвергенція мистецтва та дизайну буде рушійною силою творчих інновацій у майбутньому, розширюючись разом з розвитком науки.

Список використаних джерел

1. Храпаченко Д. М. Історія виникнення та розвитку комп'ютерної графіки. Факультет математики, природничих наук та технологій : вебсайт. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/nauka/naukovopopuliarni-publikatsii/891-istoriya-vynyknennya-ta-rozvytku-komp'yuternoyi-hrafiky.html> (дата звернення: 18.05.2024).
2. What are Fractals? Fractals are SMART: Science, Math & Art! Website. URL: <https://fractalfoundation.org/resources/what-are-fractals/> (Last accessed: 18.05.2024).
3. Kyiv Lights Festival : офіційна вебсторінка. URL: <https://www.kyivlights.com> (дата звернення: 15.05.2024).
4. Крива Фібоначчі. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв : офіційна сторінка. URL: <https://lib.knukim.edu.ua/kriva-fibonachchi/> (дата звернення: 18.05.2024).

ВІДЛУННЯ ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Шишкіна А. Є.¹, Шульга Ю. Г.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Постановка проблеми. Духовне надбання народу часто виливається у створення пісень, що є відображенням тієї чи іншої реальності авторів. З плином часу ми забуваємо про звучання давніх українських пісень, зокрема стрілецьких та повстанських. Нині друге життя їм надають сучасні виконавці, які переспівують давно відомі тексти, додаючи до них нового звучання.

Викладення основного матеріалу. На початку ХХ ст. Українські Січові Стрільці створили унікальний пласт пісенної творчості. Їхні маршові, жалібні, ліричні, жартівливі твори виконували важливі функції під час національно-визвольних змагань – гуртували, підіймали бойовий дух, утверджували патріотичні ідеали.

Серед найвідоміших того часу пісень варто згадати: «Ой у лузі червона калина», «Чуєш, брате мій» («Журавлі»), «При каноні стояв», «Ой на горі, на Маківці», «Заквітчали дівчаточка»; «Не сміє бути в нас страху», «Чи то буря, чи то грім», «Йде січове військо», «Зійде зоря, настане воля» та ін. Усі вони створювалися під впливом козацьких чи народних українських традицій та стали золотим фондом української культури. Їх творці – безпосередні учасники Першої світової війни: М. Гайворонський, Л. Лепкий, Р. Купчинський, А. Лотоцький, М. Угрин-Безгрішний, А. Баландюк, Б. Крижанівський, Г. Трух [1].

В умовах сьогодення стрілецькі пісні повертаються до нас у нових обробках та аранжуваннях. Вони вирізняються своєю інструментальністю, музичним супроводом, ритмом, темпом виконання. Українські гурти та виконавці змінюють їх відповідно до викликів часу, поєднуючи традиційну основу з такими сучасними музичними напрямками, як етно, рок, джаз, поп тощо.

Найбільш яскраво це виражено у творчості гурту «Воплі Відоплясова», який першим започаткував масштабне відродження стрілецьких пісень доби Першої світової війни в сучасних обробках. Колективу вдалося відтворити «Марш Січових Стрільців», «Ой у лузі червона калина», «Гей, соколи» тощо у стилі нео-етно-рок.

Наприклад, «Журавлі» («Чуєш, брате мій») написані ще в 1910 р. Б. Лепким. Це – стрілецька пісня, яку вважали народною. Співаки Ivan Navi та Марина Круть переспівали її [2], вклавши в неї сучасне звучання та мінорність нот.

Хотілося б звернути увагу на пісенну творчість «Пікардійської терції». Понад сто років тому український композитор М. Гайворонський створив стрілецьку пісню «Йде січове військо». Сьогодні гурт презентував сучасне прочитання цієї пісні – «Йде українське військо».

Національна академічна чоловіча хорова капела «Дударик» в межах проекту «Прийняття» працює над пошуком вкрадених росією текстів та музики українських поетів, виконавців та композиторів, таким чином, повертає цим пісням їх унікальне звучання [3]. У 2022 р. вони презентували стрілецький «хіт» періоду Першої світової війни та національно-визвольних змагань – «Розпрощався стрілець із своєю ріднею», яку свого часу поцупили росіяни та видавали за пісню Червоної армії.

Соліст гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк на початку повномасштабного вторгнення на центральній площі Києва заспівав українську повстанську пісню «Червона калина». Цим він надихнув не лише тисячі українців на протистояння російській навалі, а й іноземних виконавців на переосмислення та переспів «Червоної калини» на новий

манір. Вона стала справжнім народним гімном українців і звучить за кордоном різними мовами.

Ці новітні версії додають класичним творам актуальності, резонують із сьогоденням. Вони слугують піднесенню патріотичного духу українців, нагадують про героїчне минуле в контексті нинішньої боротьби.

Висновки. Традиції стрілецької пісні часів національно-визвольних змагань живуть і сьогодні – як у нових інтерпретаціях класичних творів Українських Січових Стрільців, так і в оригінальних сучасних композиціях про події російсько-української війни. Це дає поштовх для піднесення патріотичного духу українців. Такі твори підтримують наш народ, мотивують на боротьбу проти підступного ворога. Вони набувають нового звучання, нової обробки, змісту. Це ми відчули та почули, коли аналізували вище згадані пісні. В умовах сьогодення надзвичайно важливо поширювати та популяризувати ці пісні серед молоді, організувати пісенні фестивалі стрілецької та повстанської пісні по всій Україні та за кордоном, створювати нові сильні твори, ділитися зі світом творчим надбанням українського народу.

Список використаних джерел

1. Стрілецька пісня як феномен пісні січового стрілецтва. Освіта.UA : вебсайт. URL: <http://surl.li/pjoxq> (дата звернення: 17.05.2024).
2. Гріцфельдт Л. До сліз: IVAN NAVI та бандуристка KRUTЬ презентували нове прочитання пісні 1910 року. VIVA : вебсайт. URL: <http://surl.li/pjodf> (дата звернення: 17.05.2024).
3. Скоростецький В. У Львові відновили змародерену росіянами стрілецьку пісню. АрміяINFORM» : вебсайт. URL: <http://surl.li/pjowi> (дата звернення: 17.05.2024).

НАПРЯМ «ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ ТА ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»

ПОРІВНЯННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Варава В. Ю.¹, Шкаревська Н. Г.²

¹ Гадацький фаховий коледж культури і мистецтв ім. І. П. Котляревського, здобувач освіти

² Гадацький фаховий коледж культури і мистецтв ім. І. П. Котляревського, науковий керівник, викладач

Систематичне збагачення словникового запасу здобувачів освіти – одне з головних завдань у навчанні іноземної мови. Без знання слів неможливо висловити чи зрозуміти навіть найелементарніше речення.

Часто студенти під час вивчення нової лексики шукають співзвучні відповідники у рідній мові, аби полегшити запам'ятовування, намагаються пов'язати слова за певними асоціаціями. Наприклад, *shy* – зашарітися; *still life* – не «мертва природа» («натюрморт»), а «застигле життя». Деякі слова української та англійської мов мають подібне звучання, але різняться перекладом. Порівняймо: *insult* – «ображати» та назву хвороби в українській мові; *pretend* – «вдавати», а не «претендувати»; *repetition* – «повторення», а не «репетиція».

В українській та англійській мовах є значна кількість слів спільного походження, але багато з них втратили як фонетичну, так і семантичну подібність. В одних випадках слова схожі як фонетично, так і за своєю семантикою (*pose* – ніс, *son* – син, *sun* – сонце), деякі слова різняться вимовою. У випадках, коли в одній із мов пройшли семантичні зміни, спорідненість слів вгадати важко, та все ж певне уподібнення наявне. Англійське *starve* колись мало значення «помирати», а українське стерво стало лайкою, хоч яструб-стерв'ятник – це птах, що харчується трупами.

Відомі випадки, коли слова у спотвореній під впливом народної етимології формі закріплюються в мові.

Внутрішню форму слова можна встановити лише шляхом наукового етимологізування, тобто враховуючи закономірності фонетичних, словотвірних і семантичних змін.

Вибір ознаки, що лежить в основі називання, тобто є внутрішньою формою, не завжди визначається її важливістю. Нею може бути одна з багатьох ознак, яка випадково привернула увагу. Це є причиною того, що в різних мовах один і той самий предмет називається на основі різних ознак.

Не кожен пересічний мовець здогадається, що слово жінка пов'язане зі словами ген, генеза, генетив і мотивоване значенням «та, яка народжує».

Можна припустити, що англійська та українська мови походять від однієї прамови, оскільки деякі слова схожі між собою за семантикою та звучанням, особливо на рівні архаїзмів та діалектизмів. Наприклад:

fine –файно, occasion – okazія, дивний випадок, а слово brave нагадує словосполучення «бравий козак», яке часто можна зустріти в українських народних піснях. До якої людини підходить слово «бравий»? Певно, що до сміливої.

Для дітей молодшого шкільного віку цікавим буде розбір основ деяких слів, зокрема назв ягід чи фруктів: gooseberry (агрус) – гусяча ягода; pineapple (ананас) – соснове яблуко; water melon (кавун) – водяна диня.

Отже, застосування елементів порівняльної лексикології підвищує ефективність запам'ятовування слів англійської мови.

Список використаних джерел

1. Гріневич І. І. Провідні завдання формування лексичної компетентності учнів. *Іноземні мови*. 2017. № 3. С. 15–22.
2. Зимова І. А. Розвиток мовленнєвих навичок за комунікативним методом. *Англійська мова та література*. 2015. № 10. С. 24–27.
3. Лебедєва Н. А., Бевзо Г. А., Малінська Г. Д. Порівняльна лексикологія української та англійської мов. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72). № 2. Ч. 2. С. 45–52.
4. Шевченко О. В. Робота вчителя над формуванням у молодших школярів інтересу до вивчення української мови засобами етимології слова (тези доповіді) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Професійна підготовка вчителя початкових класів у контексті гуманізації та гуманітаризації вищої освіти: досвід в умовах коледжу». Харків, 1999. С. 16–20.
5. Мовчун Ф. І. Робота над етимологією слова як засіб формування інтересу до мови та її місце в структурі мовної підготовки вчителя початкових класів (тези доповіді) : матеріали науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні проблеми підготовки кадрів у системі ступеневої освіти». Київ, 1999. С. 188–197.

PORTRAYAL OF THE UKRAINIAN NATIONAL CHARACTER IN BORIS JOHNSON AND RISHI SUNAK'S SPEECHES ON THE RUSSIA-UKRAINE WAR

Козій А. О.¹, Харченко А. А.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Statement of the problem. World political figures often address the global community with speeches, addresses, publishing their own attitudes towards this or that situation in the world on social networks. In this way, they not only express their own point of view, but also, in a certain way, influence the consciousness of the public, form an appropriate attitude towards events, since they have a certain authority. In this research work, the speeches of Boris Johnson and Rishi Sunak regarding the Russian-Ukrainian war are examined and analyzed. The speeches of these famous politicians show a clear position regarding their attitude towards the Ukrainian people. The verbal means selected from these speeches are of interest for research, as they serve as a source of information about the national character of the Ukrainian people for the English-speaking public, that is, they shape the perceptions of other peoples about Ukrainians.

Presentation of the main material. The national character is a set of moral qualities of a people, nation, or individual that define the object of moral evaluation and are the subject of moral education of a person by society. The character of a nation or person is most vividly manifested in their behavior [1]. Verbal communication is very important. Through it, political figures can report on ongoing events and other important information, thereby influencing the population. This type of communication helps to create communication between people, so certain information is passed from mouth to mouth, through which perceptions of the national character of Ukrainians are formed.

The lexical stylistic techniques of verbalization of the national character of the Ukrainian people in the Russian-Ukrainian war are analyzed based on the speeches of Boris Johnson and Rishi Sunak. A conclusion is drawn regarding their support. In Boris Johnson's speeches, examples used to express his opinion about Ukrainians and to call on the population to understand and help included phrases such as: «I salute the bravery of the ordinary people of Ukraine», «Ukrainian liberty and independence», «their cheerfulness and their courage», «cultural dynamism of Ukraine». In turn, Rishi Sunak uses phrases like: «I saw Ukraine's incredible spirit. A spirit, yes of strength and defiance but also of ingenuity and innovation», «a start up nation...with a thriving tech sector», «In fact, the war has only proved how much Ukraine has to offer...», «how much they (Ukrainians) treasure the life and the bustle and the freedom!».

The semasiological stylistic expressive means and techniques of expressing the national character of the Ukrainian people in the Russian-Ukrainian war are analyzed based on the speeches of Boris Johnson and Rishi Sunak. In their speeches, the political figures use such artistic devices as epithets, metonymy, and metaphor. Examples of the use of epithets in Boris Johnson's speeches include: «a sovereign European country», «innocent and

beautiful country», «dreams of peaceful, prosperous, independent Ukraine». Metonymy is also clearly expressed: «something beautiful is blooming, it's a flower that the whole world can see and admire». A striking example of metaphor is: «the people of Ukraine are paying in their blood...». An example of the use of metonymy in Rishi Sunak's speeches is: «It (Ukraine) was the breadbasket of Europe». An example of the use of epithets is: «This is a vibrant, dynamic, creative, European country that refuses to be subdued». Through these artistic devices, Boris Johnson and Rishi Sunak express their support and call on the people to do the same.

Conclusions. As a result of the research, it was found that the publications of foreign media and speeches by political figures Rishi Sunak and Boris Johnson have an influential impact on perceptions and stereotypes about the national character of Ukrainians. Verbal means also play an important role in influencing and shaping public opinion. After analysing the speeches of the two leaders, we came to the conclusion that Ukrainians are perceived as a hard working, honest, talented, intellectual, brave and freedom-loving nation. Using epithets, metaphors, and metonymy in their public speeches, international political figures express their opinion about the national character of Ukrainians and call on the world community to understand and support the courageous nation.

Список використаних джерел

1. Національний характер як феномен культури. Освіта.UA : вебсайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10330/> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Промови Бориса Джонсона та Ріші Сунака. Gov.UK : вебсайт. URL: <https://www.gov.uk/> (дата звернення: 11.05.2024).

СВОЄРІДНІСТЬ ТРАКТУВАННЯ ОБРАЗУ ЖЕРТВИ ГОЛОКОСТУ В РОМАНІ ДЖОНА БОЙНА «ХЛОПЧИК У СМУГАСТІЙ ПІЖАМІ»

Лубенська Д. Р.¹, Суятінова З. В.²

¹ Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, здобувач освіти

² Конотопський ліцей № 10 Конотопської міської ради Сумської області, науковий керівник, викладач

Друга світова війна – це найкривавіша та найжорстокіша війна в історії людства, що тривала понад шість років. У ній взяли участь 67

держав, тобто майже 80 % населення. За різними оцінками, кількість жертв у війні налічує від 50 до 85 мільйонів людей.

Одна з найбільших трагедій цієї війни – Голокост, що став ініціативою нацистської Німеччини та набув поширення по всій Європі, яку контролювала Німеччина та гітлерівська коаліція. Він торкнувся майже всього єврейського населення Європи, яке в 1933 р. становило орієнтовно 9 мільйонів людей.

Набрав обертів Голокост у Німеччині після того, як Адольф Гітлер був проголошений канцлером у січні 1933 року. Майже відразу тоталітарний режим нацистської Німеччини, який проголосив себе Третім рейхом, виключив євреїв з німецького економічного, політичного, культурного й соціального життя.

Голокост, у широкому значенні, – цілеспрямована політика нацистського режиму на знищення етнічних та соціальних груп у Європі за ознакою їхньої расової, етнічної, національної належності, сексуальної орієнтації або генетичного типу як неповноцінних, шкідливих, у вузькому – геноцид єврейського народу в часи Другої світової війни, унаслідок якого загинуло приблизно 6 мільйонів євреїв, знищених нацистською Німеччиною та її колабораціоністами протягом 1933–1945 рр. [1].

Для проведення Голокосту використовували ефективні та нові на той час методи знищення (до прикладу, різні види хімічних та механічних засобів убивства), будували крематорії, використовували рахувальні машини з перфокартами для контролю над кількістю знищених тощо.

Нацистський Голокост відрізнявся своєю неймовірною жорстокістю. Існують численні приклади використання полонених для медичних експериментів, тортур тощо. Властивою рисою Голокосту є також терор проти всіх верств мирних мешканців, зокрема й дітей.

Традиційно жертвами Голокосту вважаються 6 мільйонів євреїв Європи. Це число закріплене у вироках Нюрнберзького трибуналу. Однак повного поіменного переліку жертв не існує. До кінця війни нацисти спробували знищити навіть сліди від таборів смерті; також збереглися свідчення про перевезення або знищення вже похованих раніше останків людей перед прибуттям радянських військ.

Література певною мірою є відображенням історії. Зазвичай усі складні історичні події, політичні конфлікти й військові зіткнення віддзеркалюються в художній творчості. Тому, звичайно, тема Другої світової війни як наймасштабнішого воєнного протистояння та Голокосту упродовж багатьох десятиліть не лише не зникає, а навпаки, залишається дуже популярною на сторінках художніх творів.

На початку ХХІ ст. вийшов друком ряд творів, присвячених саме цій тематиці, одним з яких є роман Джона Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі». Автор створив роман за шістьдесят годин і завершив працювати над ним 30 квітня 2004 р. – у день смерті Адольфа Гітлера [2]. Провідною у творі є тема Голокосту – масового знищення євреїв у роки Другої світової війни.

Головні герої роману Джона Бойна діти Бруно та Шмуль – зовсім різні персонажі, яких доля звела разом у страшні часи Другої світової війни та Голокосту. Єдине, що спільне для хлопців, – це вік, навіть більше, вони народилися в один день. Читаючи твір, ми розуміємо, що двоє однолітків в усьому є протилежними. Умови сприйняття дійсності, життєві погляди, стиль поведінки, навіть матеріальне становище, національність і соціальний статус також у хлопчиків абсолютно відмінні. За національністю Бруно – німець, а Шмуль – єврей, що в ті роки було вирішальним фактором у житті людини. Бруно – син нацистського офіцера, наглядача концтабору, він мешкає в комфортних умовах, а от Шмуль – ув'язнена в концтаборі дитина, яка ледве виживає в цьому страшному місці, зовсім не адаптованому для дітей. Для Шмуля Краків – рідне місто, де він народився і колись був щасливим, доки місто не окупували німці. А от для Бруно це місто зовсім чуже, адже він дуже любив свій рідний Берлін, який хлопчик також змушений був залишити [3].

Обидва герої знаходилися по різні боки колючого дроту, але саме завдяки своїй простодушності стали друзями. Система виховання їх також абсолютно різна, але дитячі вподобання та вміння приятелювати неймовірно об'єднують хлопців, які мають різний соціальний статус та є представниками двох ворожих націй.

Письменник жодного разу не акцентував на трагедії війни та Голокосту, але читач сам сприймає історичні події через окремі деталі. Абсурдність жорстокої реальності Дж. Бойн підкреслює завдяки художньому відтворенню наївного дитячого сприйняття двох дев'ятирічних героїв. Бруно більш веселий, жвавий, відкритий, прагне пригод і відкриттів, він живе у світі мрій з вірою у прекрасне світле майбутнє; натомість Шмуль сумний, він підкорився своїй долі, відчуває безвихідність, весь час боїться, він ніколи не сперечається й не намагається доводити свою правоту. Ці риси свідчать про те, що Бруно – щаслива дитина, а Шмуль – жертва, яка розуміє свій статус. У них різні мрії про майбутнє: Бруно хотів стати солдатом, як тато, а Шмуль мріяв працювати в зоопарку, бо дуже любив тварин. Але, на жаль, цьому не судилося бути реалізованим ніколи.

Й от такі протилежні характери поєднала дружба – справжня, щира, чиста й безкорислива. Діти, які у звичайному житті навряд чи змогли б заприятелювати, бо не мали нічого спільного, стали найкращими друзями. Ця дружба й водночас протилежність дитячих характерів дали можливість автору тримати інтригу до кінця роману, бо дуже важко було навіть уявити, яким має бути фінал твору, а назва плутає ще більше.

Щодо символічності назви роману: смугаста піжама може вказувати на те, що хлопчик, як символ невинності та безпеки, знаходиться в середині концентраційного табору, де він стикається із жахливими реаліями Голокосту. І дійсно, з перших сторінок стає зрозуміло, що головні події будуть пов'язані з дитиною, яка перебуває в концтаборі й носить відповідний одяг, тобто центральні події мають бути пов'язані зі Шмулем. Лише з десятого розділу читач починає замислюватися та припускати, що, імовірно, «маркером» закріплена інша дитина. І знову з вісімнадцятого розділу продовжуємо сумніватися, кого обирає письменник головним героєм. Наприкінці твору обидва хлопці ніби поєднуються в одне ціле [4].

І коли з останніх сторінок роману дізнаємося про трагічну загибель одночасно двох головних героїв твору, то це викликає неймовірний шок та співчуття. Саме трагічна доля та фатальна смерть стали ще одним спільним фактором щодо опису персонажів. З одного боку, гине добрий позитивний хлопчик Шмуль, до якого читач протягом усього роману відчував співчуття, симпатію та жалощі. Але цей хлопчик – єврей, і подібна смерть, як би страшно це не звучало, через призму історії була в ті часи типовим явищем. Нещасний випадок, який призвів до загибелі Бруно, спочатку викликає страх і нерозуміння читачів, адже він не повинен був померти в концтаборі, бо Бруно – німець, син не простого військового, а наглядча концтабору. Але доля склалася інакше, і трагедія не оминула й цю дитину.

На наш погляд, такий поворот сюжету є зовсім не випадковим. Саме несподіваний фінал примушує гостро сприйняти головну думку твору: засудження нерівності представників різних рас, націй, національностей і народів; утілення ідеї рівності усіх людей. До того ж це допомагає акцентувати на проблемах твору: геноцид, нацизм, антисемітизм, рівність та людські права, дитинство, відповідальність людей за їхні вчинки, дитяча дружба. Отже, несподівана розв'язка примушує читачів усвідомити, що війна, жорстокість, насилля небезпечні для кожного члена суспільства і їхніми жертвами може стати будь-яка людина, тому обов'язково потрібно боротися з цими негативними явищами людського суспільства й не допускати, щоб вони повторювалися та руйнували людські долі й усе живе на нашій планеті.

Список використаних джерел

1. Голокост: як розгорталася страшна трагедія людства. Explainer : вебсайт. URL: <https://explainer.ua/golokost-yak-rozgortalasya-strashna-tragediya-lyudstva/> (дата звернення: 13.05.2024).
2. Ніколенко О. Голокост – вічний урок людству (Виховання протидії расизму й ксенофобії на матеріалі сучасної зарубіжної літератури та кіномистецтва). *Естетика і етика педагогічної дії*. 2018. Вип. 18. С. 84–94.
3. Бойн Дж. Хлопчик у смугастій піжамі : роман; переклад з англ. В. Шовкуна. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 192 с.
4. Давидюк Л. В. Вивчення роману Джона Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі» на уроках літератури в 7 класі. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/43204> (дата звернення: 13.05.2024).

JOSEPH BIDEN'S SPEECHES ON THE TOPIC OF THE RUSSIA-UKRAINIAN WAR: ANALYSIS OF THE MEANS OF COMMUNICATIVE SUPPORT AND STRATEGIES

Овсієнко К. С.¹, Харченко А. А.²

¹ КЗ «Роменська міська МАНУМ», здобувач освіти

² КЗ «Роменська міська МАНУМ», науковий керівник, викладач

Statement of the problem. For the third consecutive year, the Russian-Ukrainian war has continued to be a profound tragedy impacting the entire world. This military invasion has already severely disrupted the stability of peace and democracy in the civilized world. For a long period, it has dominated headlines in global newspapers. The United States, a staunch advocate of democracy and global peace, stands as a reliable partner to Ukraine, offering substantial support and wielding considerable international influence. Therefore, President Joseph Biden's discourse and communicative support are crucial in bolstering our country.

Presentation of the main material. The first chapter of the scientific research delves into the theoretical foundations for studying the methods used to shape the discourse of communicative support for Ukraine during the Russian-Ukrainian war, using material from Joseph Biden's speeches.

Discourse is a certain unit that includes utterances, communication, language situation and context. This scientific work specifically focuses on political discourse. World leaders and organizations use discourse as a tool

of political power and a means to influence public opinion. In the research the political discourse of Joseph Biden was examined. Joe Biden serves as a model, an authority, and a powerful lever in shaping global perceptions of various conflicts and wars. Communicative support is just as crucial as military and economic support, as it helps foster a positive, supportive attitude from the international community towards Ukraine during the war.

By studying the modern English-language political discourse based on the speeches of Joseph Biden, it is possible to single out his communicative strategy, thoughts and position on the Russian-Ukrainian war.

In the second chapter, the research clarifies and characterizes the methods used to form the discourse of communicative support for Ukraine during the Russian-Ukrainian war, based on Joseph Biden's speeches. Having analyzed the materials of the speeches we managed to identify which linguistic stylistic means are the most frequently used.

Joseph Biden uses the following lexical stylistic techniques in his speeches: professional vocabulary and terms, heroic and emotional vocabulary, synonyms. From the examples, you can cite professional vocabulary: «...to help Ukraine defend itself with unprecedented military, economic, and humanitarian support». In this example, professional vocabulary «military, economic, and humanitarian support» used to emphasize determination and strength in helping Ukraine in the Russian-Ukrainian war in three key areas: military, economic and humanitarian.

Among semasiological stylistic means of expression, it is possible to single out: expressive repetition, exclamations and rhetorical questions. Among the samples, we can single out the exclamation: «May God bless you all!» This exclamation has a strong positive connotation and expresses a wish for blessings and happy prosperity for Ukrainians and allied countries for supporting Ukraine in the Russian-Ukrainian war. Also, this exclamation expresses sincerity, benevolence in view of religiosity and faith in the help of higher powers, God.

Syntactic stylistic devices include: hyperboles, metaphors, epithets, epiphora and anaphora. Examples include hyperbole: «All Ukraine is asking for is help – for the weapons, munitions, the capacity, the capability to push invading Russian forces off their land, and the air defence systems to shoot down Russian missiles before they destroy Ukrainian cities». This hyperbole quite indicates the scale and adds a special sharpness to the sentence. That is why the sentence says «ALL that Ukraine is asking for...».

Conclusions. Therefore, an analysis of Joseph Biden's speeches reveals that his political discourse aims to bring the Russian-Ukrainian war to the forefront of the international community's attention. It emphasizes the unjust nature of Russia's actions and its violations of human rights, as well as the readiness to use economic measures to support Ukraine and impose

sanctions in response to breaches of international law. The use of various linguistic devices adds expressiveness, eloquence, and impact to his speeches, thereby making his communicative support more effective and influential on public opinion.

Список використаних джерел

1. Буяльська Т. І. Категоріальні ознаки дискурсу комунікативної підтримки. Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, проф. Д. І. Квеселевича «Сучасний стан і перспективи дослідження германських мов та проблеми перекладу». Житомир, 2016. С. 8–11.
2. Briefing Room. The White House : website. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room> (Last accessed: 17.05.2024).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «КОНОТОПСЬКА МІСЬКА
МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ КОНОТОПСЬКОЇ
МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ»
КЛАСИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ШКОЛА МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
молодих учених, аспірантів, студентів, учнів
«ПЕРШИЙ КРОК У НАУКУ:
КОНОТОПСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ – 2024»
м. Конотоп, 20 травня 2024 р.**

Комп'ютерна верстка:
В. Білинський

Стиль та орфографія авторів збережені

Підписано до друку 30 червня 2024 р.
194